ANUL XXIII - Nr 9 FEBRUARIE - MARTIE 1978

Carpatii

Depósito legal: M. 8.137-1958.

Director: Aron Cotrus † REVISTA DE CULTURA SI ACTIUNE ROMANEASCA IN EXIL Redactor: Traian Popescu

REFLECTII SI OBIECTIUNI

de FAUST BRADESCU

IN publicaţia *"Cuvântul Românesc"*, n. 21, din Ianuarie 1978, a apărut un articol al dlui Nicolae Penescu, intitulat *"O datorie majoră"*, in care Dsa reia tema Comitetului Naţional, pe care incearcă s'o reinvieze.

Nimic de zis. Nu-i prima incercare. Chestia cu Comitetul Naţional Român e ca paludismul. Vine când te aştepţi mai puţin, ca o criză acută. Imediat răsar propunerile ca ciupercile după ploaie. Apoi, tot atât de subit, dispare gustul ciorovăielilor pe posturi şi priorităţi; totul cade in indiferenţă şi uitare pentru câtva timp. Până ce o nouă criză aduce in circuitul diasporei româneşti o nouă sensibilitate de unificare a Românilor exilaţi.

Dar să trecem la lucruri concrete. De data aceasta a intrat in horă dl Nicolae Penescu, care se sbate frenetic *să cârpească* ceeace au stricat Vişoianu şi Compania în cei vreo 24 de ani de incapacitate notorie şi pretenţii megalomanice. Insist asupra termenului *"a cârpi"* deoarece modul in care *"se încearcă"* nu mai lasă nicio indoială. Nu poate fi decât *"cârpeală"* orice sforţare concepută pe calapodul vechilor baze din 1949 care păcătuiau deja profund printr'o serie de măsuri..." *"antidemocratice"*: in primul rând prin *ostracizările prosteşti* care îndepărtau dintru început majoritatea exilaţilor; apoi, prin *nechibzuita infeudare guvernului american*, pentrucă acesta plătea nota lunară.

Din nefericire, nici actuala propunere nu depăşeşte concepţia care dăinueşte dela războl încoace in mintea celor câţiva politicieni adăpaţi la isvoarele nepreţuite ale democraţiei balcanice şi care se sbat să înjghebeze ceva care să le asigure viitorul. Niciuna din încercările făcute in ultimii ani n'a adus o propunere originală de apropiere intre forţele româneşti din exil. Deaceea credem că şi efortul dlui Penescu e menit să moară în faşe.

Totuşi, articolul din *"Cuvântul Românesc"* provoacă o serie de reflecţii şi obiecţiuni. E opera unui om care cunoaşte sensul politicei, dar vrea să joace o carte pe care n'o are in mână. Si s'o joace in stilul faimoasei demagogii care a caracterizat totdeauna maniera de comportare politică a partidelor istorice: îţi dau pe ici, te laud pe colo; îţi accept acum ce ţi-am negat ieri; stabilim *"principii ad-hoc"* chiar dacă n'au nicio valoare; punem unilateral vina unui trecut sumbru in spinarea partidului liberal, chiar

Raspuns Domnului Radu Cornateanu

NU am intenţia de a face polemică cu Dta, detestând acest mahalagism gazetăresc, care nu face decât să invenineze oamenii, dăunând societăţii.

Răspund notei publicate în "Vatra", No. 145, Ianuarie-Martie, 1978, numai pentru a satisface curiozitatea Dtale cu privire la trecutul meu legionar, de care nu-mi este ruşine şi nu-l ascund şi pentru a-ţi face cunoscută părerea mea, care nu obligă pe nimeni, în chestiunea care te frământă.

Legiunea care ne-a strâns pe toţi în jurul Căpitanului, ne-a lăsat libertatea totală de a gândi liber şi de a mărturisi credinţele noastre. Nu ne-a transformat — cum afirmă cu rea credinţă duşmanii — nici în sclavi ai Mişcării, nici în instrumente oarbe ale ei. Sunt Român din Judeţul Gorj, bucureştinizat în 1919.

In 1928 am terminat liceul şi toamna m'am înscris la Facultatea de Drept din Bucureşti, pe care am terminat-o odată cu stagiul militar în 1932, când m'am înscris şi profesam avocatura în Baroul de Ilfov.

Am urmărit activitatea legionară din începuturile ei, şi în 1933 m'am înscris ca avocat apărător în procesul Duca, pe care l-am urmărit în toate fazele, ataşându-mă definitiv oştii legionare.

Exemplul de civism, justiţie şi românism dat de generalii judecători şi de legionarii inculpaţi, m'a impresionat profund şi a rămas un îndreptar pentru tot restul vieţii mele.

In 1933 m'am încadrat în cuibul rector al Capitalei de sub conducerea lui Aurel Serafim, făcând sub comanda lui tabăra de la Colentina — Mânăstirea Mărcuţa — la Părintele Palaghiţă, de care eram legat printr'o reciprocă prietenie şi pe care, dacă-l puteam conecta la Viena, atitudinile lui negative ulterioare, n'ar fi existat niciodată.

(*Urmează în pag. 4.*)

dacă cerem adeziunea liberalilor la organizarea Comitetului; eliminăm Mişcarea Legionară şi ne dăm bine cu fracţiunea disidentă deoarece aceasta *"acceptă"* principiile democratice ale vechilor formaţii istorice; ş. a. m. d. Intr'un cuvânt, facem orice compromis numai să împingem la masa istoriei, NU atât naţiunea română, CAT ultimii reprezentanţi ai sistemului care ne-a adus în situaţia de azi.

* * *

Iată deci cadrul. Acum să vedem modul.

Dl Nicolae Penescu pleacă dela ideia *"necesităţii unui purtător de cuvânt care să aibă calitatea de a vorbi în numele poporului român, nu al emigraţiei"*.

E frumos spus, dar cu totul absurd. In primul rând e o opinie pur personală care face abstracţie de realităţile româneşti actuale — naţiunea întreagă se află sub ciubota comunistă; aşa zisul Comitet Naţional vişoianist, care a tot vorbit în numele poporului român, şi-a ratat misiunea în 25 de ani de gugumănii; însuşi fostul rege Mihai a dat bir cu fugiţii. In aceste condiţii acţiunea patriotică şi desinteresată a oricărui român sau organizaţii de refugiaţi se face *"în numele poporului român"*. Noi nu suntem nişte simpli emigranţi, stabiliţi definitiv pe meleaguri streine, ci **REFUGIATI POLITICI**, luptători permanenţi ai cauzei româneşti.

In al doilea rând, atunci când dl Penescu crede că acest *"purtător de cuvânt"* nu poate fi decât un grup format din rămăşiţele vechilor partide democratice agreate de puterile occidentale face o greşeală de *calcul* şi de *bun simţ*.

Legitimitatea unei reprezentanţe naţionale în acest refugiu, nu poate depinde de ceeace cred, vor sau recomandă Americanii, Englejii sau alţii. Puterile Occidentale duc politica lor, care nu corespunde mai niciodată cu interesele naţiunei române. Avem exemplul Vişoianu, care s'a distins — cu întreg Comitetul său — printr'o supunere oarbă voinţei americane şi-o **ACTIUNE NULA** din punct de vedere pur românesc. Să cădem deci din nou pe acest făgaş, pentru a fi pe placul Marilor Democraţii Occidentale?! Bunul simţ şi patriotismul ne îndeamnă să depăşim această formă minoră şi să ne ridicăm în ochii neamului şi ai străinătăţii printr'o eliminare a mentalităţii tradiţionale în politica românească.

Apoi, dl Penescu face o greşeala de calcul, de aritmetică simplă, când aduce în cumpănă importanţa procentuală a partidelor în ajunul răsboiului şi ridică la rang de *"grupare importantă"* măruntul partid socialist, care numără în momentul de faţă cam vreo cinci reprezentanţi pe tot globul. In schimb, scoate din calcule — cu uşurinţa caracteristică democraţiei balcanice — forţa Mişcării Legionare, care n'a încetat o clipă lupta contra comunismului şi-a regimului din ţară. Regim cu care partidele istorice au dus o politică comună şi alături de care sărbătoresc mereu pe *"23 August"*. Dacă nu e cinism curat, e inconştienţă calificată!

Să nu se aducă argumentul că s'a ajuns la o înţelegere cu aşa zisul *"Consiliu Conducător"* al unei fracţiuni disidente. Aşa fac toţi interesaţii, şi toţi politicienii lipsiţi de sprijin popular. Dl Penescu a călcat cu stângul atunci când a crezut că-i o afacere să-şi apropie un grup ce n'are nicio calitate să vorbească în numele Mişcării Legionare.

Stim că Dsa vrea să ne convingă că *"legitimitatea"* Consiliului Naţional va fi asigurată prin simpla prezenţă la bază a partidelor politice. Or, dacă a existat un partid de nuanţă legionară (16 % în alegerile din 1937), legitimitatea lui se găseşte perpetuată în persoana dlui Horia Sima şi-a Mişcării Legionare pe care o reprezintă, iar nu în pseudo-realitatea unui grup disident.

Sunt greşeli inerente unor calcute lipsite de analiza atmosferei ce domneşte în exil. Se repetă greşeala din altă *"propunere Penescu"*, când *"legitimitatea"* Consiliului propus trebuia să reiasă din adeziunea masivă a diferitelor Asociaţii româneşti din străinătate, ca reprezentante ale maselor româneşti din *"emigraţie"*. Atunci, legitimitatea era legată de organizaţii româneşti şi de exil; acum, exilul nu mai face doi bani, dat fiind că numai partidele agreate de dl Penescu mai pot salva Tara şi Neamul. Intreaga Dsale *"Datorie majoră"* e plină de contradicţii de acest gen. Nu se caută o soluţie de salvare naţională ci o coaliţie de forţe (tot din exil, că altele nu există) pentru repunerea în circulaţie a unor formule politice care au falimentat de mult.

Că falimentul politic este apanajul partidelor istorice pe care le tot împinge în discuţie dl Penescu, reiese din tot ce s'a petrecut în acest exil de 30 de ani încoace. *"Primul Comitet Naţional a durat aproximativ un an"* (1949-1950). Apoi l-a luat în mâinile sale experte dl Vişoianu, care l-a tot pus în slujba partidelor timp de 24 ani (1950-1974) de s'a dus pomina în lumea întreagă.

Iar din 1974 până în clipa de faţă o seamă de lideri democraţi se tot sbat să înjghebeze ceva pe gustul lor. Dl Penescu recunoaşte el insuşi că *"Descompunerea Comitetului s'a accentuat. El devenise o ficţiune"*.

Si vine azi să ne propună **ACEEASI FORMULA** pentru un **ACELAS FEL DE NOU COMITET**, pe **ACELEASI BAZE FALIMENTARE** şi cu **ACEEASI POLITICIENI**, care să diriguiască mereu gloatele româneşti!...

In plus, după ce ne-au batjocorit şi ne-au acuzat de trădare pentrucă ne dădusem seama de mult că regele era un incapabil şi-un lipsit de simţul răspunderii istorice, **ACUM**, domnii democraţi îi întorc spatele şi vor să structureze ceva fără *"legitimitatea"* legată de persoana regeregelui. Si ne cer să pecetluim *"noua formulă"* deoarece e propusă de Domniile lor.

Dar contradicţia vine din nou să le turbure originala decizie constituţională. Se afirmă deschis şi fără remuşcari ca "Noul Comitet Naţional — *continuarea celor anterioare* — se va constitui *fără pecetea regală*". Or, dacă legitimitatea celor anterioare era asigurată prin sancţiunea regală, iar cel de-acum va fi format fără pecetea regelui, nu vedem cum noul Comitet va putea lua fiinţă fără asentimentul domnesc. E cunoscut însă faptul că atunci când e vorba de *voinţa* partidelor democratice niciun obstacol nu-i de netrecut... Astfel de obstacole legale nu pot avea un efect statornic decât împotriva celor ce n'au ca pavăză supra-denumirea de *"democraţi"*!

Dar unde dl Penescu se întrece cu gluma şi tratează masele româneşti din exil ca pe nişte troglodiţi e când declară cu enfază şi-o siguranţă de propagandist electoral că Noul Comitet *"organizat pe aceleaşi baze ca cele anterioare"* (e calul lui de bătaie) va ţine **IN SFARSIT** seamă *"de structura actuală a emigraţiei"*. Emigraţie pe care, cu câteva paragrafe mai înainte, nici nu o admitea să se pronunţe întru realizarea unui Comitet Naţional în exil. Si continuă fraza: *"In acest scop s'a hotărât lărgirea bazei noului Comitet..."*, ţinându-se seama de "**STRUCTURA ACTUALA A EMIGRATIEI**". In această structură actuală dl Penescu înţelege să introducă pe toţi noii refugiaţi care acceptă părerile Dsale, precum şi membrii Mişcării Legionare care s'ar lăsa încântaţi de perspectivele expuse.

Dl Penescu şi-a adus aminte de legionari acuma, ca şi cum până la ora de faţă n'am fi existat, n'am fi constituit singura forţă reală a exilului, n'am fi dus o luptă fără preget împotriva regimului dela Bucureşti şi n'am fi manifestat *"în ţară sau în exil... sentimente şi atitudini conforme năzuinţelor neamului nostru"*. (Formula dlui Penescu pentru a califica pe cei ce merită să fie acceptaţi *de* şi *în* Comitet.)

Câtă duplicitate! Structura exilului, din punct de vedere politic şi activitate, nu s'a schimbat nici cât negru sub unghie cu tot numărul crescând al noilor veniţi. Ea este aceeaşi ca acum 30 şi ceva de ani, când dl Penescu era Ministru alături de o droaie de comunişti. Atunci, ca şi acuma, legionarii erau pe baricade, dar dl Penescu nu avea ochi să-i vadă pe aceşti *"fascişti"*. Şi'n tot acest răstimp, până mai acum un an când a început să dea din coate, i-a considerat pe aceşti *"nazişti"* inapţi să ia parte la salvarea neamului, pe care politicieni ca Dsa l-au adus în situaţia în care se găseşte.

Dar de când a simţit că o anumită fracţiune legionară e capabilă să treacă peste acel îngrozitor "23 *August*", e în stare să se auto-distrugă *"adaptându-se"* normelor impuse de cei care, în fond, îi dispreţuiesc, şi'n plus, e în stare de orice compromis politic numai să ajungă şi ea — ca grup — la o recunoaştere oficială, dl Penescu a devenit un *"adept"* al cauzei legionare. Bine'nţeles, cu omisiunea din program a organizaţiei legionare legitime, care nu acceptă asemenea apropieri, insultătoare pentru cauza pe care o apără şi batjocoritoare pentru neamul ce suferă.

Exilul şi'n special Mişcarea Legionară n'au aşteptat venirea dlui Penescu sau a altor politicieni ambiţioşi pentru a duce lupta împotriva regimului comunist. Şi cu atât mai puţin n'au aşteptat, cu înfrigurare şi emoţie, alcătuirea unui Comitet Naţional bazat pe partide, care să le decearnă titlul de *"combatanţi"* sau să le permită o atitudine patriotică sub tutela lor. Slavă Domnului! Titluri de *"întâietate în lupta anti-comunistă"*, de *"perseverenţă"*, de *"sacrificii nelimitate"*, de *"nesdruncinată linie morală în conduita"*, etc. numai Mişcarea Legionară le poate prezenta.

Şi vin acuma aceşti domni, politicieni trecuţi prin toate compromisurile, să ne impună "**PRINCIPII**" în care ei înşişi nu cred, pentrucă n'au crezut niciodată decât în interesele lor particulare sau de partid.

Ne întrebăm cu strângere de inimă cam ce credea dl Penescu despre aplicarea *"pluralismului democratic"* de către partidele tot democratice, în decada dinainte de

ITALIA IN VOIA VALURILOR

de Vintila Horia

ITALIA nu e o ţară, ci o pasiune. O pasiune care se stinge în această atmosferă de căsătorie ratată, creştino marxistă, în care agonizează de două decenii. Trebuieşte recunoscut, în pragul acestei teribile ore a adevărului, care este ora italiană, că partidul lui De Gasperi a fost acela care a salvat ţara de consecinţele războiului şi i-a permis să realizeze acel salt spectacular pe care lumea întreaga l-a numit *miracolul italian* la care au participat industriaşi, oameni ai Bisericii, literaţi şi productori de cinematograf, arhitecţi şi inventatori, meşteri iscusiţi, frumoase Lolobrigide de toate culorile, cavaleri mai mult sau mai puţin străluciţi în industrie, de la încălţăminte până la "latin lover".

A fost o vreme, mai mult sau mai puţin între 1950 şi 1963, în care Italienii au dominat lumea cu **FIAT**, Fellini şi Rosselini, cu sofisticatul Visconti, cei mai buni actori şi actriţe cinematografice, cu întreprinderile cel mai îndrăzneţe, dela autostrăzile care străbăteau tot scheletul peninsulei, până la escrocheriile cele mai spectaculare şi mai inteligente înregistrate până atunci de istoria acelei "mala vita".

Italia a fost unul din cuvintele răsunătoare ale după războiului. Sub protecţia unui Papa de Renaştere, salvator cu spiritul şi cu spada (mă refer la Pio al **XII**-lea) şi dirijată de un geniu politic (mă refer la De Gasperi), Italia a atins meritate culmi şi faimă în aproape toate domeniile. Industria şi flota ei comercială cuceriseră lumea.

A fost o pacifică invazie universală a lui **FIAT, PIRELLI, OLIVETTI, SNIA** a modei, în timp ce cărţile lui Guarreschi ilustrau un fapt de necrezut: posibilitatea convieţuirii unui preot reacţionar, don Camilo cu un primar comunist, în cadrul social al unui sat unde, în momentul emiterii votului, oamenii ştiau să păstreze calmul necesar, pentru ca lucrurile să-şi urmeze cursul echilibrat între suflet şi materie, cu o discretă victorie rezervată totdeauna lui don Camilo, stare de lucruri acceptată de toate conştiinţele chiar cele mai de stânga. Jocul părea valabil pentru eternitate. Satul lui don Camilo era în fond Italia şi cuvântul "compromesso", părea ieşit din acea carte a lui Guarreschi.

In 1963 am publicat într'o revistă franceză un lung articol intitulat "Italia sub ploaie". Petrecusem vacanţa de Paşti în Italia, sub o ploaie nu numai meteorologică ci şi ideologică. Imi atrăsese deodată atenţia, apariţia decadenţei, în mijlocul acelei desfrânate bucurii de a trăi, care părea fără limite. Italia luneca întocmai unui munte, săpat de ape pe dedesubt, către o prăpastie încă invizibilă pentru mulţime, vizibilă totuşi pentru privirile unui pesimist al Istoriei ca mine. Descifram în figurile trecătorilor, în faţade, pe şosele, ceva nou, începutul unui proces, care se accentua an după an. Am vizitat mult Italia de atunci încoace, chiar de patru ori pe an, pentru a ţine conferinţe, dela Palermo şi Catania până la Turin, trecând prin Roma şi Florenţa, Neapoles şi Veneţia. Reîntâlnirile erau din ce în ce, mai penibile. Ceiace a prăbuşit miracolul italian a fost freneticul coborîş către socialism. Am spus-o cu aceste cuvinte, într'un interview pe care l-am acordat acuma patru ani la Roma, gazetei "Il Giornale D'Italia". Lumea se socializase în sensul politic al cuvântului, se egalizase în mediocritate, cucerise multe drepturi şi pierduse orice simţ al datoriei. Acesta este cel mai mare rău care poate da peste un popor.

După 1963 situaţia nu a făcut decât să se înrăutăţească. Şi a fost acelaşi instituţie, salvatoare în 1945, care a deslănţuit criza. Morţi Pio al XII-lea şi De Gasperi, Vaticanul a lansat ideia dialogului între catolici şi marxişti. Ioan XXIII a primit pe ginerele lui Kruschev, democraţia creştină a deschis comuniştilor toate porţile, politice şi economice. Partidul comunist s'a transformat cu acceptarea guvernului, în organ reprezentant exclusiv al tuturor afacerilor comerciale între Italia şi ţările din răsărit. Un enorm edificiu comercial a fost montat pe această bază politică. Intre timp, planul Gramsci, de pătrundere în toate manifestaţiile culturale ale ţării, a fost pus în aplicare şi, în câţiva ani, Universitatea, presa, activitatea editorială şi artistică, inclusiv televiziunea, au căzut unul după altul în mâinile celui mai puternic partid al opoziţiei. Am asistat apoi, la spectacolul oferit de o ţară, guvernată în aparenţă de democraţia creştină, dar dirijată în fond de Partidul comunist, aliat cu socialiştii şi toate grupurile şi grupuleţele de stânga, mai mult sau mai puţin parlamentare. Această partitocraţie pe care o experimentează alte ţări căzute recent în acelaşi cursă, a împins Italia în hoasul actual. Nu se poate trăi, evident, cu puterea în afara puterii. Există o autoritate vizibilă şi de fiecare dată mai redusă, incapabilă de a conserva ordinea în muncă şi pe stradă, şi alta invizibilă, în afara Guvernului, care împinge ţara pe drumul degradării, necesare pentruca invizibilul să devină vizibil.

Ceiace este grav în Italia, este faptul că Roma este capitala lumii catolice. Nu intră în afara previzibilului faptul ca să fie Paul al VI-lea primul Papă care să păstorească din interiorul unei ţări comuniste. Va înţelege atunci Sfântul Părinte cât de greu i-a fost Cardinalului Mindzsenty să reziste în Budapesta, cât de greu îi este să reziste Cardinalului Wyzsinski în Varşovia şi ce însemnează să fii patriarh al Moscovei şi ce însemnează aceasta pentru viaţa unei Biserici. Dar această posibilitate de înţelegere va sosi prea târziu, atunci când din înălţimile Qurinalului va privi spre lumea catolică, cu ochi lacomi tandemul universal recent instalat la putere. Mă refer la Berlinguer-Breznev. Intre timp soldaţi sovietici sau cubani vor face de gardă măsurând cu paşi hotărîţi spaţiul roman şi împrejurimile lui ecumenice.

Profeţia mea este îndrăzneaţă, dar nu absurdă. Cetăţenii Romei, ca toţi Italienii, au fost îndreptaţi puţin câte puţin înaintea porţilor acestei posibilităţi. Cu greve ce descompun una din industriile cele mai înfloritoare ale pământului, cu o lentă şi sigură pătrundere în Universităţi, astăzi complet distruse, devenite centre de întârziere culturală tipic marxistă (cu realismul socialist, cu Lysenko şi cu materialismul dialectic, nu se ajunge astăzi în altă parte decat aici); cu o armată micşorată, sărăcită şi roasă pe dinăuntru, cu teroarea în stradă; cu asasinate, divorţ, avort liber, lipsă totală şi absolută de disciplină, societatea italiană este astăzi o barcă în voia valurilor. Cu cângile pregătite de ani de zile, un grup de specialişti în acest gen de aventuri, se găseşte deja pe malul Tibrului, sperând ora ultimei capturi. Mă întreb dacă există încă cineva în lume capabil să evite acest lucru.

Vintilă HORIA

REFLECTII SI OBIECTIUNI

răsboi când Garda de Fier era împiedecată să se prezinte în alegeri, când era desfiinţată printr'un decret şi membrii ei svârliţi în închisori, când prigoanele ucideau mii de legionari în numele *"democraţiei"* supranumită *"de mână forte"*?! A avut Dsa vreo tresărire de revoltă în numele principiului? A protestat Dsa în numele aceluiaş principiu?

Ne întrebăm deasemenea, când are valoare principiul *"libertăţii de expunere a ideilor"* pentru dl Penescu? Oare atunci când partidele politice, pe baza cărora vrea să organizeze un Comitet Naţional, ardeau cărţile de doctrină legionară, împiedecau conferinţele şi propaganda legionară, când arestau studenţi şi lucrători pentru un cântec legionar fredonat în surdină, nu trebuia aplicat deasemenea principiul aşa de drag dlui Penescu? Oare, Dsa a avut în acea vreme un cât de mic gest de protest împotriva acestor abuzuri? Şi vine acuma să ne spună că fără acceptarea principiilor susţinute de Dsa **NIMENI** nu poate aspira să lupte pentru neamul românesc!

De cine îşi bate joc? Şi la cine face aluzie? La Mişcarea Legionară fără'ndoială, care a suferit totdeauna din cauza nerespectării acestor principii. Un pic de bun simţ şi-o leacă de respect pentru cei care nu s'au clintit un centimetru dela datoria lor de români, n'ar strica să se manifeste în surprinzătoarea atitudine a Secretarului General al Partidului Naţional Tărănesc!

(Urmează pag. 7.)

RASPUNS...

Din acest cuib s'au desprins ulterior cele patru sectoare legionare ale Capitalei, eu fiind repartizat la Vică Negulescu, sectorul II Negru. Concomitent făceam parte din Contenciosul legionar de la Casa Verde, primul "client" fiind Decemvirul State Grigore, șofeur, intr'o chestiune administrativă de permis de circulație.

Anii 1936 și 1937 s'au scurs în diverse bătălii de organizare de cuiburi în București și județul Ilfov, plășile Budești și Plătărești cu comunele învecinate și cu propaganda electorală în judet, pentru Partidul "Totul pentru Țară".

Eram deja șef de familie de cuiburi în Capitală și avocat al unei intreprinderi comerciale din București, concesionară a electrificării multor regiuni din Transilvania, Maramureș și Moldova, calitate în care, călătorind dealungul Țării, mi s'a pierdut urma în marea prigoană.

In 1938 am intrat ca referent în Direcția Acordurilor Comerciale din Ministerul Comerțului, fiind detașat pentru relațiile comerciale cu Turcia, iar 1939 și pedepsirea lui Armand Călinescu m'au prins mobilizat de mai multe luni în comuna Hereclean-Zalău, aproape de frontiera ungară.

La 6 Septembrie 1940 eram mobilizat de două luni ca sublocotenent de rezervă pe Prut, la Nord de Galați. Demobilizat imediat, m'am întors la București unde eram atunci și Vicepreședintele Societății Filatelice Române. In această calitate:

— Am organizat în cadrul Ajutorului Legionar bătălia emisiunilor filatelice legionare — 8 Noembrie 1940-Iași, 30 Noembrie 1940 în Bucuresti și 13 Ianuarie 1941 în București —, emisiuni care au înscris în Istoria modernă în imagini care este Filatelia, ajungerea legiunii la cârma Țării și chipul Căpitanului, al lui Ion Moța și al lui Vasile Marin.

— Am asistat la întoarcerea grupului legionar dela Berlin sub comanda comandantului legionar C. Papanace, la sediul legionar din strada Gutemberg — casa Prințului Cantacuzino Grănicerul. Comandantul Horia Sima îi aștepta în pragul casei. Făcând front și dând onorul legionărește, camaradul comandant Papanace a rostit următoarea cuvântare: "Domnule Comandant, grupul legionar de la Berlin întors acasă, este gata și așteaptă ordinele Dvoastră. Trălasca Legiunea și Căpitanul". Comandantul, coborind cele câteva trepte, le-a strigat: "Bine ați venit camarazi!" și după aceia l-a îmbrățișat. A fost extraordinar de impresionant acest moment în care doi vechi prieteni și luptători, se regăseau înfrățiți în lupta comună. Dl Papanace era numit Subsecretar de Stat la Ministerul de Finanțe.

— In Minister am fost detașat de la Direcția Acordurilor și însărcinat cu organizarea Serviciului Comisarilor de Românizare la întreprinderile ovreești și străine, instituție creată cu scopul de a readuce în patrimoniul românesc viața economică și comercială a Țării. După două luni am demisionat și m'am întors la Direcția Acordurilor, nefiind de acord cu procedeul ministrului Leon, care la simpla intervenție a Ambasadei germane revoca numirile de comisari pe simpla afirmație a Consilierului comercial al Reichului că în cutare întreprindere era capital german, celace constituia o gravă eroare, fără ca în prealabil comisarul numit să fi făcut raportul real al întreprinderii. Se anula sensul românesc al creării instituției și se permitea ovreilor să-și camufleze averile sub protecția germană.

— In cadrul familiei mele de cuiburi, în colaborare cu Primăria de Negru, am organizat prima cantină școlară legionară la școala Orzari, unde primeau masa zilnic — dimineața, la prânz și seara — peste 80 de copii săraci. Deși apreciată în vizita făcută la cantină de Doamna Maria Antonescu, a fost desființată în Ianuari 1941, ca fiind realizare legionară.

La 21 Ianuarie 1941, am fost pe baricade.

Câteva săptămâni mai târziu am fost arestat și anchetat la Prefectura Poliției Capitalei, sub învinuirea de a-mi fi însușit parte din emisiunile poștale legionare, deci acuzat de legile draconiene antonesciene de "însușire de bani publici", pedepsită în acea vreme cu moartea.

După o lună de zile am fost "vărsat" la închisoarea Malmaison și trimis apoi la Parchetul de Ilfov, pentru urmărire penală. Judecătorul de Instrucție — nu-mi mai amintesc numele — pe baza dovezilor depuse la dosar, m'a declarat nevinovat și m'a pus în libertate în aceiași seară.

In toamna lui 1941 am fost secretarul Comisiei de tratative pentru încheierea Acordului comercial cu Turcia și în primavara anului 1942 am fost numit atașat comercial la Agenția Economică Română din Istambul, depinzând de Legația României la Ankara. Intre timp, trecerea Direcției Acordurilor comerciale de la Ministerul Comerțului la Ministerul de Externe, a făcut ca ordinul generalului Antonescu pus pe lista legionarilor din Ministerul Comerțului, listă prezentată de Subsecretarul general comunistoid Voiculeț, *"se vor reabilita post mortem"* să rămână fără urmări.

In primăvara anului 1943, prin avansare, am fost numit șeful Agenției comerciale de pe lângă Legația României în Slovacia, la Bratislava. Trădarea regelui Mihai și a partidelor zise istorice, m'a prins la Pistiany, în pline tratative comerciale cu reprezentanții Statului slovac, pentru reînnoirea acordului comercial existent, care expira în acel an. In aceiași noapte s'a produs răscoala și trecerea la partizani a grupului de aviație slovac instalat acolo, consecință a dezertării la inamic a comandantului suprem al armatei slovace, generalul Cyatlos. Intorși la Bratislava ni s'a ordonat domiciliu obligatoriu, sub supravegherea autorităților slovace, care au refuzat să ne predea Gestapoului german.

Intre timp s'a format Guvernul în exil la Viena, sub președenția Comandantului Horia Sima. Două familii neam declarat adeziunea la acest guvern și am cerut stabilirea de contact imediat cu el.

Dintr'o eroare tactică, delegatul trimis să ia contact cu legația noastră din Bratislava, Doctorul Bulbuc, în loc să ia legătura cu fiecare membru al Legației, în parte, s'a mulțumit cu declarația globală făcută de Consilierul de presă, Gh. Pop, prieten personal al lui, că "nu există legionari sau simpatizanți în acea legație", așa că cele două familii aderente la Noul Guvern în exil, am rămas mai departe izolați și fără posibilitate de a comunica cu Guvernul din Viena.

Situația s'a prelungit așa până la prăbușirea Ungariei și ajungerea Sovieticilor la porțile Vienei. In ultimele zile ale lunii Martie 1945, frontierele Germaniei au fost deschise pentru refugiații din Est și așa, singurul din legație care, a luat drumul Vestului, la 1 Aprilie 1945, am fost eu. Cealaltă familie nu putea pleca, Doamna așteptând să nască dintr'un moment în altul, și Rușii erau numai la 20 de klm. de Bratislava.

Am plecat la ora 6 dimineața și am luat drumul spre Praga, dealungul versantului stâng al munților Carpați. După cincisprezece ore de bombardament rus și american, și de emoții, am ajuns la Luneburg, un sat din Protectoratul Boemiei, frontieră cu Slovacia, minunată regiune de lacuri. Rămăseserăm singurii care ne prezentam la controlul pașapoartelor și la punctul vamal, majoritatea celorlalți refugiați luând drumul spre Viena. Ca diplomat al unei țări aliate Germaniei, am fost dirijat dela frontieră spre Badgaștein — reduitul german din Tirolul austriac — unde am ajuns la 5 Aprilie 1945, după multe peripeții și primejdii și datorită fragmentului de hartă murală, tăiat cu baioneta de vameșul german, pe care-mi indicase drumul lăturalnic pe care trebuia să-l urmez dealungul Protectoratului Boemiei și Austriei.

Acolo am întâlnit primul legionar din exil, pe avocatul Arnăutu, care m'a impresionat prin camaraderia și dragostea cu care m'a primit și mi-a aranjat rapid găzduirea în acea localitate. Era un fel de delegat oficial pentru Români pe lângă autoritățile locale.

Eu cu soția și camaradul Arnăutu la Badgastein, 10 Aprilie 1945.

Dela el am aflat prima dată de fracționarea Legiunii în două grupe: una constituind guvernul de la Viena, continuatoare a luptei pentru eliberarea Basarabiei și României predate de aliații vestici Rusiei sovietice în colaborare cu regele Mihai și partidele istorice prin lovitura de Stat de la 23 August 1944, și a doua opusă acestei lupte în continuare, dar fără clară atitudine în problema creată Țării noastre.

Intre 5 Aprilie 1945 și 8 Mai 1945 — capitularea Reichului — s'au refugiat la Badgastein, de la Altaussee unde se găsea guvernul dela Viena, consulul Mihai Fotin Enescu, Dinu Paul și Doamna Maria Bucur, ca avantgardă, urmată de Bădia Vasile Iasinschi și prof. Sângiorgiu. Mai târziu s'au integrat grupului Doamnele Elvira Sima și Virginia Iasinschi, însoțite de generalul Platon Chirnoagă și familia comandor Băilă și basarabeanul Vladimir Cristi.

Așa am aflat că dispozițiile Ministerului de externe german erau într'adevăr categorice în sensul concentrării la Badgastein atât a guvernelor aliate în exil — Român, Bulgar, Croat, Marele Muftiu — cât și a tuturor ambasadelor și legațiilor acreditate la Berlin sau în țările aliate Germaniei. Acolo se găsea detașată și secția Ministerului de Externe Germană afectată acestor misiuni. Condusă de Ministrul Altenburg.

Bădia Vasile Iasinschi, Mihai Folin Enescu, Doamna Bucur, soția mea, la o masă în Badgastein, Aprilie 1945.

Aceiași, comentând evenimentele pe aleile pădurilor vecine.

Insfârșit puteam stabili legătura cu Guvernul dela Viena, căruia m'am alăturat fără șovăire și de care nu m'am mai despărțit de atunci și până astăzi, împărțind cu ei grijile, nădejdile și lipsurile. La venirea acestor camarazi, camaradul Arnăutu a plecat fără să ne luăm rămas bun și abia ani mai târziu am aflat că s'a refugiat în Argentina. Capitularea germană ne-a găsit la Badgastein, la 8 Mai 1945.

Faptul că autoritățile administrative locale germane nu și-au părăsit posturile și au așteptat cu toate riscurile circa zece zile sosirea trupelor americane de ocupație a zonei, "Divizia Curcubeu", ne-a salvat de răzbunările lagărelor de prizonieri francezi și ruși din apropiere. Detașamentul polițienesc C. I. C., era comandat de un evreu refugiat din Cehoslovacia după desmembrarea Statului cehoslovac, cu ordinul de "a stârpi" orice urme de naționalisme. Membrii Guvernului dela Viena au fost internați în lagărul american dela Glasenbach, lângă Salzburg-Hallein, cu excepția profesorului Sângiorgiu, pe care l-am trecut personal prin pădurile din jurul Badgasteinului și i-am predat

Schimb de informații politice între Mihai Folin Enescu și Cantargieff, ministru în guvernul bulgar în exil, condus de bătrânul Țancoff.

grupului legionar dela Salzburg, care l-a trimis mai departe, în Germania Vestică și a mea ca neparticipant oficial.

Au trecut doi ani, cu amăriciunile și neliniștea pentru soarta celor închiși și amenințarea — pentru toți — a repatrierii forțate. Procesul dela Nürenberg a absolvit Mișcarea și guvernul dela Viena, de orice răspundere. Stigmatul de "criminal de războiu" fusese înlăturat pentru totdeauna, celace demonstra că peste interese străine, democrația americană era o realitate și spiritul ei de justiție nu putea fi alterat de "forțele oculte". Zorile libertății de gândire, manifestare, mișcare și acțiune se iveau din nou pentru toți.

In 1947, primăvara, am trecut în zona franceză de ocupație a Austriei la Schruns și deacolo în Elveția și Franța și, în Noembrie am sosit la Madrid, cu viza de emigrare în Brazilia, dar unde am rămas definitiv, datorită caracterului atât de asemănător, bun și ospitalier al Spaniolilor, amintindu-mi pe cel românesc.

Am peste 32 de ani de ședere aici și ce am făcut, cred că-ți sunt cunoscute îndeajuns, de moment ce le-ai menționat în parte în nota dtale din Vatra.

•
• •

Intorcându-ne la Legiune, pot să-ți afirm că eu cunosc toate principiile bazice ale doctrinei legionare, și dorința Căpitanului de a realiza "omul nou", sfânt sau erou. Mulți dintre noi au reușit să se ridice la perfecțiunea morală a sfinților, în frunte cu Căpitanul, Moța, Marin și atâția alți camarazi martirizați de călăii Carol al II-lea și Armand Călinescu. Majoritatea însă au rămas eroi-oameni, cu virtuți și slăbiciuni, trăind eroic fenomenul legionar în per-

manenta luptă cu mediul şi cu ei înşişi, pentru realizarea obiectivelor fixate de Căpitan.

Această trăire eroică a Legiunii a făcut posibile:

—pedepsirea morţii Căpitanului la 21 Sept. 1939, prin căderea lui Armand Călinescu, călăul executor al dementului rege Carol al II-lea.

—Statul Naţional Legionar, ieşit din revoluţia de la 6 Septembrie 1940 şi alungarea Tiranului Carol al IIlea.

—Implinirea Testamentului politic al Căpitanului: In 48 de ore după biruinţă vom fi alături de Axa Roma-Berlin.

—pedepsirea la 30 Noembrie 1940 a vinovaţilor de masacrarea legionarilor pe care, felonia lui Ică Antonescu hotărîse să-i pună în libertate fără judecata prevăzută pentru fărădelegile comise.

Justiţia pe care vioau s'o calce în picioare a făcut ca numai cu câteva zile înainte de comiterea feloniei să fie descoperite cadavrele Căpitanului şi ale celorlaţi legionari sub lespezile de la Jilava, cu ştreangurile de gât, cu trupurile ciuruite de gloanţele trase pe la spate, legaţi în lanţuri şi pe jumătate arşi de vitriol. Nimeni nu putea opri legitima revoltă împotriva ticăloşiei guvernului, a regelui Carol al II-lea şi a călăilor care s'au pretat la fratricidul comis la 30 Noembrie 1938.

In ceiace priveşte pe Iorga şi Madgearu, Legiunea respinge cu indignare crima comisă şi răspunderea care-i este aruncată în spate, această lichidare aparţinând total Gestapoului german care, utilizând elemente legionare periferice, a voit să plătească astfel atacurile furibunde ale profesorului în Neamul Romanesc, sub titlul "Porcii motorizaţi", scrise la desmembrarea Cehoslovaciei.

—Rezistenţa contra loviturii de Stat a generalului Antonescu la 21 Ianuarie 1941, impiedicată de duplicitatea Reichului care avea nevoie de Armata română şi nu de coreligionarul partid naţionalist şi autentic românesc.

—Prigoana generalului Antonescu şi internaţională a Axei, culminând cu internarea comandanţilor şi legionarilor fugiţi în Germania, în lagărele de concentrare Buchenwald şi altele, sub ridicolul pretext de "invitaţi de onoare ai Führerului german", apoi asasinarea maselor legionare din ordinul mareşalului Antonescu "se vor reabilita post mortem", prin trimiterea în unităţi speciale de lichidare.

Crăciun sobru la Badgastein în 1945. Generalul Platon Chirnoagă, Profesor Sângiorgiu, Doamna Sima, Paul Costin Deleanu, Comandor Baila cu Doamna, soţia mea.

—Guvernul de la Viena, singura reacţiune viguroasă românească împotriva trădării regelui Mihai şi a partidelor zise istorice la 23 August 1944, care predasera Ţara prin actul capitulării "en rase campagne", bestiilor moscovite. Acest guvern-emanaţie legionară dar cu caracter naţional-a fost recunoscut atunci de mai multe State, printre care Germania, Franţa mareşalului Petain, Spania, Slovacia, Croaţia, etc. şi el a constituit singura rezistenţă românească contra actului dela 23 August 1944, fiind singurul îndreptăţit-căci n'a fost desfiinţat niciodată şi nici condamnat la Nürenberg-să fixeze condiţii de colaborare fracţiunilor din exil şi nu acestei fracţiuni care nu reprezintă nimic şi a căror aroganţă în inversarea rolurilor constituie pur şi simplu o impertinenţă.

—Armata Naţională cu doua divizii în continuarea luptei contra Rusiei cotropitoare, luptând pe Oder şi Elba, până după capitularea Germaniei, fiind ultimile unităţi militare care s'au predat pe frontul european.

—Organizarea salvării a mii de refugiaţi români şi legionari, prin trecerea clandestină a frontierelor spre Italia, Franţa şi ţările sudamericane, fără discriminări de rasă sau de religie, cum o mărturisesc atâţia evrei care au beneficiat de acest serviciu gratuit.

—Biblioteca română din Freiburg.

—Căminul de la Aravaca.

—Grandiosul monument de granit de la Majadahonda, loc de pelerinaj şi reculegere, nu numai pentru legionari, ci pentru toţi naţionaliştii din lume.

—Editurile "Cartea Pribegiei"; "Dacia"; "Carpaţii"; "Daco-România"; "Drum", etc.

—Medaliile de aur şi argint, făcute de sculptorul Pană la München şi de garnizoana Madrid, comemorând cincantenarul Mişcării Legionare.

—Albumul Cincantenarului Mişcării Legionare, pregătit şi împlinit "sine ira et studio".

—Difuzarea în diverse limbi a operelor Căpitanului şi a doctrinei legionare, universalizând-o la ora actuală şi încă alte multe isprăvi uluitoare, când te gândeşti la mijloacele de care dispuneam, uneori reduse numai la acea umanitate, putere de sacrificiu şi frăţietate creştină a legionarilor, cari înţelegând pe Căpitan îşi dau viaţa fără preget, pentru a atinge culmile visate de el, acel "om nou" salvator.

Toate cele enumerate sunt realizări comune, ieşite din spiritul legionar şi din imensele rezerve de sacrificiu moştenite de la sfinţii şi martirii noştri.

Pentru aceste considerente nu am acceptat ideia că Legiunea se poate frânge şi nu am făcut şi nu facem nici o diferenţiere între camarazi. Ce facem, bine sau rău, nu are importanţa, se răsfrânge deopotrivă asupra noastră a tuturor, în mod egal. Pentru duşmani, Legiunea e una şi ea trebuie distrusă din cauză că adevărurile propovăduite de Codreanu le răscolesc conştiinţele şi ştiu că nu vor putea scăpa altfel de răspunderile fărădelegilor comise împotriva Neamului.

Atunci de ce să se grăbească unii camarazi a accepta să împartă cu adevăraţii răspunzători ai trădării dela 23 August 1944, răspunderile în faţa Ţării, pentru crima comisă şi desastrul abătut asupra Neamului românesc?

Ce speră pentru a sacrifica trecutul lor de luptă, coborînd de pe piedestalul demnităţii şi dreptăţii legionare, pe care ura duşmanilor nu le-a putut dărâma, dar pe care felonia noilor tovarăşi le poate face ţăndări?

De ce să transformăm un fapt divers, care se petrece de un milion de ori zilnic pe planetă, fără a avea nici cea mai mică importanţă, într'un "capitis deminuţio" de aspect bizantin... când Ţara piere...?

Nu crezi că uniţi putem rămâne la înălţimea jertfei Căpitanului şi a camarazilor căzuţi, împlinind dorinţa lui venită ca o prevestire de dincolo de moarte: ..."Mă rog pentru Legiune... Hitler este în ultimile lui zile... va curge mult sânge... România va trece prin cele mai teribile momente ale Istoriei ei... Tara va fi liberată ca printr'o minune şi până la sfârşit toţi vor deveni credincioşi bietului Corneliu..."

Camaradul meu din Bratislava şi soţia lui —medium—, eu şi soţia.

REFLECTII SI OBIECTIUNI

Nu în asemenea condiţii şi cu asemenea procedee se poate ajunge la crearea unui Comitet Naţional viabil în exil. Tot ce va urma calea aranjamentelor de culise, a trecerii cu buretele peste acţiunea partidelor şi politicienilor care au pregătit şi ajutat apariţia acelui 23 August, a ostracizării celor care au dus şi duc cea mai înverşunată luptă contra regimului comunist, e menit să se isbească de voinţa exilului şi să se prăbuşească înainte de a lua o formă viabilă.

Credem că *"datoria majoră"* a dlui Penescu şi a celorlalţi politicieni de nuanţă liberală, socialistă sau ţărănistă ar fi să tacă şi să-şi plângă inconsistenţa politică. Păcatele lor sunt nemărginite faţă de neamul românesc şi faţă de organizaţia legionară pe care **ŞI AZI** vor s'o pună la index.

In schimb, *"datoria majoră"* a Românilor din exil e să pună la locul lor — odată pentru totdeauna — pe toţi aceşti politicani, pescuitori în ape turburi, ce vor, prin intermediul cristalizării unui Comitet Naţional sub oblăduirea lor, să-şi recapete autoritatea de odinioară ce s'a dovedit atât de nefastă pentru neamul românesc.

Faust BRADESCU

RASPUNS . . .

S'a întâmplat în luna Noembrie 1944 la Bratislava, în vila unde eram cele două familii legionare şi câţiva colegi din Legaţie, pe la ora sase după amiază. Discutam situaţia războiului şi perspectivele viitorului. Soţia camaradului meu era un medium extraordinar, noi neştiind nimic din antecedentele ei spiritiste. La un moment deodată a căzut în transă, spunând... trebuie să vină, trebuie să vină Căpitanul... numai el poate şti... Sunt camaradul Ioviţă, Căpitanul nu poate veni acum. Se roagă... aşteptaţi. După o trecere de timp mediumul are o tresărire şi o licărire pe faţă... Căpitane, pentru ce te rugai?... şi a urmat mesajul amintit.

N'am crezut niciodată în spiritism şi nu cred nici în posibilitatea de contacte cu viata de dincolo. Dar cele scrise cu mâna tremurandă în faţa noastră ne-a cutremurat nespus pe cei prezenţi.

Nu cunoşteam nimic din frământările legionarilor refugiaţi în Germania şi mai puţin de drama ce aştepta Reichul, care experimenta atunci în mic, efectele bombelor atomice. Redau scena anecdotic.

Verificarea întocmai, ulterior, e de un tragism de neînchipuit şi poate şi o speranţă ascunsă în sufletele noastre ale tuturora. Am povestit-o lui Arnăutu primul, apoi lui Badia Iasinschi, Prof. Sangiorgiu, generalul Chirnoagă, comandorul Baila, Paul Costin Deleanu, etc. la o masă, în camera noastră de la hotelul unde eram supraveghiaţi de americani.

Au ramas impresionaţi cu toţii. Mai mult Paul Costin Deleanu-omul fişelor-, a înregistrat întâmplarea în una din fişele lui, care împreună cu celelalte câteva zeci de mii, din geamandanele lui au costat câteva luni de lagăr, grupul din zona franceză dela Innsbruck. Francezii credeau ca au descoperit un mare spion nazist.

Iţi scriu toate acestea Dragă dle Cornăţeanu cu speranţa că scrutând cu toţii conştiinţele şi trecutul nostru legionar-al meu fără importantă al altora foarte important-cu sinceritatea cu care eu o fac acuma, putem găsi acea flacără luminoasă care să redea Legiunii forţa întreagă şi victoria meritată de martiriul Capitanului.

Traian Popescu

CHIRITA JACHET

de ST. Georgescu Sergent

ASTĂZI voiu să povestesc ceva şi despre bărbieri, oameni cari de şi au adus însemnate servicii în vremea războiului nostru pentru independenţă, dar nici un scriitor n'a pomenit un cuvânt măcar despre frumoasa purtare a bravilor noştri bărbieri.

Eu, unul, m'am hotărât să împlinesc această lipsă şi să le dau locul de cinste ce li cuvine şi lor în istoria gloriosului nostru războiu. Mai cu seamă cum sunt pătruns până la suflet de nobila lor modestie şi totdeodată mâhnit de neruşinea tutulor nevolaşilor, cari exploatează în tot felul strălucitele fapte ale *vitejilor noştri*.

Un oarecare scriitor publică, *pe seama Statului*, o carte despre *Războiul nostru pentru neatârnare*; un oarecare altul o piesă de teatru, înşirând fapte pe care noi, citindule, am rămas uimiţi de atâta neruşinare şi îndrăsnială. Şi aceşti *nobili* scriitori, demni copii a unor vremuri în care făţărnicia, minciuna şi neruşinata îndrăsnială sunt luate drept nişte minunate calităţi, nu şi-au mai bătut capul ca să pătrundă bine însemnătatea unor evenimente atât de mari, nepricepute de mintea lor; ei, şi-au închipuit că patriotismul e o marfă bună de exploatat. Şi au înşirat, dar, pe hârtia mult răbdătoare, tot ce le-a trăsnit prin cap, exagerând unele fapte, denaturând pe altele, fiindcă n'au avut destul spirit ca să le poată pătrunde, micşorând astfel gloria noastră dobândită cu sânge.

Dar nu sunt ei de vină; neputând ajunge gloria lui Herodot, a lui Sofocle sau a lui Omer, ciupesc oamenii ce pot, ca să traiască şi ei, căci prin muncă cinstită e greu de trăit în ziua de azi. Nu mă miră atâta îndrăsniala lor, cât mă miră lipsa de spirit a celor ce'i sprijină.

Şi acum după ce 'mi-am uşurat puţin sufletul de o povară, să vă spun povestea ce v'am făgăduit.

Bărbierii sunt oameni foarte simpatici şi foarte inteligenţi, dar nebăgaţi în siamă, de şi au simţul frumosului foarte desvoltat şi pun multă *graţie* în exerciţiul meseriei lor.

Intr'adevar, câtă plăcere nu'ţi face când intrând într'o bărbierie, înainte chiar de a zice *bună ziua*, eşti întâmpinat de salutul stăpânului care fără să'şi întrerupă lucrul, cu aerul grav şi ceremonios al omului din lumea bună şi cu multă demnitate şi eleganţă, te primeşte zicând: "Salut şi bună ziua la domnul!". Şi imediat, ca un ecou, salutarea e repetată pe rând de toţi lucrătorii, păstrându-se ordinea vechimei, până la micul ucenic care vine să'ţi ia paltonul şi pălăria.

Desfid pe oricine să'mi arate o altă clasă de meseriaşi cari să'şi servească muşterii în chip mai graţios şi demn în acelaş timp.

Şi apoi aşezându-te pe fotoliu, cu câtă delicateţe şi prevedere nu'ţi înfăşoară gâtul cu şervetul şi cu câtă băgare de seamă nu'ţi săpuneşte obrazul să nu'ţi dea clăbucul în gură sau în ochi; şi apoi cu câtă măestrie nu mânueşte el briciul ţinându-l în mână cu mai multă graţie şi înfăţişare artistică — da, susţin din toată puterea — cu mai multă graţie şi înfăţişare artistică, chiar de cum ar ţine în mână penelul său arcuşul cel mai ilustru maestru.

Şi plimbând briciul pe obraz în chip foarte plăcut, se opreşte câteodată şi te întreabă, prefăcându-se îngrijorat: "Mă rog, vă ustură briciul?".

Pehlivanul! El ştie bine că nu ustură briciul. Dar intr'adins face această întrebare aşteptând un compliment măgulitor, atât de mare încredere are în dibăcia lui de a lustrui obrazele, chiar pe cele mai groase şi mai murdare.

Cât despre mine vă mărturisesc că de multe ori mi se întâmplă ca plăcutul şi uşorul sâsâit al briciului să mă transporte în dulci şi fericile visări şi să nu mă deştept din fantasticele mele călătorii de pe alte tărâmuri cu zâne şi cu semizei decât atunci când meşterul sfârşindu-şi lucrul, mă hiritiseşte cu cuvintele: "Să vă fie de bine!".

La plecare, iar, eşti însoţit de acelaş ceremonial şi petrecut cu cuvintele "Salut pe domnu şi mersi!" repetate caşi la sosire în acelaşi ordine erarchică.

Această purtare neîntrecut de graţioasă o au bărbierii faţă de toţi muşterii simţitori la asemenea delicateţe. Faţă însă cu cei nepăsători, chestia se schimbă. Adică nu se schimbă de loc. Aceleaşi apucături, aceleaşi delicate atenţiuni, decât, numai la plecare salutările sunt rostile mai scurt şi cu un ton mai ridicat, în care se observă o uşoară nuanţă de asprime şi nemulţumire. De altfel nici o mojicie: bunacuviinţă şi delicateţea cea mai perfectă.

In orice bărbierie am intrat am găsit pereţii încărcaţi de cadre, mai cu seamă cu subiecte tragice şi răsboinice iar de jur împrejur cu tot felul de păsări cu glas încântător şi pene strălucitoare.

(Urmează în pag. 25.)

RELATIILE ROMANO-RUSE

II

DE LA STEFAN CEL MARE LA DIMITRIE CANTEMIR

de N. S. GOVORA

O victimă a sistemului defectuos de moştenire a tronului moscovit a fost şi Elena, fiica lui Stefan cel Mare. Ea şi fiul ei Dimitrie, şi-au terminat zilele în inchisoare. In locul lui Dimitrie, nepot al lui Ivan al III-lea, a urmat la tron un alt fiu al lui Ivan, Vasile al III-lea (1505-1533). Urmaş al acestui Vasile a fost Ivan al IV-lea, cel Groaznic (1533-1584). Pentru celelalte popoare europene, Ivan cel Groaznic are importanţă pentrucă el este primul prinţ moscovit care-şi ia titlul de ţar în 1547. E important pentrucă ţar vrea să spună Cezar, adică Moscova e urmaşa Romei, a celei de a doua Rome, Bizanţul, Moscova fiind a treia Romă şi ultima. Ivan cel Groaznic pune capăt Hoardei de Aur, ocupând în 1551 Kazan-ul şi Baskiria şi în 1556 regatul Astrakanului. Din puterea tătărască care îngrozise lumea în secolul al XIII-lea, mai subsista doar hanatul Ghirailor. Acest Ivan a fost numit cel Groaznic pentru cruzimea lui. Ucidea în dreapta şi în stânga. Şi nu numai prin interpuşi cum a fost sugrumarea mitropolitului Filip în celula în care era închis, ci chiar cu mâna lui, cum a fost cazul propriului său fiu, Ivan, pe care l-a ucis într'un acces de furie. A fost căsătorit de şapte ori şi viaţa familiară nu l-a putut micşora apetitul sexual, spune Istoria Milioukov, I, p. 162.

După moartea lui Ivan cel Groaznic urmează o perioadă de turburări. Chiar aşa este cunoscută în Istoria Rusiei: Perioada turburărilor. Dupa moartea lui Ivan cel Groaznic, urmează la tron fiul său Teodor (1584-1598). Acesta, lipsit de inteligenţă şi de caracter, e incapabil să domnească singur. In numele lui guvernează cumnatul lui, faimosul personaj istoric Boris Gudunov, tânăr, inteligent şi ambiţios. In plus, Boris Gudunov mai era şi înţelept. Obţine reluarea de la Suedezi a oraşelor Ivangorod, Jam, Oresek şi Korela. In 1589 obţine din partea patriarhului ecumenic, consimţământul la constituirea unui patriarhat în Rusia. Natural, Gudunov pune ca patriarh pe Iov, candidatul lui.

Dar ambiţia lui Gudunov nu se opreşte aici. Ţarul Teodor n'avea moştenitori. Fiul lui Ivan cel Groaznic, Dimitrie, moştenitor prezumtiv al tronului, trăia retras cu mama lui la Uglici. Şi în 1591, acest Dimitrie, în vârstă de 8 ani, este găsit în curtea în care îngrijitoarea îl lăsase singur, cu beregata tăiată. S'a făcut o anchetă care a ajuns la concluzia că acest copil de 8 ani îşi tăiase singur beregata, într'un acces de epilepsie. Dar opinia publică era convinsă că ucigaşul a fost Boris Gudunov.

In 1598 moare Teodor şi îi urmează la tron Boris Gudunov. Şi începe în Istoria Rusiei lanţul impostorilor. Dimitrie, fiul lui Ivan cel Groaznic şi fratele decedatului ţar Teodor, murise fără doar şi poate, dar inamicii lui l-au înviat. In 1603 apare un tânăr care afirma că el este Dimitrie, scăpat de la moarte, ucigaşii trimişi de Gudunov înşelându-se, au ucis alt copil. Acest Dimitrie obţine întâi sprijinul regelui polonez Sigismund al III-lea şi, după ce trece la catolicism, şi pe al Papei.

In 1604 Dimitrie înviatul formează o armată, porneşte contra Moscovei, dar este bătut la localitatea Dobrynici, aproape de Novgorod-Severski. Părăsindu-şi resturile armatei, se refugiază la Putivla. Aici, cazacii din regiunea de frontieră Putivla şi o adunătură de vagabonzi, organizează o miliţie care apără cauza impostorului şi ocupă oraşul Kromy. Gudunov asediază Kromyul, dar asediul se lungeşte până în 1605, când Gudunov moare, după toate probabilităţile, otrăvit. Urmează la tron fiul lui Boris, dar armata care asedia Kromyul trece de partea impostorului şi fiul lui Boris Gudunov, e ucis. Urmează la tron impostorul, dar boierii care-l susţinuseră numai pentru a dobori pe Gudunov, odată atins scopul, se prepară să-l doboare şi pe falsul Dimitrie. Şef al boierilor era Vasile Şuiski, care organizează o revoltă şi, în noaptea de 17 Mai 1606, ţarul impostor e ucis şi pe tron se urcă Vasile Şuiski. Dar isbucneşte o altă revoltă condusă de un oarecare Boletnikov. Acesta porneşte contra Moscovei dar, în acelaş timp isbucneşte o altă revoltă, condusă de fraţii Liapunov. Amândouă armatele intră în Moscova, dar se ceartă între ele, Liapunov se împacă cu Şuiski şi împreună bat pe Boletnikov.

Dar apare un alt impostor la Starodub-Severski care-şi ia tot numele de prinţul Dimitrie. El strânge sub steaguri resturile armatei lui Boletnikov, bande de oameni fără căpătâi, multe detaşamente de cazaci şi grupuri de Lituanieni şi Polonezi. Pentru a-şi întări poziţia, banditul din Tuşino-căci aşa este cunoscut în Istoria Rusiei acest al doilea impostor, — se căsătoreşte cu Marina, soţia primului impostor Dimitrie. Banditul din Tuşino răvăşeşte întreaga ţară, atacă, jefuieşte. Şuiski cere ajutorul Suedezilor. Aceştia i-l dau dar cer înapoierea oraşelor Ivangorod, Jam, Koporie, Oreşek şi Korela. Insfârşit Şuiski reuşeşte să îndepărteze pe impostor, care asedia Moscova. Banditul fuge la Kaluga, urmat de Marina, dar în drum, aceasta este arestată de hanul căzăcesc Jaruki şi şi-o transformă în amantă. Intervenţia Suediei, cerută de Şuiski, provoacă intervenţia Poloniei. Aceasta necerută. Polonezii asediază în toamna anului 1609 Smolenskul. O parte din boieri oferă atunci coroana Rusiei fiului regelui polonez Sigismund. Acesta acceptă. Rămânea încă de îndeplinit detronarea lui Şuiski. Contra lui se îndreaptă spre Moscova hatmanul Jolkievski cu armata poloneză. In apropiere de Kluşino, Jolkievschi este învingător. Liapunov organizează o revoltă şi detronează pe Şuiski. Intră în tratative cu Jolkievski şi se oferă tronul lui Ladislau, fiul lui Sigismund, cu condiţia ca acesta să treacă la ortodoxism. Hatmanul acceptă, învinge total pe impostorul Dimitrie care este asasinat de un tătar, introduce o garnizoană poloneză în Moscova şi expediază pe Şuiski în Polonia.

Dar prezenţa poloneză în Moscova îi face pe Ruşi să înţeleagă că marele pericol era Polonia. La începutul anului 1610 patriarhul Hermogen trimite epistole pentru a-i convinge pe Ruşi să se ridice pentru apărarea patriei. Este închis de Polonezi şi moare în chinuri, însa ideia eliberării Moscovei prinde corp. Ia fiinţă o miliţie formată din nobili în fruntea căreia se pune din nou Procopie Liapunov, cazaci şi şerbi comandaţi de prinţul Trubeţkoi şi de hatmanul Jarucki.

In 1611 această miliţie încercuieşte Moscova. Se formează un triumvirat din Liapunov, Trubeţkoi şi Jarucki, dar nobilii şi cazacii nu au încredere unii în alţii. Cazacii asasinează pe Liapunov şi nobilii pleacă. Se pare că Statul moscovit e destinat pieirii. Populaţia sufere, Statul începe să se desmembreze. Suedezii ocupă regiunea Novgorod, Polonezii iau Smolenskul, iar Englezii elaborează un plan de ocupare a întregei coaste glaciale (!!!). Se formează o nouă miliţie şi i se oferă comanda prinţului Pojarski. In primăvara anului 1612 acesta nu se îndreaptă spre Moscova unde erau Polonezii, ci spre Iaroslav, ideia lui Pojarski fiind că întâi trebuie restabilită ordinea în ţară şi apoi eliberarea Moscovei va veni dela sine. Dar vestea că o nouă armată poloneză sub comanda hatmanului Hotkievici înaintează spre Moscova, îl face să-şi schimbe planurile şi se îndreaptă şi el spre capitală. Dar la apropierea lui, isbucnesc din nou neînţelegeri între Cazacii rămaşi în faţa Moscovei după disolvarea primei miliţii. Pe Pojarski îl primesc cu neîncredere şi chiar încearcă să-l asasineze. O parte dintre ei, sub comanda hatmanului Jarucki părăsesc coaliţia şi se îndreaptă spre Astrakan iar alta rămâne şi continuă asedierea Moscovei, sub comanda prinţului Trubeţkoi. In acest timp sosesc Polonezii sub comanda hatmanului Hotkievici şi Cazacii de sub comanda prinţului Trubeţkoi nu vor să lupte. Avram Paliţin le ţine un discurs care-i decide să intervină în luptă şi hatmanul Hotkievici este învins. După acest succes, ne spune Istoria Milioukov, relaţiile dintre nobili şi cazaci devin mai cordiale. Suferinţele Polonezilor asediaţi în Moscova devin atroce. In Octombrie Cazacii iau cu asalt Kitai-Gorod, un cartier al Moscovei, şi Polonezii sunt nevoiţi să capituleze.

După această victorie se procedează la alegerea unui nou ţar. Detaşamentele de cazaci propun candidatura fiului hatmanului Jarucki şi al Marinei, amantă a numitului hatman şi fostă soţie a primului impostor Dimitrie, dar propunerea e respinsă. Insfârşit se pun de acord, ţinându-se seama de dorinţele Cazacilor şi, la 21 Februarie 1613, este ales ţar Mihail Fedorovici Romanov. Această dată pune capăt Perioadei Turburărilor şi marchează începutul unei noi dinastii, aceia a Romanovilor, care avea să domnească în Rusia până în 1917.

Primul Romanov, Mihail Fedorovici (1613-1645) a fost un om slab. Şi a avut multe probleme de resolvat. Prima problemă i-a pus-o hatmanul Jarucki, care părăsise coaliţia din faţa Moscovei şi se stabilise la Astrakan unde a încercat să obţină ajutorul şahului Persiei pentru a fonda un Stat independent pe Volga de Jos. O armată trimisă contra lui îl învinge şi îl prinde, e adus la Moscova, unde sunt executaţi el şi fiul lui. Dar nu s'a terminat cu Cazacii. In 1614, numeroase bande de cazaci revoltaţi, sub comanda hatmanului Baloven, se apropie de Moscova. E nevoie să i se opună o întreagă armată sub comanda Lykov-Oboleschi care-l înving şi-l prind pe Baloven. Are loc un război cu Suedezii, care se încheie cu pacea dela Stolbovo, în 1617. Ruşii reiau Novgorodul, dar Suedia păstrează coasta golfului Finlandei, al Narvei şi Korelei. In 1618 Polonezii sosesc cu o armată sub zidurile Moscovei. La Deulino se semnează o pace pe o durată de patrusprezece ani şi jumătate. Harta numărul 5 ne arată care era situaţia Rusiei după aceste păci.

Observăm ca Estonia, Curlanda şi Lituania nu aparţineau Moscovei. Polonia ocupă Smolenskul, Briansk, Vitebsk, Cernigov şi campează în faţa Kievului. In partea care ne interesează pe noi şi nevoile noastre, vedem că, din fericire, Moscova era departe. Moscoviţii erau doar pe Nipru. In afară de Polonezi vedem în coasta noastră pe Cazacii zaporojeni şi mai la Sud, hoarda tătărască Edişan. Moscoviţii, pericolul de moarte, erau departe şi, tot din fericire, departe au rămas în tot secolul al XVII-lea.

Ţarul fiind slab de fire cum am mai spus, a domnit în mod real tatăl lui, patriarhul Filaret, având chiar titlul egal cu al fiului, de mare suveran. Are loc un război cu Polonezii în care Ruşii sunt învinşi şi ţarul trebuie să renunţe în mod *definitiv* la pretenţiile asupra Lituaniei, Estoniei şi Curlandei, şi să plătească o despăgubire de 200.000 de ruble. Filaret moare în 1633. După moartea lui, conflictele dintre Cazaci şi Turci, atrag atenţia Moscovei spre Marea Neagră (Milioukov, I, pag. 183). Cazacii atacau pe Turci, în 1630 distruseseră Konia, atacaseră Sinope şi măturaseră toată coasta Anatoliei. In 1617 Cazacii de la Don organizează cu cei de pe Nipru (Zaporojenii), o expediţie contra fortăreţei Azov, o iau cu asalt şi masacrează toată populaţia musulmană. Işi anunţă isprava, dar ţarul înfricoşat trimite sultanului o scrisoare de scuze, declinând orice responsabilitate şi aruncă vina asupra unor bandiţi fără căpătâi. Turcii lasă Azovul timp de cinci ani în mâna Cazacilor dar, în 1641, sultanul Ibrahim I-ul trimite o armată de 240.000 de oameni (Milioukov dixit) şi Cazacii, în număr de 10.000, resping toate asalturile, resping pe necredincioşi care se retrag, şi oferă Azovul ţarului. De această dată ţarul trimite Cazacilor 5.000 de ruble şi adună soborul pentru a hotărî dacă, în cazul când Ruşii ar accepta oferta Cazacilor, Moscoviţii ar fi capabili să apere Azovul. In acest moment, 1642, un ambasador aduce Moscovei ultimatum-ul turcesc. *"De partea sa, gospodarul moldovan Vasile Lupu, îi reaminteşte ţarului, inconstanţa obişnuită a Cazacilor şi îl avertizează că sultanul îl ameninţă cu o noua invazie şi se pregăteşte să masacreze toată populaţia creştină a Turciei, dacă Ruşii păstrează Azovul"*. Pe de altă parte, o anchetă la faţa locului arată că fortificaţiile Azovului sunt atât de păcătoase, că ar fi necesare sume enorme pentru a le pune în stare de funcţionare. Pentru toate aceste motive, se ordonă Cazacilor să părăsească Azovul; aceştia se supun dar nu lasă în urma lor decât mormane de ruine. Cele expuse arată că Rusia nu era capabilă *încă* de a pune mâna pe coastele Mării Negre şi va rămâne încă multă vreme în această situaţie, atâta timp cât nu a colonizat stepa care separă marea de provinciile populate ale Rusiei centrale (Milioukov, I., pp. 184-185).

Lui Mihail Fedorovici i-a urmat la tron fiul său Alexis Mihailovici (1645-1676). In timpul domniei lui au loc revolte, în 1648-1649 la Moscova, Pskov şi Novgorod, iar în 1663 numai la Moscova. Ultima revoltă stinsă la Moscova, se întinde spre frontierele recent colonizate şi spre teritoriile Cazacilor liberi. După ce Moscova a renunţat la Azov în faţa ultimatum-ului turcesc iar accesul la Marea Neagră în partea Donului le-a fost interzis, ei s'au mutat pe Volga, aproape de Ţariţin, şi de acolo coboară spre Caspica, pentru a jefui ţinuturile persane. Ei jefuiesc şi caravanele comerciale pe tot parcursul Volgei de Jos, între Saratov şi Ţariţin. Aceste jafuri durează din 1658 până în 1665 când voievozii locali reuşesc să distrugă bârlogul din susul Donului, considerat până atunci ca inexpugnabil. Dar în 1667, cazacul Ştefan Razin-Stenka-îşi instalează un nou bârlog pe un afluent al Donului, pentru a-şi adăposti prada. El nu se mulţumeşte să jefuiască numai caravanele de grâu de pe Volga, dar pune şi mâna în 1668 pe fortul Jaick, învinge pe voievodul Bezobrazov trimis contra lui de la Astrakan şi jefuieşte coasta persană între Derbent şi Baku. Respins de către locuitorii orasului Recht, Razin se răzbună, masacrând pe cei din bogatul oraş Farabat. Intră în Astrakan unde vinde ieftin mătăsurile furate în Persia şi bravura şi mărinimia lui îi atrag admiraţia populaţiei. In Septembrie 1669, guvernul îl cheamă să apară pe Don în faţa hatmanului legal al teritoriului căzăcesc. Incep dezordinile la Ţariţin, Razin intră în oraş, ucide pe voievod pentrucă refuza să vândă rachiu cazacilor, deschide închisorile şi primeşte în rândurile lui pe ţăranii vagabonzi. Voievodul Astrakanului, Projorovski îi ordonă să se liniştească, dar Razin îl ameninţă fără a îndrăzni să intre imediat în oraş" Cucereşte fortul Kagalnic, unde se întăreşte. De acolo se duce la Cercasy, reşedinţa oficială a hatmanului, ucide pe trimisul ţarului, Evdokimov, şi se uneşte cu un alt bandit, Vaska Us, ale cărui bande jefuiseră deja şi masacraseră nobilimea din Tula şi Voronej. In 1670 cucereşte Ţariţinul şi bate de două ori trupele trimise de ţar contra lui. Se îndreaptă spre Astrakan unde nu numai populaţia ci şi soldaţii ţarului îl primesc cu braţele deschise.

Projorovski, cu elita socială a oraşului, se închide în catedrală, unde toţi sunt strangulaţi de către cazaci. Marfurile orientale găsite pe piaţă, sunt împărţite în comun. Oraşului i se dă o organizaţie căzăcească: locuitorii sunt împărţiţi pe unităţi de 1000, de 100 şi de 10 oameni, cu şefi aleşi. Bărbaţii din clasele superioare sunt ucişi, iar femeile împărţite între cazaci. Cu 200 de îmbarcaţii şi 2000 de călăreţi, cucereşte oraşele Saratov şi Smara, unde la fel, introduce organizaţia căzăcească. Insfârşit guvernul adună o armată numeroasă care, pe malurile râului Jvijaga, în două bătălii sângeroase învinge pe Stenka Razin şi-l obligă să fugă pe Volga de Jos. Spre nenorocirea lui, Cazacii de pe Don care erau un fel de chiaburi, mai bine zis nişte oameni care cu timpul deveniseră comozi, iau poziţie contra lui, îl prind în refugiul lui de la Kagalnic şi-l trimit la Moscova. Acolo este supus la torturi pe care le suportă cu curaj şi, însfârşit, este sfârtecat.

Dar amintirea cazacului Stenka Razin va fi păstrată cu credinţă de către popor, faptele lui fiind glorificate în cântece şi legende. Idealul egalităţii şi fraternităţii cazace va continua să fie opus arbitrariului şi injustiţiei nobleţei şi funcţionarilor. Acest spirit de revoltă va supravieţui până la Pugacev şi chiar mai târziu.

Intre 1676-1682 domneşte fiul lui Alexis, Fedor Alexeievici. La moartea acestuia, din lipsă de moştenitori, Soborul e pus în încurcătură. Moştenitor nedirect al tronului este fratele lui Fedor, Ivan, în vârstă de 15 ani, slab de corp şi de minte. Soborul proclamă pe fratele mai mic al lui Ivan, Petre, sub regenţa mamei lui. Dar încep turburări produse de regimentele de streleţi, singura forţă armată care se găsea la Moscova. Agitatoarea era Sofia, sora lui Ivan şi a lui Petre. O delegaţie de streleţi vine la palat şi afirmă că vrea doi ţari, pe Ivan şi pe Petre. Un sobor adunat în grabă e nevoit să accepte cererile streleţilor: sunt numiţi doi ţari, Ivan, "prim" ţar şi Petre secund, sub regenţa surorei lor, Sofia. Regenţa acestei ambiţioase femei durează până în 1689. In timpul ei se încheie în 1680 o pace cu China, fixându-se ca frontieră între cele două state, râul Amur. In 1686 se încheie un tratat de pace *perpetuă* cu Polonia, în care Rusia câştigă definitiv Kievul. Prin această pace Rusia intră în Liga Sfântă, şi prin aceasta se obliga să invadeze Crimeea. Generalul Patrick Gordon şi hatmanul *Rusiei Mici* (!!!) Samoilovici, îi arată pericolele acestei întreprinderi, dar Sofia nu ţine seama de părerile lor. Gordon îi atrage atenţia că Rusia este separată de Crimeea prin mai multe zile de marş *prin stepe aride, care nu sunt încă colonizate de Ruşi* (Milioukov, I, p. 265). In 1687 trimite o armată de 100.000 de oameni comandată de amantul ei, Goliţin, să cucerească Crimeea. Aceste campanii, căci sunt două, merită să fie relatate, deoarece acest Goliţin este, în felul lui, un precursor al lui Potiemkin.

Ruşii, cu o încetineală excesivă, fac 300 de verste, în şapte zile. Ca o culme a nenorocirii, un incendiu în stepă, distruge complet iarba şi caii încep să piară. Pe nedrept este acuzat de acest incendiu hatmanul cazacilor, Samoilovici. La 200 de verste de Perekop, Goliţin se opreşte şi se întoarce la Moscova, unde este primit în triumf şi Sofia exaltează în public victoriile "extraordinare" ale armatelor ruseşti.

In acest timp Liga are victorii, acestea autentice, bătând pe Turci în Ungaria, Dalmaţia şi Morea. Goliţin este obligat să întreprindă o nouă campanie. Patriarhul grec prezice o ridicare generală în Balcani, patriarhul Serbiei şi *gospodarul Valahiei*, prezic acelaş lucru. Având experienţă, de data aceasta Goliţin porneşte primăvara, când stepele nu duc lipsă nici de apă, nici de iarbă. Deci

In Februarie 1689, Golițin ia drumul Crimeei. Dar de data aceasta se insărcinează zăpada și lipsa de provizii, să-i incetinească mersul. La Perekop ajunge la mijlocul lui Mai. "Pretutindeni, in jurul lui, se intind stepe goale; proviziile armatei se epuizează și animalele pier in masă. In loc să lupte, Golițin intră in tratative cu Tătarii și se intoarce din drum, după ce pierduse 20.000 de morți și 15.000 de prizonieri (fără să lupte), din cei 100.000 cu care plecase (Milioukov, I, p. 266).

Dar acum intră in luptă Petru, intrat in istorie sub numele de Petru cel Mare.

Am parcurs rapid 200 de ani de istorie a Rusiei și in opera de propagandă Milioukov găsim doar de două ori citați pe Valahi și Moldoveni. Odată când Vasile Lupu il anunță pe țarul Mihail Fedorovici de inconstanța cazacilor și, in special ii atrage atenția că in cazul când Rușii nu scot pe Cazaci din Azov, Turcii vor extermina toată populația creștină din imperiul lor. Precum se vede, Milioukov vrea să scuze lașitatea moscovită, căutând să sugereze că teama de a nu vedea sute de mii de creștini-slăbiciunea rușilor-exterminați, au decis pe slabul țar să se intrebuinteze pentru a obține părăsirea Azovului de către Cazaci. A doua oară, ceva asemănator, Milioukov, vrea să arate că Golițin a fost păcălit sau cel puțin indus in eroare, de creștinii din imperiul turcesc, printre care și *domnitorul Valahiei*.

Ar releși deci că intre țările române și moscoviți nu a existat nici o relație. Și, dintr'un anumit punct de vedere, Milioukov are dreptate. In aceste două secole, dela Ivan al III-lea (Ștefan cel Mare), la Petru cel Mare (Dimitrie Cantemir) nu au existat aproape deloc relații intre Moscova și Tarile românești. Au existat totuși, puține, dar au existat.

Nicolae Iorga ne dă o parte din aceste relații-e vorba de relațiile cu Moscova-dar noi le găsim de minimă importanță. Astfel, Bogdan, fiul lui Alexandru Lăpușneanu, s'a refugiat la Moscova. "Se pretinde că a fost văzut la curtea moscovită, ajuns in nenorocirea sa orb, poate, cum a fost tatăl său, și nebun ca și el" ("Histoire des rélations russo-roumaines", pp. 70-71). Au fost relații strânse intre Mihai Viteazul și prințul moscovit, spune N. Iorga, op. cit., p. 71. "E vorba in documentele contemporane, de emisari care au fost schimbați intre ei... dar nu se poate ști in mod precis obiectul negocierilor" (op. cit., p. 71). Când, după epoca turburărilor, țarul Mihail și-a intărit puterea, Moscova a devenit refugiul membrilor clerului românesc persecutați de catolici, in special cei din Transilvania. Episcopi, arhimandriți, simpli ieromanahi transilvăneni ajunseseră să fie cunoscuți la Putivla, orașul unde se verificau hârtiile acestor oameni care veneau după ajutoare. Printre ei sunt citați Ieremie, episcop de Marumureș in 1631 și trei trimiși ai mitropolitului român de Alba Iulia. "Oreste, mitropolitul românilor ortodoxi din Transilvania, isgonit, maltratat, despuiat și amenințat cu moartea de către prințul George Racokzi, trecu prin Moldova, unde trăise inainte la Mânăstirea Putna și și-a scos o adeverință, pentru a se duce apoi să se arunce la picioarele țarului. Acest obicei s'a păstrat până la sfârșitul secolului" (N. Iorga, op. cit., p. 73).

"Petiționarii erau câteodată din Banat, ca Longin, și Teodosie, episcop de Vârșeț, insoțit in 1662 de călugări de la Vodița, de exemplu. Și s'au văzut mai târziu pe străzile Moscovei, preoți ai Bisericii Sfântul Nicolae din Brașov, fundație a domnitorilor valahi, de unde s'au inapoiat cu obiecte de cult și *cărți bisericești in slavonește*, care se păstrează incă (N. Iorga, op. cit., pp. 73-74). "Foarte rar numai, acești transilvăneni se intâlnesc cu calugări moldoveni sau munteni, veniți numai pentru a strânge donații, ca arhimandritul Benone din București, de la Biserica Inălțării, care voia să construiască o biserică in 1630, sau stareții mânăștirilor Sf. Dumitru și a Sfintei Treimi, puțin mai tarziu" (N. Iorga, op. cit., p. 74).

Dupa cum se vede, preoți sau călugări care merg la Moscova numai pentru chestiuni bisericești, aproape toți căutând sprijin material — N. Iorga nu ne spune dacă au obținut sau nu, afară de preoții de la Sf. Nicolae din Brașov, care s'au inapoiat *cu cărți bisericești in slavonește* — și fără nici un obiectiv politic. Dar a existat și o față bisericească, ne spune N. Iorga, care a mers la Moscova cu scopuri politice. E vorba de mitropolitul ortodox Sava Brancovici, de la Alba Iulia, de naționalitate sârbă. Acesta avea in vedere nu numai interesele Bisericii sale, sărăcită și amenințată, ci și idei politice destul de romantice. El a propus țarului o revoltă contra Turcilor, făcută de Români, Sârbi și Bulgari, sprijinită de o intervenție rusească pe Dunăre. Sava a slujit in Biserica Sf. Maria din Moscova, purtând pe cap tiara de aur oferită de țar. La fel, N. Iorga nu ne spune dacă Brancovici s'a intors la Alba Iulia cu tiara de aur, sau la sfârșitul slujbei a trebuit s'o inapoieze.

In 1649, Paisie, patriarhul Ierusalimului, se duce la Moscova, pentru a-i propune țarului o coaliție ortodoxă intre el și Vasile Lupu, dar țarul nu acceptă propunerea. Călugări moscoviți vin după aceia la domnitorul moldovean Ștefan Tomșa. Este foarte posibil ca ei să fi avut o misiune politică, spune marele nostru istoric. "Dar se știe dintr'un document contemporan, că emisari ai țarului s'au prezentat la bătrânul domnitor Matei (Basarab), și că acesta a refuzat să dea un răspuns propunerilor lor (N. Iorga, op. cit., p. 78).

"Aceste relații politice ar fi putut fi incă și mai strânse (spre nefericirea Românilor, n. n.) dacă n'ar fi existat in acest moment, intre Moscoviți și Români, această formație politică de religie ortodoxă și de *naționalitate rusă*, banda jefuitoare a Cazacilor" (spre norocul nostru, n. n.) (N. Iorga, op. cit., p. 78). Cum de Cazaci ne vom ocupa mai departe, să urmărim relațiile noastre cu Moscoviții. La Gheorghe Ștefan a venit un calugăr moscovit cu scrisori din partea țarului Alexis, conținând propuneri politice, — "o cerere de concurs", sub forma de "a fi", sub inalta noastră protecție (?), aceia a unui prinț creștin, și de a scăpa de jugul musulmanilor". La această ambasadă Gheorghe Ștefan răspunde, trimițând o ambasadă, cu puteri de a incheia un tratat. Ambasadorii au fost mitropolitul Ghedeon și logofatul Grigore Neniul, care duceau și un cadou, un obiect de artă. Ei au fost ajutați in misiunea lor de patriarhul Antiochiei. Tratatul care a fost semnat și jurat in biserica Sf. Maria, in luna Iunie, conținea condițiile următoare: Moldova va avea domnitori pământeni. Ea va reintra in posesia fortărețelor de pe Dunăre și Nistru, ocupate de Turci. *Donații anuale* (?) vor inlocui vechiul *tribut* care se dădea Turcilor. Domnitorul moldovean va putea continua relațiile lui cu Tătarii, care sunt o necesitate pentru Țara lui, de moment ce Bugeacul este in mâinile lor.

Dar țarul aștepta ajungerea trupelor lui in Polonia, pentru a-și trimite și el plenipotențiarii lui la Iași. La 29 Iunie, un tratat de comerț *fu acordat de insusi țarul* (N. Iorga, op. cit., p. 89), "pentru a permite negustorilor Moldovei de a-și face comerțul in imperiul nostru rusesc, cu toate felurile de mărfuri, liberi și fără pagube". Când Gheorghe Ștefan și-a pierdut tronul, s'a dus la Moscova, unde a fost primit "in mod convenabil" și unde "și-au *amintit* de tratatul incheiat la Moscova". Dar nefericitul exilat a părăsit Rusia și s'a stabilit la Stettin, unde a și murit.

"După lupta de la Hotin și victoria lui Ioan Sobieski contra forțelor otomane, domnitorul moldovean Ștefan Petriceicu și Constantin Șerban, domnitorul Munteniei-amândoi "trădători" in exil-au trimis la țar pe calugărul Teodor de la Mânăstirea Sf. Pavel din Muntele Athos, pentru a-i oferi să treacă sub suzeranitatea lui, părăsind "jugul sclaviei", "din cauza marilor și insuportabilelor invazii și a multor altor nedreptăți". Ei cereau trimiterea unei părți a oștilor moscovite contra Tătarilor, cealaltă parte trebuind să vină in Principate, pentru a susține pe cei doi domnitori. Țarul il puse pe sol să depună jurământ și ordonă voievodului de Viadca, Ivan Andrevici Covanski, să ajute Moldova, in timp ce cazacii, vasalii lui, sub Romadanski din Bielgorod și sub Ivan Samoilovici, trebuiau să se indrepte contra lui Doroșenko, care atunci *era incă stăpânul Ukrainei*. Supunerea principatelor era *totuși acceptată* la 10 Martie 1674, cu rezerva numai de a nu fi existat și o supunere față de regele Poloniei. Ambasade solemne, episcopi și boieri, trebuiau să vină pentru a incheia un tratat formal, dar imprejurările n'au mai permis-o niciodată" (N. Iorga, op. cit., pp. 91-92).

In "Historia de Rusia", I, p. 79, de Dr. Erdmann Hanisch (acesta german), găsim câteva rânduri din care reiese că Vasile al III-lea (1505-1533) s'a coalizat contra Polonezilor cu Germanii și cu Bogdan al III-lea, *hospodarul* Moldovei. In opera lui N. Iorga nu găsim nimic relativ la această alianță.

Mai importante sunt relațiile culturale dintre Români și Ruși, sau mai bine zis relațiile religioase. Trecând peste unele asemenea relații lipsite de importanță notate de N. Iorga, ne vom opri la capitolul Petru Movila. Iată ce scrie marele nostru istoric. "Petru Movilă, fiul lui Simion și al unei unguroaice Margit, era destinat să ridice Biserica ortodoxă din Rusia și *să o consolideze pentru totdeauna*, să-i dea forța suficientă pentru a câștiga chiar pe Moscova, amenințată la rândul ei de eforturile propagandei iezuite" (N. Iorga, op. cit., pp. 46-47). Petru Movilă care a sperat lungă vreme să moștenească la tron pe tatăl său, a făcut multe demersuri la Constantinopole dar nu a reușit, deoarece Turcii apreciau mai mult darurile mai importante ale domnitorilor in funcțiune. In fața insuccesului, s'a făcut călugar. Cum de cealaltă parte a Nistrului avea pământuri și chiar rude, s'a făcut călugăr in celebra mânăstire Pecerska, de lângă Kiev. "Și grație puternicului sprijin al protectorilor săi, ajunge curând șeful acestei mânăstiri rusești in *statele regelui Poloniei*" (N. Iorga, op. cit., p. 48).

"Nu există rus cultivat care să nu recunoască marea operă culturală intreprinsă și dusă la bun sfârșit la Kiev, de acest mare prelat care a murit inainte de a fi ajuns la o vârstă inaintată, operă fără care nu s'ar putea explica renașterea rusă din chiar secolul XVII in Moscova țarului ca și in districtele poloneze" (N. Iorga, op. cit., pp. 48-49). "El a reformat clerul ei pe bazele strictei ortodoxii de conservare a dogmei de neschimbat a ritului vechiu" (op. cit., p. 49). "El a fost fondator de școli și creator de tipografii. Produsele tipografiilor sale, frumoase cărți cu tip lisibil pentru cititorii obișnuiți cu manuscrise, se intâlnesc de la un capăt la altul al ortodoxiei, in Nordul Dunarii, cel puțin (?), și corelegionarii săi invățară catehismul după opusculul pe care-l făcu să fie corijat de teologi greci și să fie adoptat de Sinodul de la Iași, in 1642 (op. cit., p. 49). "Căci el nu și-a uitat niciodată patria sa, pe care o vizita câteodată chiar pe ascuns, *pentru a verifica administrația bunurilor pe care le păstra acolo*" (p. 49).

Ca urmare a relațiilor stabilite de Movilă, s'a făcut o tipografie moldovenească la Iași, care imprumută de la Kiev nu numai formatul publicațiilor sale, modelul frontispiciilor, dar chiar și *caracterele tipografice*. Fu deschisă *o școala slavonească*, care avea deasemeni cursuri de greacă veche și dacă, in ceiace privește cunoștințele clasice exista la Iași cineva-probabil logofătul Eustatiu-capabil să traducă, intr'un stil care se aseamănă francezei lui Amyot, bogata frază a lui Herodot, *a trebuit să se stabilească profesori ruși in capitala Moldovei, pentru a forma elevi capabili de a reinnoi intrebuințarea in documentele acestei vechi forme solemne a slavonei, care fusese părăsită, din necesitate, in favoarea limbii vulgare*". "Se cunosc numele acestor profesori, ca Sofronie Pociațiki, care au fost clerici formați de Petru Movilă. Și cum in aceiași epocă, firea pioasă a domnitorului imbogățea Iașul cu noi monumente religioase, cu un lux de ornamente necunoscut până atunci, Vasile Lupu făcu să vină pentru imaginile sfinte artiști ruși care urmaseră lecțiile pictorilor Occidentului" (p. 51).

N. Iorga spune că nu există niciun rus cultivat care să nu recunoască opera culturală desăvârșită de Petru Movilă la Kiev. Dupa cum vedem, marele nostru istoric se inșeală. In istoria Milioukov, la care după cum am văzut a colaborat un impresionant număr de profesori universitari ruși, nu găsim nici un cuvințel. In "Historia de Rusia" de Dr. Erdmann Hanisch, la pagina 115, I, găsim următoarele rânduri: "Mitropolia Kievului stabilise la jumătatea secolului al XVII-lea, sub Petru *Mohilă*, nu numai completa concordanță cu Bizanțul, dar a procurat deasemeni intrarea formelor occidentale cu transformarea in academie a școlilor inființate mai inainte".

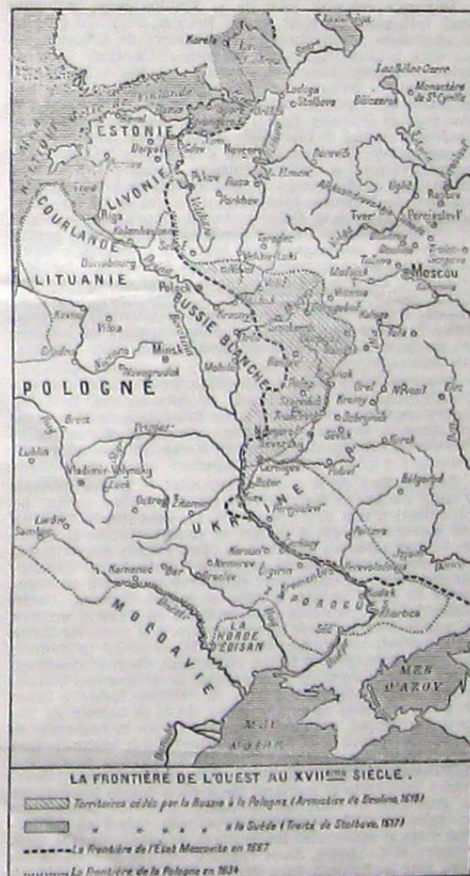
Problema prezintă, după noi, trei fațete: una sentimentală, una religioasă și una politică. Din punct de vedere sentimental avem desigur dreptul să fim mândri că un moldovan de al nostru a ajuns "să ridice și să consolideze pentru totdeauna Biserica rusească". Și tot mândri trebuie să fim că ajuns sus, Petru Movilă nu și-a uitat patria lui și venea s'o viziteze, câteodată chiar pe ascuns, pentru a-și vizita moșiile. Din punct de vedere religios și artistic, ne rămân pentru totdeauna, grație influentei exercitate de Movilă, Biserica Trei Ierarhi, Barnovski, etc. Dar din punct de vedere politic? Tipografia de la Iași a imprumutat nu numai formatul publicațiilor, modelul frontispiciilor, ci, deasemeni, și *caracterele tipografice*. Ba s'a inființat și o *școala slavonă și au venit profesori ruși*. Toate acestea, pe lângă altele, au făcut ca in limba noastră, procentul cuvintelor de origine slavonă să atingă 16,41 % (Istoria Românilor de C. C. Giurescu, p. 185).

N. Iorga utilizează superlative la adresa activității lui Petru Movilă, pe toate fațetele. Noi, cu toată modestia dar și cu toată hotărirea, spunem și accentuăm că activitatea lui Petru Movilă, din punct de vedere politic, este, pentru noi Românii, total negativă.

Providența și-a luat sarcina să corecteze erorile lui Gheorghe Ștefan și a celorlalți doi domnitori de care am vorbit mai inainte care voiau să inchine Țara moscoviților, fericiți că *tributul* se schimba in *dar*, și sperăm că și in viitor, aceiași Providență ne va veni in ajutor și va corecta erorile celor care in plin secol XX au constatat că "lumina vine de la Răsărit", adică de la Moscova.

Relații mult mai importante au avut Românii, in special Moldova, cu Cazacii. Dar cine erau acești Cazaci? "Ei se numeau Kazaci, Cazaci in limba tătărască; vagabonzi, exilați, *outlaws*, câte puțin din toate acestea și nici nu voiau să fie altceva". Așa ni-i definește N. Iorga pe Cazaci la pagina 34 a operei la care ne-am referit și ne vom mai referi in cursul lucrării noastre. E o definiție puțin grăbită, credem noi. Se pare că existența acestor cazaci ii displace lui N. Iorga. Repetăm citatul de la pagina 78. "Aceste relații politice intre moscoviți și țările noastre ar fi fost și mai strânse dacă n'ar fi existat in acele momente, intre Moscoviți și Români, această altă formație politică de religie ortodoxă și de *naționalitate rusă, banda jefuitoare a Cazacilor*". Dar nici această frază și nici paginile in care tratează relațiile românești cu Cazacii, nu sunt clare, nu ne lamuresc cine sunt in definitiv acești Cazaci.

In prima parte a lucrării noastre am reprodus din Istoria Milioukov hărțile 4 și 5. In harta numărul 3 precizasem că Istoria Milioukov, arată că Rușii-Kievul-se intindeau până la Galații noștri de astăzi, iar in Transilvania, până la Bistrița. Am demonstrat că aceste exhibiții cartografice nu erau susținute in text. In harta numărul 3, după năvălirea Tătarilor, nemai existând organizații politice, Istoria Milioukov recurge la un subterfugiu și dă harta, nu a țărilor sau organizațiilor politice care nu existau, ci a regiunilor unde, pretinde această istorie, se intindea... limba rusă. Și nu limba rusă, cea de astăzi sau cea de atunci ci... o ramură a limbii ruse. In partea numită *Ukraina* era, spune Istoria Milioukov, limba ramurei... *Rușilor mici*. Pretinde Milioukov că această ramură a limbii Rușilor mici se vorbea in toată Moldova. Dar in harta numărul 4, pentru aceiasi perioada de timp, vedem că Milioukov schimbă de părere și ne arată că in Ukraina erau organizații politice, numai că nu erau rusești. Nu numai Ukraina dar și o parte a Rusiei de astăzi era ocu-

Harta N.º 5

pată de Lituanieni şi Polonezi. Şi fără reticenţe dar şi fără un cuvânt de explicaţie, apare, numită cu propiul ei nume, Moldova, care se întindea nu numai până la Nistru, ci chiar până la Bug. In harta numărul 5 situaţia e mai aproape de adevăr, căci Moldova se întinde numai până la Nistru, iar dincolo de acest fluviu e Polonia şi Tătarii. Ca locuitori, nepolonezi, găsim pe aceşti Cazaci şi anume ramura numită Cazacii zaporojeni. Dar în text, nici de data aceasta nu găsim nici o frază referitoare la aceşti moldoveni sau la Ţara lor, Moldova, ca şi cand ar fi vorba de ciumaţi.

Năvălirea Tătarilor a pulverizat principatul Kievului, spre norocul nostru, după cum am mai spus, iar episcopia Haliciului şi-a pierdut orice influenţă.

In epoca în care statul moscovit începea să se formeze, ne spune Istoria Milioukov, Vestul şi Sudul ţării ruseşti fusese absorbit puţin câte puţin de un alt Stat: Lituania (op. cit., p. 199). Impărţiţi (ruşii) spre sfârşitul secolului al XIII-lea în principate insignifiante şi slăbiţi de catastrofa tătară, aceste regiuni nu mai puteau rezista multa vreme. Astfel, cea mai mare parte din ele, printre care şi Kievul, au fost repede şi uşor cucerite de marele prinţ Gedymin (1315-1340). Astfel, spre sfârşitul secolului al XIV-lea, aproape toată Rusia occidentală şi meridională, populata de Ruşii albi şi de *Rusii mici*, fusese incorporată Lituaniei. Dar Lituanienii, încet, încet, spune Istoria Milioukov, s'au rusificat. "Păgâni şi pe jumătate sălbateci", Lituanienii *au suferit natural ascendentul civilizaţiei ruse, mai desvoltate* (?)".

Dar spre sfârşitul celui de al XIV-lea secol, influenţa rusă întâlneşte un rival serios: Polonia. Pericolul german îi împinsese pe Polonezi la o apropiere de Lituania. La moartea lui Ludovig, regele Poloniei şi Ungariei, fiica lui, Edwiga, se căsătoreşte cu Jagellon, marele prinţ lituan. Dar acesta a trebuit să recunoască ca prinţ al Lituaniei, pe vărul sau, prinţul Vitovt, el Jagellon, rămânând numai rege al Poloniei. In 1413, la Gorodlo, Dieta reprezentanţilor Poloniei şi Lituaniei, au proclamat uniunea reală, nu numai dinastică a celor doua State, influenţa poloneză devenind şi mai puternica în Lituania. Din această cauză, mai mulţi prinţi ruşi, dependenţi de Lituania, s'au apropiat de Moscova. Incepând cu secolul al XV-lea, Moscoviţii au început să ridice pretenţii asupra tuturor regiunilor ruseşti supuse Lituaniei, considerate de către prinţii moscoviti ca *patrimoniul lor hereditar*. Aceasta a făcut ca Lituania să se apropie şi mai mult de Polonezi. In 1569, la Lublin, Dieta a hotărît o nouă şi mai strânsă uniune lituano-poloneză. Lituania, păstrând încă unele forme de independenţă, cedează Poloniei Podolia orientală, Volynia, Podlachia şi regiunea Kievului. Deci începând cu jumătatea secolului al XVI-lea, Rusia meridională, adica Ukraina, era supusă direct Poloniei.

Polonezii încep o puternică acţiunee de catolicizare a Ukrainienilor. Un mare număr de episcopi ruşi hotărăsc unirea cu Roma în 1596, la Brest Litovsk. Această uniune cu Roma a produs o puternică reactiune, burghezia şi ţărănimea fiind contra unirii cu Roma. In această luptă, burghezia a găsit sprijin în *Cazaci*.

Cazacii, încă de la sfârşitul secolului al XV-lea, formau o clasă socială în Sudul Rusiei, adică *Ukraina*, cuvânt pe care istoricii ruşi caută să-l evite. La acea epocă, Ukraina era încadrata la Est şi la Sud de stepe sălbatece şi deşerte, în care rătăceau din când în când Tătarii din Crimeea, ce mergeau să jefuiască regiunile moscovite şi lituano-poloneze. Prin aceste locuri existau oameni care se aventurau în stepă pentru a vâna şi pescui. Cum îşi riscau pielea în eventualitatea unei întâlniri cu Tătarii, umblau în bande. Făceau acest lucru primăvara şi vara, iar iarna se întorceau acasă, dar aici nu mai reintrau în cadrele societăţii existente, ci trăiau ca oameni liberi şi nesupuşi. Autorităţile îi numeau nesuspuşi iar ei îşi spuneau Cazaci, nume împrumutat dela Tătari. Autorităţile locale îi lăsau în pace, mai aleş că aveau nevoie de ei în luptele cu Tătarii. Cu timpul, numărul Cazacilor creşte în regiunile de frontieră, venind la ei toţi nemultumiţii din regiunile mai îndepărtate. Spre mijlocul secolului al XVI-lea, rămânând mai departe vânători şi liberi colonizatori ai stepei, deveniseră prin forţa şi numărul lor o clasă foarte importantă şi influentă în Ukraina. In cursul primelor decenii ale secolului al XVI-lea, guvernul polonez, voind să controleze viaţa şi activitatea lor militară, ordonase ţinerea unui registru al Cazacilor. Acest registru trebuia să conţină câteva sute de oameni, care *aveau să primească o soldă*, să obţină proprietatea pământurilor pe care locuiau şi să rămână în serviciul militar toată viaţa. Aveau dreptul să-şi aleagă şefii, colonelii şi judecătorii. Şeful suprem avea să se numească mai târziu, hatman. In cursul războaielor, Polonezii aveau nevoie de oameni şi deci au permis hatmanilor să recruteze mai mulţi oameni decât conţinea registrul. In primul sfert al secolului al XVII-lea, registrele nu mai conţineau sute de oameni, ci mii, şi câteodată, zeci de mii.

Dar în afară de aceşti cazaci înscrişi, în slujba Polonezilor, continuau să trălască Cazaci liberi, acolo unde autorităţile nu puteau să-i ajunga. Spre mijlocul secolului al XVI-lea, aceşti Cazaci care locuiau dealungul Niprului, formasera un centru particular, Secia zaporojană, pe o mică insulă a Niprului. Ei erau liberi, guvernaţi de şefi aleşi şi considerau ca misiune specială, lupta contra musulmanilor. Spre ei se îndreptau toţi nemulţumiţii de regimul lituano-polonez. Ei erau vecinic în luptă. Câteodată coborau până la istmul Perekop, iar altădată, cu bărci uşoare, coborau pe Nipru, până la Marea Neagră. Din cauza plângerilor Turcilor şi Tătarilor, guvernul polonez a cerut încetarea incursiunilor şi reducerea numărului celor înscrişi. Aceasta a făcut să se nască revolte, care se întindeau printre Cazacii înscrişi. Motivele acestor revolte erau în special, de ordin religios: ortodoxii contra catolicilor. La aceste revolte, Polonezii raspunseseră cu măsuri riguroase. Dar la sfârşitul secolului al XVI-lea şi începutul secolului al XVII-lea, angajaţi în lupte cu Turcii şi Moscova, Polonezii au fost nevoiţi să facă concesiuni, înbunătaţind situaţia Bisericii ortodoxe şi aproband mărirea numărului celor înscrişi. Numai că atunci când nu au mai avut nevoie de Cazaci, Polonezii încep din nou să-i oprime. După noi revolte, în mod crud înăbuşite, Cazacii au fost nevoiţi în 1638 să accepte noi restricţii: numărul înscrişilor avea să fie redus la 6000 şi şefii lor aveau să fie numiţi de guvern. O garnizoană de Cazaci înscrisi avea să se instaleze în Seciul zaporojean pentru a-i supraveghia. Polonezii au mai construit o cetate —Kodak—, pe Nipru. Aceste măsuri au dus la pacificare. Dar această pacificare era numai aparentă. In 1648, Bogdan Hmelniţki, sotnicul centuriei din Cigirin, se revoltă. El era un Cazac înscris. Ofensat de un propietar polonez, vecin al lui, se refugiază în Seciul zaporojan, şi începe revolta. De acest Bogdan Hmelnitki, N. Iorga ne spune că era un simplu şerb pe domeniul unui proprietar polonez (N. Iorga, op. cit., pagina 79). Face o alianţă cu Hanul Tătarilor, Polonezii trimit contra lui pe Cazacii înscrişi, dar aceştia îşi ucid şefii şi trec de partea răsvrătitului. La Korsun, Cazacii înscrisi sunt bătuţi şi hatmanii Potoţki şi Kalinovski sunt prinşi şi expediaţi în Crimeea. Insfârşit, la Pilava, Bogdan învinge oastea poloneză însăşi. Acest succes trezeşte toată *Ukraina*. De data aceasta, Istoria Milioukov, în loc de Rusia mică, Rusia meridională, etc., întrebuinţează cuvântul *Ukraina*. L-am subliniat şi-l vom sublinia oridecâte ori îl vom găsi utilizat în Istoria Milioukov. Proprietarii de pământ, clerul unit, preoţii catolici şi Evreii fug din *Ukraina*, unde moartea se abate asupra tuturor celor ce nu au avut timpul să fugă. Ioan Cazimir, regele polonez, porneşte contra lui Bogdan. Acesta, ajutat de Tătari, bate pe Polonezi la Zborovo. Prin tratat, Polonezii recunosc pe Hmelniţki ca hatman, măresc numărul Cazacilor înscrişi la 40.000, admit suprimarea Unirii Bisericii, etc. Incepe totuşi un nou războiu şi de data aceasta, la Beresteciko, Cazacii sunt bătuţi. Bogdan e nevoit să admită reducerea numărului Cazacilor înscrişi la 20.000. Dar luptele reîncep şi durează doi ani şi jumătate. Insfârşit, Hmelnitki, *dându-şi seama de imposibilitatea de a bate pe Polonezi*, decide să unească Ukraina cu Moscova. "*El chemase Moscova în ajutor, dar aceasta n'a răspuns atâta timp cât nu a văzut în această afacere un avantaj real şi cât nu a fost complet sigură de slăbiciunea Polonezilor*" (Istoria Milioukov, I, p. 211).

De data aceasta Soborul aceptă să pună *Ukraina* sub autoritatea tarului.

In Ianuarie 1654, la Perejaslavsl, *rada* armatei căzăceşti, la propunera lui Bogdan, decide să se supună ţarului şi să-i depună jurământ. Condiţiile sunt urmatoarele: —Numărul Cazacilor e fixat la 60.000. Aceştia îşi păstrează drepturile şi privilegiile, în special pe acela de a-şi alege şefii şi judecătorii. Armata este comandată de un hatman, ales de radă, care trebuia numai să comunice Moscovei alegerea şi să-i depună jurământ de credinţă. *Hatmanul conserva dreptul de a întreţine relaţii diplomatice, mai puţin cu Polonia şi Turcia.* Celelalte grupuri ale Ukrainei îşi păstrează şi ele vechile drepturi. Voievozi moscoviţi se instalează în marile oraşe, fără să se amestece în afacerile căzăceşti. Ca suveran suprem al celor două ţări, ţarul are dreptul de a distribui pământuri şi domenii populate, şi primul care a profitat de aceasta, a fost Hmelniţki însuşi. Dar cu tot tratatul, armata căzăcească a continuat să depăşească cifrele convenite. La fel, nu a existat voievod rus decât la Kiev, iar impozitele plătite de ţărani şi burghezi mergeau în casa hatmanului şi nu în acela a ţarului.

Incepe lupta între Moscova şi Polonia, pentru Ukraina. La început Polonezii sunt bătuţi, Moscova fiind ajutată de Cazaci. Se încheie un armistiţiu, dar lupta reîncepe, de data aceasta *Polonezii găsind aliaţi printre Cazaci.* "*Mulţi dintre şefii cazaci, regretă stăpânirea poloneza, care le-ar fi permis să obţină* în *Ukraina* o situaţie egală cu acela a nobleţei poloneze" ("Istoria Milioukov", I, p. 213). La moartea lui Hmelniţki, 1657, urmează ca hatman secretarul armatei, Vygovski. Acesta negociază cu Polonezii reunirea Ukrainei cu Polonia şi, cu ajutorul Tătarilor, *învinge oastea moscovită*. Vygovski este nevoit să abdice şi urmează ca hatman, George Hmelniţki, fiul lui Bogdan. Acesta depune din nou jurământ Moscovei. Dar Ruşii sunt batuţi de Polonezi, şi de data aceasta, George *Hmelniţki trece de partea Polonezilor*. Urmează o perioadă de turburări, mai mulţi pretendenti îşi dispută hatmanatul, îndreptând ţara când spre Moscova, când spre Polonia. Şi Cazacii se împart în două. Cei din dreapta Niprului sunt pentru Polonia, cei din stanga, pentru Moscova. Malul stâng alege ca hatman pe Brukhovetki. In 1667 Moscova încheia cu Polonezii armistitiul de la Andruşovo, care nu lasă Moscovei din Ukraina decât malul stâng al Niprului şi oraşul Kiev, cu o mică zonă pe malul drept. Dar acest armistiţiu provoacă vii nemulţumiri printre Cazaci. Brukhovetki, *cedând insistenţelor Moscovei*, lasă să se instaleze voievozi moscoviţi în toate oraşele şi le dă pe mână administratia populaţiei burgheze şi ţărăneşti, cu dreptul de a percepe impozitele. Ukrainienii, puţin obişnuiţi cu metodele moscovite, încep să murmure. Doritor de a-şi salva situaţia, Brukhovetki se revoltă contra Moscovei. *Voievodul şi garnizoanele moscovite sunt exterminate.* Doroşenko, hatmanul de pe malul drept, pătrunde pe cel stâng. *Şefii de aici trec sub ordinele lui şi ucid pe Brukhoveţki.* Dar odată întors acasă Doroşenko, Cazacii de pe malul stâng se supun din nou Moscovei. Aleg un nou hatman, pe colonelul Mnogogresny, pe care-l acuză câţiva ani mai târziu de trădare faţă de Moscova şi-l înlocuiesc cu Samoilovici. Moscova încearcă din nou să cucerească malul drept al Niprului. Dorosenko, neputând lupta contra Polonezilor şi contra Moscovei, *se supune Turciei* Armatele turco-tătare invadează Podolia şi regiunea Halici şi regele polonez, prin tratatul de la Bugaci, în 1672, este silit să cedeze *Ukraina* de pe malul drept al Niprului Turcilor. Samoilovici atacă în 1675 şi 1676 Cigirin, capitala lui Doroşenko şi acesta capitulează. Turcii, la rândul lor, atacă Cigirin, Samoilovici susţinut de armata moscovită, rezista, primului atac, dar în 1678, o nouă camapanie turcească obligă pe Moscoviţi să se retragă. "Ravagiile acestui războiu, după aceiea ale turburărilor anterioare, au ruinat *Ukraina* de pe malul drept, de unde populaţia a emigrat; altădată atât de bogată, ea a devenit aproape un deşert. In virtutea tratatului turco-moscovit de la Bagce Serai, în 1681, ea va rămâne în această stare; contractanţii se angajează să n'o mai ocupe şi să nu mai populeze *regiunea dintre Bug şi Nipru*" (Milioukov, op. cit., I, p. 215).

Prin pacea perpetuă dintre Moscoviţi şi Polonezi, Polonezii sperau să angajeze Moscova într'o alianţă contra Turcilor, formându-se o coaliţie contra necredincioşilor, formată din Polonia, Austria, Veneţia şi Moscova. Moscova a întreprins sub Goliţin, amantul regentei Sofia, două campanii în 1686 şi 1687. Aceste campanii, cu desnodamantul lor mai mult ridicol decât tragic, a fost descris de noi mai înainte.

După aceste campanii, *Ukraina*, de pe malul drept al Niprului, părăsită de Turci, este reocupată de Polonezi care se ocupă s'o repopuleze şi organizeze. Astfel persistă până la sfârşitul secolului al XVII-lea împărţirea Ukrainei în două părţi, una moscovită şi una poloneză. Ukraina moscovită are în secolul XVII-lea o organizaţie proprie. Teritoriul este împărtit în zece districte sau regimente. Fiecare regiment are o capitală ca centru administrativ. Regimentele se împart în centurii compuse din câteva târguri şi sate. In capul ţării este un hatman ales. *Oraşele şi satele se administrează dupa Dreptul Magdeburg.* Hatmanul este ales de rada generală a întregei armate. După tentativa infructuoasă a lui Brukhoveţki, Moscova lăsase administraţia interioară a ţării şi a finanţelor, hatmanului.

Deci la sfarsitul secolului al XVII-lea, Ukraina era împărţită în două, una sub Polonezi şi alta sub Moscoviţi, Ukraina *rusească*, cum o numeşte "Istoria Milioukov", op. cit., I, p. 216. Deci, *lucru important pentru noi, Moscova era departe de Nistru.*

Dar această Ukraină, după felul în care era organizată, departe de a fi *rusească*, îşi avea încă libertăţile ei, şi Moscova-şarpele boa-se pregătea doar s'o sugrume şi s'o înghită.

In "Historia de Rusia" de Dr. Erdmann Hanisch, nu gasim multe date care să difere în mod esenţial de cele întâlnite în Istoria-Milioukov. Totuşi Hanisch *întrebuinţeaza absolut în toate cazurile numele de Ukraina şi Cazaci şi nici odată măcar nu găsim întrebuinţate numele de Rusia Mică şi Ruşi Mici*, nume atât de scumpe lui Milioukov. In ceiace ne priveşte, vom găsi o notare în care Hanisch, vorbind de hatmanul Hmelniţki, spune că în lupta lui contra Polonezilor, a cautat aliaţi la Moscova, la Suedezi, în Transilvania şi în *Moldova* (p. 1105), iar la pagina 111, tot Hanisch, ne spune ca *Hmelnitzki voia să instaureze o monarhie hereditară.*

Cum străinii ("Istoria Milioukov"), din motivele expuse şi asupra cărora vom mai reveni, iar Erdmann Hanisch probabil din lipsă de date, nu vorbesc de relaţiile Moldovenilor cu Cazacii, vom recurge la savantul nostru, N. Iorga.

N. Iorga ne spune că primul mare şef cazac s'a numit Ostafi Daşcovici şi că Ştefan cel Mare a avut în el un aliat. Dar nu-l numeşte *hatman*, ci *căpitan*. Când Daşcovici se găsea la strâmtoare din cauza Tătarilor, găsea adăpost în dreapta Nistrului (op. cit., p. 85). Citând pe Eustachiu, N. Iorga ne spune că *cel care a avut comandamentul suprem al Cazacilor, a fost un descendent al lui Ştefan cel Mare.* Ştefan măritase pe una din fiicele lui, Maria, cu un nobil din *Mica Rusie* (de data aceasta, numele de Mica Rusie e întrebuinţat de istoricul român), Sangusko, senior de Vişznitz. Din această căsătorie se născură cei doi Wizniecwiecki, a căror fapte războinice le înregistrează istoria, în prima jumătate a secolului XV. Dimitrie sau Mitro, devine, în fruntea Cazacilor, o adevarată putere politică, care nu se sinchisea prea mult de ordinele regelui Poloniei. Moscova îl aştepta cu braţele deschise în momentele sale de nelinişte şi, în afară de aceasta, el n'a uitat niciodată descendenţa sa moldovenească. In 1564 i s'a ivit ocazia să-şi prezinte candidatura la scaunul Moldovei, dar prezentându-se târziu, Ştefan Tomsa, care fusese ales, se bate cu el şi Wizniecwiecki a fost prins şi trimis la Constantinopol, unde a fost ucis. Dar de aici încolo, Cazacii încep să participe la viaţa politică a Moldovei. N. Iorga ne spune că au fost, fără îndoială, cazaci din armata poloneză, care voiau să-l pună în scaun pe Bogdan, fiul lui Alexan-Lăpuşneanu. Dar Turcii vânduseră scaunul lui Ion, acel care avea să intre în istorie cu numele de cel Cumplit. In treacăt fie zis, lui C. Giurescu nu-i place această denumire de cel *Cumplit*, dată de B. P. Haşdeu, şi i-o preschimbă în cel *Viteaz*. In ceiace ne priveşte, extraordinara figură a armeanului devenit mai român decât toţi Românii, ne-a provocat totdeauna o imensă admiraţie. Găsim deci fericită denumirea dată de B. P. Haşdeu şi cândva am propus una şi mai incisivă, aceia de Ion Voda *Cumplitul*, în loc de *cel Cumplit*. E o chestiune de nuanţe.

La rândul lui, Ion Voda Cumplitul, intră în războiu cu Turcii şi Tătarii şi cel mai preţios ajutor i l-au dat Cazacii hatmanului Şvierşevscki. Pentru neţărmurita admiraţie pe care o avem pentru Ion Vodă Cumplitul, vom reproduce frumoasele rânduri ale lui N. Iorga: "Şi această miliţie devotată-cazacă-care aprecia în cel mai înalt grad curajul, dispreţul absolut de moarte care distingeau pe voievodul rebel — Ion Vodă Cumplitul —, îl însoţi în incursiunile sale sub zidurile cetăţilor turceşti de pe Dunăre şi Nistru, Akerman, Chilia, Bender şi, când dădu în împrejurimile Cahulului, la Roşcani, în pustiurile lipsite de apă ale Basarabiei meridionale, ultima lui luptă, ei-Cazacii nu acceptară trădarea boierilor — Ieremia Golia —, şi s'au sacrificat pentru acel căruia îi oferiseră onoarea lor" (op. cit., p. 37). Iată că de data aceasta, N. Iorga are cuvinte de apreciere pentru cazaci. Dar acelaşi apreciere, rezultă şi pentru Ion Vodă Cumplitul. Şi am fost încantaţi când pentru eroul admirat de noi am găsit cuvinte de apreciere şi la C. C. Giurescu: "A fost un domn cu milă faţa de popor, şi aspru faţa de boieri. Pentru negoţul mărunt al celor de jos a bătut, în 1573, monetă de aramă care are pe o parte chipul voievodului, iar pe cealaltă parte, stema ţării" ("Istoria Românilor", p. 332). Şi: "Inainte de bătălia de la iezerul Cahulului, când Moldovenii, îngrijaţi de zvonurile ce umblau, întrebară câţi sînt de mulţi duşmanii, Ion Vodă le răspunse printr'un cuvînt care *merită să rămîna în istoria militară a lumii*, alături de alte cuvinte ale marilor căpitani: "*îi vom socoti în luptă*" (C. C. Giurescu, op. cit., p. 332).

Şi N. Iorga continuă: "Cazacii nu au voit niciodată să creadă că a murit acest strălucit erou de aventură (Ion Vodă). Ei au recunoscut, ca şi pe voievodul Ion, drept moştenitor legitim al Moldovei, pe orice exilat de limbă moldovenească, care sosea în seciul lor de pe Nipru, pentru a cere să fie sprijinit în drepturile sale. A existat în fruntea cetei lor îndrăzneţe, un Ion Creţul şi apoi un Ion zis Potcoavă, căci acest bărbat frumos cu plete lungi şi privire dominantă, frângea cu uşurinţă bucăţile de fier care-i cădeau în mână. Cu concursul acestor prieteni buni şi devotaţi, acel căruia până atunci i se spunea Nicoară Valahul, a devenit la Iaşi. "Domnitorul Ion, prin graţia lui Dumnezeu" şi se putea vedea alături de el, în timpul scurtei domnii de câteva luni, pe hatmanul Cazacilor Şah, ca general şi consilier" (op. cit., p. 38).

In ceiace priveşte pe Ion Creţu şi Nicoară Potcoavă,

după N. Iorga ar fi existat două persoane: "Il y eut d'abord, à la tête de leur troupe hardie, un Jean-le-Crepu (Creţul), *puis* un Jean dit «Fer-à-cheval»" (op. cit., p. 37). Ori, după Mihail Sadoveanu, e vorba de una şi aceeaşi persoană: "Nicoară Potcoavă, poreclit în zaporojă «Cretul», a fost primit cu deosebită dragoste de acei oameni liberi din pustie, care se chemau Cazaci" (Mihail Sadoveanu, "Opere", I, p. 7).

Dar domnitorul Ion (Nicoară Potcoava), fu nevoit să fugă în Polonia la regele Ion Bathory, care l-a închis şi apoi l-a executat pe piaţa publică a Lembergului. N. Iorga ne spune că Nicoară Potcoavă a ştiut să moară cu curaj. Acest aspru luptător nu a fost uitat în stepă. Dar după aceia s'au amestecat în treburile Moldovei. In timpul celor două domnii ale lui Petru Şchiopul şi chiar sub aceia scurtă a lui Iancu Sasul, bandele căzăceşti invadară din nou Moldova, dar nu ca duşmani, căci ei pretindeau că vor doar sa stabilească ordinea legală de succesiune la domnie, turburată de Turci. Au existat după 1574 de patru sau cinci ori, domnitori înscăunaţi graţie hatmanilor şi Cazacilor lor. A fost un Alexandru care a domnit doar câteva zile, un altul, Constantin, care a fost mai puţin fericit, şi alţii. La sfârşitul acestui secol, Cazacii au instalat pe un Constantin, care afirma că este al doilea fiu al lui Alexandru Lăpuşneanu. A domnit doar câteva săptămâni, în 1594. Tot N. Iorga ne spune ca a existat un conducător cazac numit Lobodă, deci incontestabil român.

Cazacii au ajutat şi pe Mihai Viteazul. Citām: "... Şi s'a văzut frumoasa lor infanterie căzăcească, obişnuită cu toate greutăţile războiului contra Turco-Tătarilor, luptând la Calugăreni pentru apărarea Valahiei invadată de vizirul Sinan Paşa. Ei au fost aliaţii preţioşi ai lui Mihai la cucerirea Transilvaniei în 1599 şi nu l-au părăsit decât în momentul în care el însuşi a trebuit să-şi părăsească oastea invinsa. Ei au revenit totuşi sub steagurile româneşti pentru a participa la revanşă" (N. Iorga, op. cit., p. 42).

Interesante legături româno-cazace au existat în timpul lui Vasile Lupu. Bogdan Hmelniţki, ne spune Erdmann Hanisch, în lupta lui contra Polonezilor, a cerut şi ajutorul Moldovenilor. N. Iorga ne arată că Hmelniţki a cerut şi ajutorul lui Matei Basarab, dar acesta avea pe acele vremuri, alte griji. In celace priveşte pe Vasile Lupu, acesta avea multe prietenii, tocmai în Polonia. Şi numai atunci, ne spune N. Iorga, Hmelniţki a cerut ajutorul Moscovei.

Dar în curând isbucneşte un conflict între hatmanul cazacilor şi Vasile Lupu. Bogdan ceruse pentru fiul lui Timoşek, mâna fetei domnitorului moldovan, Roxana. Pe acest Timoşek, N. Iorga ni-l descrie astfel: "un barbar urît, cu faţa ciupită de vărsat, crud chiar cu ai săi, pe care-i tăia cu sabia, pentru cel mai mic pretext de nemulţumire" (op. cit., p. 80). Cum Vasile Lupu nu a acceptat cererea, Hmelniţki invadează în 1650 părţile de Est ale Moldovei şi Vasile Lupu a trebuit să se ascundă într'o pădure. Cazacii au cruţat doar bisericile şi mănăstirile. La plecarea lor, Iaşul nu mai era decât un morman de ruine. Neavând încotro, Vasile Lupu a trimis la Şeşrin, pe mitropolitul Varlam pentru a fixa condiţiile căsătoriei. Vasile Lupu caută să amâne evenimentul cât mai mult. Si a reusit s'o faca până în 1652, când, un nou desastru al Polonezilor la Beresteciko, l-au arătat Lupului că nu mai e nimic de făcut (1). Cazacii asediau deja cetatea Kameneţ-Podolski, în Faţa Hotinului. In luna August 1652, Timoşek era deja la Iampol, unde a fost primit de curtenii viitorului socru. Puţin mai departe, unul din fraţii Cantacuzineşti care coborau din împăraţii Bizanţului, se prezenta pentru a-l saluta. După ce şi-a luat măsuri contra unei posibile trădări din partea lui Vasile Lupu, tânărul cazac se îndrepta spre Iaşi, unde toţi boierii şi o mică oaste de 8000 de oameni au ieşit în întâmpinarea lui, în sunete de muzică orientală, sub conducerea voievodului însuşi, şi călăreţii lui Timoşek, în număr de 300, călări pe căluţii lor de stepă, împodobiţi cu aur şi perle, defilară pe străzile pavate cu lemne de stejar ale capitalei Moldovei unde, se puteau vedea încă urmele trecerii lor în 1650" (op. cit., p. 81). Petrecerile au ţinut mai multe zile. Muzica cânta la curte zi şi nopate. Mesele se succedau şi deasemeni dansurile, moldoveneşti şi căzăceşti şi când muzicanţii ukraineni şi-au acordat instrumentele, s'a văzut figura întunecată a lui Timoşek luminându-se de un surâs de mulţumire şi, cu vocea lui aspră exprimă în mod naiv urări tatălui, socrul său, care îi adresase un cuvânt prietenesc" şi pentru "legătura dintre cele două familii". Şi rudele mirelui, cumătre rustice ukrainene, ca Haska Carpiţan al cărui nume a fost păstrat de istorie, s'au simţit prinse de o mare emoţie golind ulcelele de vin moldovenesc, cu ochii plini de lacrimi, cu picioarele împleticindu-se, s'au lăudat cu curaj, cu toate surâsurile acestei lumi educate după moda Constantinopolului, că au venit pentru o "răpire", ca să ducă în umilele lor case pe frumoasa fată a bogatului domnitor Vasile (N. Iorga, op. cit., p. 84). Roxana a trăit mai mult sau mai puţin fericită în acest mediu ţărănesc la Raşkov, pe malul opus al Nistrului, unde a zidit o biserică de piatră, după tradiţiile arhitecturii moldoveneşti. Ea a revenit mai târziu ca văduvă, şi nu şi-a mai regăsit familia.

Din cauza unei revolte a lui Gheorghe Ştefan, Vasile Lupu a trebuit să se refugieze şi s'a retras cu cazacii ginerelui său care, cu toată asprimea lui naturală, ştia totuşi să păstreze regulile unei lealităţi primitive. Cazacii l'au repus pe Lupu în scaun cu uşurinţă şi l-au însoţit în Muntenia unde domnitorul moldovean căuta să se răzbune. Dar la Finta, din cauza unei neînţelegeri între cazaci şi oastea moldovenească, au fost bătuţi de călăreţii lui Matei Basarab. Vasile Lupu şi-a căutat refugiu la fiica lui Roxana, la Raşkov, iar Timoşek la tatăl lui, de unde s'a întors cu 9000 de oameni cu care s'a îndreptat spre Suceava, spre a apăra pe soacra şi pe cumnatul lui, Ştefan, care se refugiaseră acolo. Dar acolo au fost înconjuraţi de Polonezi, care veniseră în ajutorul lui Gheorghe Ştefan. Timoşek a fost rănit de o ghiulea şi a murit după trei zile. Cazacii lui s'au predat, o predare onorabilă, obţinând permisiunea de a se retrage în ţara lor.

După încheierea tratatului între Moscoviţi şi Polonezi la Andrusovo la 30 Iunie 1667, foştii luptători ai lui Hmelniţki s'au mai amestecat de câteva ori în certurile pentru domnie din ţările româneşti, unde erau chemaţi de diferiţii pretendenţi. Gheorghe Ştefan voia să ia o bandă de cazaci în solda sa, şi Constantin, fost domnitor al Munteniei ca urmaş al lui Matei Basarab, obţinu cu ajutorul Cazacilor scaunul Moldovei pentru câteva săptămâni.

Ştefan, fiul lui Vasile Lupu, obţinuse de la Turci moştenirea tatălui său şi atacă Raşkovul, pentru eliberarea surorei sale Roxana. Cazacii merseră contra lui, sub comanda căpitanului Keşko. Cazacii au fost bătuti, dar au apărat până la capăt pe Constantin, pentru a apăra "onoarea şi gloria lor".

In 1681 s'a semnat la Radzin pacea dintre Turci şi Moscoviţi. Prin această pace, Ukraina de la Vest de Nipru trecea în stăpânirea Turcilor. Şi atunci Gheorghe Duca, plătind multe pungi de bani se înţelege, a ajuns, pe lângă domnitor al Moldovei, şi hatman al Ukrainei, asa cum am arătat în prima parte a lucrării noastre. N. Iorga, în cartea sa "Histoire des rélations russo-roumaines", ne spune că Ukrainenii l-au primit cu bucurie ca hatman, fiind creştin. Ei se temeau să nu li se pună ca hatman un păgân. Dar domnia şi hătmania lui Duca au durat puţin, numai până la asediul Vienei, când Turcii au fost învinşi de Ion Sobieski.

Dupa cum am vazut, Istoria Milioukov insistă în utilizarea numelui de Rusia Mică, în loc de Ukraina. Se caută a se înşela cititorul, făcându-l să creadă că Ukraina şi Cazacii erau unul şi acelas lucru cu Moscoviţii, că e vorba de acelaş popor, despărţit de vicisitudinile Istoriei, mai precis de năvălirea Tătarilor, dar că este vorba de fraţi de acelaş sânge, care trebuiau până la sfârşit să se regăsească.

Istoria Milioukov vrea să facă să se creadă, în harta no. 3 că aceşti *Ruşi Mici* vorbeau aceiaşi limbă ca şi fratii lor moscoviţi, deosebirile fiind de ordin dialectal. Ori nu e vorba de un dialect, ci de o limbă deosebită. In pag. 124, vol. I, citim: "Din contra distribuţia geografică şi formarea *dialectelor regionale* determină împărtirea Slavilor în Ruşii Mari de Nord, Ruşii Mari din Centru şi Ruşii Mari de Sud; Ruşii Mici, *mai cunoscuţi de câtăva vreme sub celălalt nume al lor, de Ukraineni* şi Ruşii Albi". Deci Ukrainenii, Ruşii Mici sunt o ramură a Ruşilor Mari, vorbind un dialect regional. Numai că în nota de la subsolul aceleiaşi pagini, citim: "Modul de formaţie a acestor dialecte, pe care *unii istorici şi filologi, înclină să le considere drept limbi separate* (!!!), n'a fost încă studiat îndeajuns". Deci, recunoaşte Milioukov, există istorici şi filologi care sunt înclinaţi să considere *aceste* dialecte, printre care şi pe cel ukrainean, drept limbi separate (!!!). Milioukov vrea să se salveze prin tangentă, pentru a evita să precizeze.

Am arătat că din Nordul Carpaţilor au emigrat spre Est un număr de triburi slave. Primii care au reuşit să-i grupeze, să formeze un Stat mare, nu au fost Slavi, ci nişte briganzi nordici-Varegii-care le-au dat şi numele de Ruşi. Aceştia au fost cei care au format puternicul principat al kievului, deci unde este astăzi Ukraina. In secolul al XIII-lea, au năvălit Tătarii şi i-au pulverizat. Nu se poate afirma că au fost exterminaţi ci au fost dispersaţi. S'au creat deşerturi imense-stepa-unde armatele lui Goliţin, în două rânduri, au fost înfrânte de natură, de ţinuturile acelea deşerte: nu aveau de unde să se aprovizioneze. In aceste ţinuturi au pătruns şi le-au ocupat Lituanienii întâi şi apoi Polonezii. S'a format o elită a acestei populaţii — Cazacii —, un fel de briganzi — jefuitori, cum le spune N. Iorga —, cărora le plăcea să trăiască liberi, dar să şi profite. Căci pe lângă celace jefuiau, Cazacii aveau şi ceva fix, banii Polonezilor, bani pe care nu-i dispreţuiau. Erau în soldă Polonezilor, fiind totuşi liberi să se guverneze după capul lor. Şi cu aceşti Polonezi trăiau mai mult sau mai puţin în bună înţelegere, până la ivirea conflictului religios, adică lupta între ortodoxie şi catolicism.

In acest timp, Moscovitii erau departe, foarte departe chiar. Ii recunoşteau Cazacii de fraţi? Nicidecum. Luptau adesea în rândurile Polonezilor contra Moscoviţilor. Dar, ca o caracatiţă, Moscoviţii se întindeau spre ţinuturile căzăceşti. S'au format două ramuri de Cazaci: Cazacii de pe Don şi Cazacii de pe Nipru. Cei de pe Don au fost acei care s'au moleşit primii, s'au dedat la viaţa sedentară şi au fost cei dintâi care au fost înghiţiţi de şarpele boa moscovit. Dar şi aceştia îşi păstraseră o parte din vechile libertăţi şi vechile obiceiuri. Şi nici ei nu au fost comozi pentru Moscova. S'au amestecat în treburile Moscovei, mai ales în Perioada turburărilor, şi, nu trebuie să se uite, cea mai mare şi pustiitoare revoltă în aceste timpuri, a fost aceia a Cazacului Stenka Razin.

Razin a murit, dar amintirea lui a continuat să trăiască în balade şi legende. Erau aceste legende şi balade numai un produs social, adică era cântat numai de desmoşteniţii soartei sau conţineau şi un accent naţional, adică cei care-l cântau sau majoritatea celor care-l cântau erau Cazaci?

Cazacii de la Nipru au fost mai vajnici. Şarpele boa moscovit a reuşit să-i separe şi pe acestia, ocupând pe cei din stânga Niprului, dar cei din drepta acestui fluviu au reuşit să reziste până la începutul secolului al XVIII-lea. Dar au trăit bine cu Polonezii care-i stăpâneau, pentrucă aceştia nu se amestecau în treburile lor. Primele motive de ceartă au fost de ordin material. Se certau pentrucă voiau să fie cât mai mulţi cei care primeau soldă, să fie cât mai mare numărul celos înscrişi în registrele poloneze. Numai cand Polonezii au voit să-i catolicizeze, lucrurile au luat o altă întorsatură.

Bogdan Hmelniţki s'a revoltat pe o chestiune personală dar şi pe una de mândrie căzăcească: era sotnik, deci înscris în registrele poloneze şi-l jignise un vecin, un potentat polonez.

In luptele lui cu Polonezii a cautat sprijin în Transilvaneni, Suedezi şi... în Moldoveni. Numai când nu a găsit ajutorul căutat la aceştia, s'a adresat Moscoviţilor, cu prudenţă, luându-şi toate măsurile de precauţie, pastrându-şi libertăţile. El visa dealtfel să creeze o dinastie ereditară. Fraţii Ruşi Mari? Nu reiese de nicăiri că Hmelniţki ar fi văzut în Moscoviti pe fraţii lui de sânge. Dealtfel, urmaşii lui Hmelniţki s'au revoltat contra Moscovei pentrucă... regretau pe Polonezi.

Dar cel care a intuit mai precis pericolul pe care-l prezenta Moscova pentru neamul lui, a fost hatmanul Doroşenko. Acesta, în loc sa se uneasca cu... fraţii lui, Ruşii Mari, a preferat să-şi închine ţara... Turcilor. Ar fi interesant de făcut o paralelă între acest hatman Doroşenko şi Ştefan cel Mare. Ştefan cel Mare ura pe Turci, dar îşi dădea seama că erau mai puţin periculoşi pentru Ţara lui decât Polonezii şi Ungurii. Doroşenko ura pe Turci dar îşi dădea seama că aceştia erau mai puţin periculoşi pentru neamul lui decât... fraţii lui moscoviţi.

Deci până la Petru cel Mare, aşa cum am arătat, relaţiile dintre Ţările Româneşti şi Rusia, adică Moscova, au fost aproape de zero. In acest timp am avut relaţii mari şi importante cu Cazacii, cu Ukrainienii, adică un popor nu frate cu Moscoviţii, ci, un duşman al lor, un duşman înverşunat. Că erau şi ei Slavi? Aceasta nu înseamnează nimic, şi Polonezii, şi Sârbii, şi Cehii, şi Bulgarii sunt Slavi, dar nu sunt Ruşi.

Ukrainenii, Cazacii, au rămas totdeauna un corp străin, un neam aparte în conglomeratul rusesc. Adunarea lor se chema radă şi nu sobor. Şi instituţia şi numele, veneau dela Lituanieni. Chiar după înghiţirea de şarpele boa, Cazacii au constinuat să se guverneze după Dreptul de Magdeburg, adică polonez, şi nu după cel moscovit. După isbucnirea revoluţiei bolşevice, Adunarea ukraineană care a cerut deslipirea de Moscova şi independenţa, s'a numit *radă*. In armata rusească erau unităţi distincte de cazaci iar în 1941, Ukrainenii s'au predat Germanilor în masă. Intr'o singură lupta — Viazma — s'au predat 600.000 de ukraineni, iar în armata generalului Vlasov, majoritatea soldaţilor erau ukraineni.

Deci poporul ukrainean e poporul ukrainean şi poporul rusesc e poporul rusesc. Ukrainenii sunt ukraineni şi nu Ruşi Mici, adică fraţi ai Ruşilor Mari, ai Moscoviţilor.

In secolele XVI şi XVII deci, am avut relaţii cu Ukrainenii şi nu cu Ruşii. Ukrainenii au fost primii în calea caracatiţei moscovite şi deci, au sucombat primii. Dar s'au opus cu înverşunare. In tot acest timp, ei au fost — între noi şi Moscova — un scut. De n'ar fi fost ei, am fi fost înghiţiţi noi. Bineînţeles că în faţă ar fi venit praporii ortodoxi, amintirea mitropolitului Movilă, iar sub sutană, pumnalul. De Episcopia Haliciului ne-au scăpat Tătarii, de praporii moscoviţi ne-au apărat — atât cât au putut —, Ukrainenii.

In opera citată a lui N. Iorga, se redau amestecate aceste relaţii, cele cu Cazacii şi cele cu Moscova şi cititorul rămâne confuz: rămâne cu ideia că e tot una, Moscova şi Cazacii sunt unul şi acelaş lucru. In acest capitol am depus toată râvna pentru a se face deosebirea. Nu vrem să insinuăm în nici într'un caz că marele nostru istoric nu a cunoscut această deosebire. Dar ni se pare în orice caz curios să citim în opera "Histoire des rélations russo-roumaines" la pagina 78, această frază: "Aceste relaţii politice ar fi fost şi mai strânse dacă nu ar fi existat, în acest moment, între Moscoviţi şi Români, această formaţie politică de religie ortodoxă şi de *naţionalitate rusă* (!!!), *banda jefuitoare a Cazacilor*".

Dar nici Cazacii de la Don nu erau... fraţi. Se mai revoltă încăodată, tocmai atunci când fraţii lor de la Nipru sucombaseră. In 1708 cazacii de la Don sunt învinşi în sângeroasa bătălie de la Panşino. Hatmanul Bulavin, învins, se sinucide în mijlocul cazacilor săi. Represiunea este crudă: Cazacii... fraţii deci... sunt spânzuraţi pe îmbarcaţii cărora li se dă drumul pe Don cu scopul de a intimida populaţia; de la 7 la 8000 de oameni sunt masacraţi şi hatmanii lor sunt decapitaţi pe Piaţa Rosie din Moscova. Cazacii au pierdut partida. "Nici un pericol nu mai ameninţă pe Petru cel Mare din partea Cazacilor", încheie Istoria Milioukov, I, p. 415, această pagină sângeroasă, romantică şi glorioasă a Cazacilor.

Da, nici un pericol nu mai prezentau Cazacii pentru... fraţii lor... Ruşii Mari. In 1711 Petru cel Mare vine la Prut unde e învins de Turci, dar rămâne la Nistru. Şi de aici încep cele douăsprezece invazii ale fraţilor noştri... ortodoxi!

1) Intervine o deosebire de vederi între părerile Istoriei Milioukov şi N. Iorga, în celace priveşte bătălia de la Beresteciko. Le vom reda pe amândouă în original:

— "Cette fois, les circonstances sont moins favorables aux cosaques. Dans le combat décisif de Beresteciko, le khan de Crimée, trahissant ses alliés sur le champ de bataille, abandonne les Cosaques qui sont mis en déroute. Khmêlnickij est forcé d'accepter un nouveau traité qui ne dit mot de l'union et ramène le nombre des cosaques inscrits à 20.000" (Histoire Milioukov, I, p. 211).

— "Forcé à faire sa paix avec le Hetman, Basile envoya le Métropolite Barlaam à Tschechrine pour fixer les conditions d'un mariage qu'il ne pouvait plus éviter. Les noces furent retardées, à force d'habileté, jusqu'en 1652, lorsqu'une nouvelle et grande défaite des Polonais, à Beresteczko, montra que la situation n'était plus à refaire" ("Histoire des rélations russo-roumaines", p. 81).

DATINA STRABUNA

de Ion TOLESCU

Vache datină străbună,
Lângă plai ce paşte ciută,
Unde codrul frunza-şi sună,
Cântă vântul din lăută...

Cântă'n ramura de brazi
Vântul binecuvântat...
Şi-a trezit din somn un cneaz
Ce mormântul şi-a lăsat...

Şi-acum umblă pe pământ
Pe la fiece răscruce...
După ramuri, după vânt,
După dorul care-l duce...

Fără chip şi fără nume,
Doar cu duhu'n uşi bătând...
Eu, că-l văd singur pe lume,
Il adorm la mine'n gând.

"UNDE SUNT CEI CE NU MAI SUNT"?

DOAMNA DOCTOR

A venit din Țară vestea tristă că Doamna Doctor Virginia Șeicaru Munteanu, a murit la puține zile de la plecarea din Germania, de lângă fratele ei.

Pentru cei ce au cunoscut-o în munca nemăsurată pe care a dus-o timp de mai multe decenii, Doctorița Virginia Șeicaru Munteanu era doar "Doamna Doctor" și nimeni nu s'a întrebat vreodată unde s'a născut și ce vârstă ar putea avea. Pentru toți, plugari sărmani, bolnavi, copilași din periferiile Bucureștiului, ca și medici și profesori, pentru toți deci, Doamna Doctor era un nume care reprezenta chintezența acestei ființe alese, adânc umane.

Chiar și cei care au scos-o din serviciu ca și cei care au arestat-o și chinuit-o, s'au cutremurat de dârzenia acestei Romånce. Ieșită de la închisoare, înger care își dădea mâncarea "colegei" de pat grav bolnavă de tuberculoză, abia târîndu-și fărâma de trup rămas, cu gâtul și picioarele umflate și pline de tumori ganglionare fistulizate, a știut să sufere și să ierte. Medici ajutați altădată de dânsa, ajunși în posturi cheie, au uitat s'o salute sau să-i întindă mâna și ani de zile "Doamna Doctor", medic șef în M. I. P. cu câțiva ani înainte, a trăit fără pensie, într'o casă fără foc, în gerul iernii.

Când a fost medic rural, umbla din casă în casă fără preget, uitând de sănătatea ei. Remarcată de Prof. Dr. Ciuca și Prof. Dr. Nasta, lucrează sub conducerea secției de Cercetare a institutului Prof. Dr. Cantacuzino, vaccinând copiii școlari contra difteriei, scarlatinei, tuberculozei, etc. Devenită Medic șef în Ministerul Invățământului Public realizează o policlinica model cu aparatură și medici specialiști, pentru asistența medicală a profesorilor și personalului ministerului.

Preocupată de sănătatea copiilor și de profilaxia precoce a bolilor cardiace și reumatismale, înființează în mai multe școli din București posturi de medici stomatologi și de specialiști O. R. L. pentru tratarea și prevenirea cariilor dentare și extirparea vegetațiilor adenoide și a amigdalelor bolnave.

In căsuțele inginerului G. Munteanu din Comuna Ciolpani, înființează o policlinică rurală model, cu aparatură modernă și medici specialiști, unde transportă, pentru efectuarea de consultații și tratamente, pe cheltuiala soțului ei, pe cei mai buni medici specialiști din Ministerul Invățământului. Realizează astfel un fișier medical unic în România în acel moment, în care sunt cuprinse, controlate și tratate gratuit toate familiile comunei Ciolpani.

In acelas corp de casă din comuna Ciolpani, înființează și o grădiniță model, în care copiii satului primesc hrana la ora dimineții, uniforme, jucării, educație.

Ulterior, ajutată tot timpul de Ministrul Invățământului Vasilichi creiază și în București, pe acelaș model, o grădiniță pentru copiii salariaților ministerului și ai profesorilor cu probleme de familie.

Impresionată de gravitatea și numărul mare de cazuri de tuberculoză printre profesori, inițiază un control susținut al copiilor din focarele tuberculoase, înființând trei preventorii, unul la mare, pentru copiii cu tuberculoze osoase sau ganglionare și două la munte (Satul Lung și Predeal), primele în Țară de acest fel, unde în afară de tratament, organizează cursuri scolare, cu profesori, pentruca micuții suferinzi să poată ulterior să se integreze în viața normală.

Un vânt năprasnic însă se abate asupra comunei Ciolpani și cu el și asupra operelor sociale unice ieșite din inima și mintea acestei romånce inteligente și neobosite.

Acest vânt aprinde și distruge un șir de case din comuna Ciolpani, lăsând câteva zeci de familii pe drumuri, iar Doamna Doctor se grăbește să aducă celor sinistrați, "copiii mei mamă"! făină, zahăr, pâine... îmbrăcăminte.

Pentru "faptul că s'a făcut populară", a fost pedepsită și scoasă din serviciu. Nu s'a plâns, n'a explicat și nu s'a rugat de nimeni. Doamna Doctor nu mai avea dreptul să profeseze. Rămăsă singură, fără serviciu și fără sprijinul soțului ei, inginerul Munteanu, înmormântat în grădina Bisericii din comuna Ciolpani, cu policlinica din comună desființată, Doamna Doctor este evacuată într'un subsol umed și întunecos din propria sa casă.

Și într'o noapte, împreună cu doi bătrâni și trei băieți tineri și câțiva medici, este închisă pentrucă a scris poezii și a cântat cântece patriotice. Intrebată la "judecată" dacă a cântat "Trei culori cunosc pe lume", Doamna Doctor a răspuns: "Da mamă, am cântat, Dvoastră nu-l mai știți? Dacă l-ați uitat, eu vi-l pot cânta acușica!". Cânta frumos Doamna Doctor!

Acuma, de două luni, Doamna Doctor nu mai cântă, nu mai spune la nimeni :"Ce frumoasă e țărișoara mea și ce mult aștept să mă întorc acolo"! Acum Doamna Doctor se odihnește în grădina Bisericii din Ciolpani, alături de inginerul G. Munteanu, la umbra unei troițe. In primăvară vor cânta păsărelele în salcia și pomii din apropiere. Zâna copiilor și a bolnavilor, Romånca Doctor Virginia Șeicaru Munteanu, a căzut pe metereze, luptând pentru "țărișoara noastră"!

D. R.

RADU GYR

CANTEC DE LEAGAN

Dormi copilul mami, nani, nani,
A plecat și ultimul lăstun.
Ruginiră plopii și tufanii
Și din temnița ce-i surpă anii,
Nu s'a mai întors tăticul bun...

Dormi copilul mami, toamna plânge
Despoindu-și umărul rănit.
Cade frunza, cade și se frânge;
Orice frunză-i lacrimă de sânge
Și tăticul nu a mai venit...

Nani, nani, mâini de crin plăpânde,
La fereastră păsări plâng și ploi.
Lupii besnelor rânjesc la pânde
Tara-i toată temnițe flămânde
Și tăticu-i smuls de lângă noi...

Nani, nani, tata nu mai vine,
Maica stă cu sufletul răpus.
Cine să-ți mai cânte basmul, cine
Să-ți sărute pleoapele senine?
Maica plânge și tăticu-i dus...

L-au svârlit în temniță dușmanii
Pentru sfânta-i lege din străbuni.
Or să-i ningă peste tâmple anii,
Să crești mare, puiul mamii, nani,
Neamul și părinții să-i răsbuni...

OVIDIU COTRUS

"... for a man shares the responsibility and guilt of the society to which he belongs."

(HENRIK IBSEN)

"Născut în anul 1926 la Oradea, Ovidiu Cotruș licențiat în filozofie la Cluj a debutat sub pseudonimul Ovidiu Sabin, cu versuri și critică literară în "Revista Cercului literar" din Sibiu, în anul 1945. Redactor la revista "Familia" (seria nouă de la Oradea din anul 1965) colaborează cu studii și eseuri despre literatura română și universala"...

Așa se prezintă biografia publicată în ziarele țării cu ocazia încetării din viața a acelui care a fost, Ovidiu Cotruș.

In aparență totul este redat într'o admosferă atât de solemnă, încât parcă am putea uita, să ne întrebăm, ce a făcut respectivul critic literar între 1945, data debutului său și anul 1965, când a fost numit redactor al "Familiei" din Oradea.

Fiindcă despre asta nu se vorbește, o simțim de datoria noastră s'o facem deschis aici.

Chipul, apărut în ziare a lui Ovidiu Cotrus, este acela pe care-l avea atunci când l-am cunoscut eu, ca elev al Liceului Moise Nicoară din Arad, el fiind în clasa a VII, cu patru ani mai mare ca mine. Un chip prelung cu părul vâlvoiu având toată expresia adunată în ochii ce parcă săgetau dincolo de realitatea lucrurilor pe care o cunoaștem. Ovidiu Cotruș a avut ținuta unui Don Quichote, cavaler al visului. Tânărul a apărut la Arad ca refugiat dela Oradea, fiind descălecător dintr'o prea nobilă familie. Fratele tatălui său, este Aron Cotruș, unul dintre cei mai înzestrați poeți români ai generației sale. Aron Cotruș a debutat în Arad prin 1911 și apoi și-a continuat activitatea aici și după primul răsboi mondial, ca unul din oamenii de bază ai "Românului" lui Vasile Goldiș. Tatăl lui Ovidiu, ne-a fost profesor de geografie, un om de o bunătate rară, pe care noi, elevi mucaliți, n'am știut s'o prețuim pe acea vreme.

Ovidiu a crescut ca o floare spirituală a cărui răsad il constituiau cărțile bibliotecilor. La numai 17 ani cunoștea pe dinafară filozofia lui Kant, Schopenhauer cât și tot ce avea mai ales literatura română și cea universală, fiind înzestrat cu o memorie deadreptul neobisnuită. Profesorul nostru de germană Ciontea, nu odată ne povestea, uimit, de memoria aproape supranaturală pe care o avea elevul său. De multe ori fiind obligat să improvizeze pe nepusă masă o serbare școlară, îi dadea lui Ovidiu Cotruș să recite o poezie cam de lungimea Scrisorii a treia de Eminescu. Desi o citea pentru primaoară, Ovidiu Cotruș era capabil s'o spună pe de rost a doua oară.

Desigur această memorie prodigioasă pusă în slujba unei sete fără de margini de a cunoaște, ne face să-l comparăm pe Ovidiu Cotrus, cu Nicolae Iorga la vârsta lui. Căci fără îndoiala asta era realitatea: Ovidiu Cotruș la 17-18 ani era un tânăr genial care avea toate premisele de a se desvolta într'o mare personalitate a culturii românești. Imi amintesc cu deosebită pietate de conferința publică pe care a ținut-o elevul de 18 ani în sala festivă a liceului Moise Nicoară, asupra poeziei lui Lucian Blaga. Vorbea nu un adolescent ci un profesor încercat dela catedră, uimind prin cunoștiințele sale întreaga asistență.

Dar pe când pentru Nicolae Iorga la cei 19 ani, tot Iașul era în fierbere, luptând pentru ca el să termine facultatea de litere în numai puțin de 2 ani și apoi să fie trimis la Paris pentru studii, Ovidiu Cotruș a avut un cu totul alt destin. Societatea nunumai că nu l-a ajutat, dar împotriva lui a luptat făcând totul să-l anuleze ca Om. Dela 19 ani, deci din 1945, Ovidiu Cotruș și-a petrecut cei mai frumoși ani de viață în închisoare.

Cam prin 1962, când l-am văzut pe străzile Clujului era așa de schimbat, încât abea l-am putut recunoaște: era o epavă de om. Un coleg mi-a destăinuit că Ovidiu Cotruș, proaspăt ieșit din închisoare, a fost internat la Clinica Medicala II-a, a profesorului Goia, unde i s'au găsit leziuni hepatice atât de grave, încât medicii nu-i dădeau mai mult de câțiva ani de viață.

Incadrarea lui la "Familia" și în scrisul românesc de după 1965, a venit desigur ca o binemeritată reabilitare, dar din păcate nimeni numai putea să-i redea cei 20 de ani irosiți în închisori, unui om de-acum mai mult decât sfârșit și zdrobit sufletește. Și-apoi i s'a fost permis să învie doar criticul și eseistul Ovidiu Cotruș, filozoful trebuind să tacă în continuare pentru totdeauna.

Cei 12 ani pe care i-a mai trăit, au fost pentru Ovidiu Cotrus, un prelungit calvar de suferință, o agonie tragică iar creația lui departe de a avea bazele de pornire pe care ar fi trebuit în mod normal să le aibe. La 39 de ani, după ce 20 de ani, a fost cu străşnicie păzit de Leviatan să nu citească și să nu scrie nimica, tot ceace a dat Ovidiu Cotrus, n'a mai putut avea tăria și valoarea continuității pornită de la acel tânăr genial de 19 ani. Ca să socotim ce înseamnă 20 de ani în viața unui creator, e suficient să ne gândim că Eminescu în aceiași ani a dat naștere celei mai strălucite opere a culturii românești.

Și dece oare a trebuit să stea Ovidiu Cotruș în închisoare? Cui a făcut oare vreun rău acest Om, care a trecut prin viață ca o prezență dintr'o altă lume, frate bun al lucrurilor sfinte? Numai pentru păcatul de a fi fost înzestrat intelectual în mod deosebit, pentru setea lui de cunoaștere, a trebuit să facă ani de temniță grea, să sufere o reeducare, care de fapt însemna scăderea lui la micimea mediocrității care singură se vrea înțeleaptă și supremă filozoafă.

Este o groaznică realitate care pe fiecare om ar trebui să-l umple cu amarul durerii, al disperării dar și cu acel al remușcarii: contemporan cu noi un semen al nostru, un om de valoare excepționala, a fost călcat în picioare și mai apoi spiritualicește strivit de societatea în care a trăit. Datoria imperioasă a acelor care deplâng un atare destin, este să lupte ca astfel de acte barbare să nu se mai întâmple, dându-i-se fiecăruia dreptul să se desvolte așa după cum viața l-a înzestrat. De Om să nu se atingă un alt om.

Terorismul contra spiritualității umane este tot atât de criminal ca și cel îndreptat împotriva vieții fizice a omului. Și în timp, cu urmări mai grave, sigur.

Pentru a nu uita acest imperativ, scriu aceste rânduri, în memoria lui Ovidiu Cotruș, care se stinge după un destin atât de tragic, față de care trebuie să ne simțim fiecare, cel puțin în viitor, răspunzători.

de Dr. OVIDIU VUIA

DIN AIUD

Versuri din inchisori

Iți scriu o carte mamă din Aiud,
Din temnița cu ziduri și zăbrele,
De unde nu se văd și nu s'aud
Cum mor în lanțuri visurile mele.

Trec zilele de plumb mai greu ca anii,
Se curm'o viață zilnica-i povară,
In suflet mi se scutură castanii
Și moare-un vis frumos de primăvară.

Feciorul tău cu pieptul de aramă
Ce rătăcea adesea pe poteci
N'a mai rămas decât o umbră, mamă,
In temnița cu zidurile reci.

Cu trupul răstignit pe gratii sânger
Când luna strălucește'ntr'un alun
Ca o făclie aprinsă de un înger
Mai moare'n temniță un bun Român.

Iți scriu o carte poate cea din urmă
Când dansul Salomeei e în toi
Și până'n zori o viață iar se curmă
Caci zi și noapte moartea-i printre noi.

SOARTA POLONIEI

de N. Stelian BELDIE

A Şcoala militară de la Dealul Spirei, educaţia ce ni se făcea era total francofilă şi nemţofobă. Printre cântecele ce le cântam în marş, figura la loc de cinste, Madelon. Printre noi circulau, ca un dicton, atunci când voiam să spunem că cineva a avut o teribila soarta, cuvintele: "a avut soarta Belgiei". Erau proaspete în mintea noastră paginile romanului "Nach Paris" de Louis Dumur. Şi iată că această imagine, "soarta Belgiei", apare astăzi ca un clişeu şters, nu numai de anii care s'au scurs, ci desigur de faptul că locul i-a fost luat de o altă imagine, mult mai tragică, de alte cuvinte mult mai pătrunzătoare: soarta Poloniei!

De soarta Poloniei ne vorbeşte generalul polonez Wladyslaw Anders, în Memoriile sale publicate la Paris la sfârşitul anului 1948. E curios că pentru exilul românesc aceste memorii au trecut neobservate. Foarte puţini s'au ocupat de ele şi, dacă nu ma înşel, de ele a vorbit doar Dl Pamfil, Şeicaru. Memoriile generalului Anders au fost nu acoperite de perdeaua tăcerii, ci deadreptul puse sub lacăt.

Generalul Anders cunoştea bine pe Ruşi. Făcuse politechnica la Riga şi ca ofiţer în armata rusă, luptase alaturi de ei până la revoluţia bolşevică.

In 1939 se găsea la 25 de klm de frontiera germană, în fruntea umei brigăzi de cavalerie. In dimineaţa zilei de 1 Septembrie a acelui an, Germanii atacă. Faptele sunt cunoscute. Intr'un timp record, armata poloneză e înfrântă şi Germanii ajung la porţile Varşoviei. Nu e cazul să discutăm aici erorile comise de Polonezi, lipsa lor de pregătire, lipsa de ajutor din partea Anglo-Francezilor care-i împinseseră la războiu fără ca ei înşişi să fie pregătiţi, ci să constatăm doar că într'un războiu o armată este învingătoare şi alta învinsă: învingătoare e cea puternică şi învinsă cea slabă. E normal. Anormalul intervine, după aceia.

Repeziciunea cu care s'a produs înfrângerea Poloniei a surprins în primul rând pe Polonezi şi în al doilea rând lumea întreagă, începand cu cei care le dăduseră garanţii şi care acuma-în afară de declaraţia de războiu făcută Germaniei-stăteau cu arma la picior şi priveau svârcolirile aliatului cu flegmă engleză, ca la o corridă. Şi încă ceva: aveau o mare grijă să nu supere Rusia sovietică, pe care o considerau viitor aliat. Pe cei care cunoşteau pe Englezi, aceasta nu a fost o supriză prea mare. Stupoarea a intervenit când în spatele acestei Polonii care sângera din mii de răni, atacă Rusia sovietică. La pag. 33, generalul Anders notează: "Rusia sovietică *rupea în mod unilateral pactul de neagresiune cu Polonia*, atunci când aceasta se găsea în una din situaţiile cele mai grele şi *se aruncă ca un şacal*, asupra spatelui fără apărare al armatei noastre, care lupta cu disperare, într'o baie de sânge".

Generalul Anders e rănit de câteva ori şi încearcă să se îndrepte cu trupele de sub comanda sa spre Sud, pentru a trece, fie în Ungaria, fie în România. Pâriţi de un ţăran, Anders şi doi ofiţeri care-l însoţeau sunt făcuţi prizonieri. Din cauza rănilor, e băgat într'un spital. "*Ceiace mi-a permis să evit internarea într'un lagar de prizonieri şi să scap de soarta camarazilor mei dela Katyn*", p. 36. In spital, generalului polonez îi cade în mâini un apel al comandantului trupelor sovietice Timoşenko adresat soldaţilor polonezi *cărora li se cerea să-şi asasineze ofiţerii*. "Mi-au fost date detalii asupra apărării Lwow-ului, mi-au fost descrise intrarea bolşevicilor, arestările, prădarea bunurilor Statului şi ale particularilor, infiltrarea crescândă a N. K. V. D.-ului în toate domeniile, *dorinţa pe care o aveau nenumăraţi refugiaţi de a se întoarce în partea poloneză ocupată de Germani, după ce făcuseră cunoştinţă cu realitatea sovietică*", p. 38:

"*Anumiţi evrei, în special printre cei tineri care, de la început primiseră cu bucurie şi ostentaţie armatele sovietice, au început să colaboreze cu N. K. V. D.-ul.* Miliţia, recrutată din straturile cele mai de jos ale populaţiei, servea orbeşte noile autorităţi, denunţând pe toţi cei ce le erau defavorabili", p. 39.

Intr'o zi e condus la N. K. V. D. De acolo e readus la spital, de unde, el şi alţi ofiţeri, sunt urcaţi într'un camion. In cursul drumului, camionul se opreşte de mai multe ori "pentru a lua grupuri de ofiţeri care fuseseră chemaţi la N. K. V. D., pentru *a completa nişte formulare. Toţi sângerau; ei* fuseseră ţinuţi închişi în pivniţe, fără apă şi hrană, şi *fuseseră bătuţi*", p. 41. "Cel puţin o duzină de ofiţeri sunt cu mine. *Aproape toţi sunt în cârji sau cu braţul în eşarpă şi toţi au pansamente*", p. 41.

"Intrăm în Lwow. Ce trist spectacol! Magazinele prădate sunt goale; într'o singură vitrină am văzut câteva pălării. Cozi interminabile înaintea prăvăliilor alimentare... Aspectul populaţiei e lugubru; trecătorii sunt prost îmbrăcaţi. Pretutindeni, pe străzi, agenţi ai N. K. V. D.-ului şi soldaţi", p. 42.

In Lwow, grupul de ofiţeri e închis într'o pivniţă cu o singură fereastră, cu gratii. Ca mobilier două sau trei scaune rupte şi puţine paie. Timp de trei zile, rând pe rând sunt duşi la interogatoriu. Li se notează nu numai *curriculum vitae* ci li se cere să spună numele celor pe care-i cunosc, unde se găsesc şi ce fac. După trei zile sunt duşi la sediul central al N. K. V. D.-ului. "Adevărata activitate nu începe decât la 10 seara. Aşa zişii judecători de instrucţie se schimbă între ei de la 10 seara până la 6 dimineaţa, interogându-mă şi comportându-se ca acuzatori. După ei, Polonia trădase proletariatul internaţional, luptând contra bolşevicilor între 1918-1920, împiedicându-i să domine Europa. Era criminal faptul de a fi continuat în 1939 să lupte după intrarea trupelor sovietice în Polonia. Tot criminal era faptul de a se fi pus, înainte de războiu, dealungul a mulţi ani, în slujba burgheziei internaţionale. *Era criminal din partea Poloniei de a fi încheiat o alianţă cu Anglia şi a crede în victoria ei. Toţi Polonezii sunt vinovaţi de a nu fi susţinut comunismul în Polonia, înainte de războiu.* Mie personal îmi reproşau de a fi luptat în Septembrie contra trupelor sovietice", p. 43.

Colonelul Krosnov, şeful N. K. V. D.-ului îl ameninţă că singura scăpare pentru Anders e doar înscrierea în armata roşie, şi aceasta cu o cerere în formă, ceiace generalul polonez a refuzat. Cu toate cererile de *a fi tratat ca prizonier de războiu* şi a fi internat într'un spital, fiind rănit, a fost internat în închisoarea Brygitki, din Lwow. Din fericire, pentru puţin timp, în infirmeria închisorii. "Acolo am aflat că au fost deasemeni arestaţi ofiţerii în retragere, foarte numeroşi în acest oraş. Mi-au fost citaţi mai mult de o sută, pe care-i cunoşteam. In general se proceda la arestări în masă, cetăţenii dispărând în timpul nopţii. Erau cunoscute brutalităţile întrebuinţaţe în timpul interogatoriilor. Deţinuţii erau bătuţi şi torturaţi cu procedee din evul mediu, care provocau adesea moartea. Bărbaţi, adolescenţi şi femei, erau torturaţi cu acelaşi cruzime", p. 44.

"Dupa câteva zile, înainte de 1 Ianuarie 1940, mai mulţi soldaţi de la N. K. V. D. au pătruns într'o noapte când dormeam şi m'au târît spre o altă clădire pentru a mă închide într'o celulă izolată şi s'au comportat cu o brutalitate de neînchipuit. Cum urcam cu mare greutate pe scări, mă împingeu fără menajamente. Neputându-mă menţine în echilibru pe cârjile mele, mă clătinam. Aceasta se petrecea la fiecare etaj. Printr'o minune nu mi-am rupt nici o mână şi nici un picior, dar eram acoperit de răni... Insfârşit am fost împins într'o mică cameră cu o sobă stricată şi o fereastra cu gratii, fără geamuri...

Nu mi-au lăsat hainele. N'aveam decât o uşoară ţinută de vară. Iarna în acel an a fost excepţional de aspră; mai mult de 30 grade sub zero. Mi s'a dat un vas plin cu apă care a îngheţat imediat şi un altul pentru a-mi face nevoile. La două sau trei zile îmi aduceau o bucată de pâine şi un taiger cu un lichid desgustător, calificat pompos "supă". In cursul a 8 săptămâni cât am stat acolo, o singură dată am fost scos din celulă" (p. 45).

După şase săptămâni, a venit în celula generalului un judecător de instrucţie. Anders a protestat energic, i-a arătat obrazul, mâinile şi picioarele acoperite de degerături purulente. I s'a plâns judecătorului că n'a fost vizitat de nici un medic. A cerut să i se dea hainele, să se astupe cu ceva fereastra şi să i se dea cel puţin o raţie de pâine pe zi. Judecătorul i-a cerut să semneze un angajament în armata roşie. In faţa refuzului, acesta a ieşit furios, ameninţându-l că-l va lăsa să putrezească acolo. Bătăile în uşă, strigătele, rămâneau fără răspuns. In schimb, foarte des, mai mulţi agenţi intrau pe neaşteptate, în cursul nopţii, şi procedau la o percheziţie amănunţită. "Procedând la examinarea corpului, nu neglijau "aucune cavité" şi efectuau acest examen în modul cel mai ştiinţific şi mai brutal. Nu neglijau nici barba lungă şi sălbatică, plină de puroiul care curgea din degerăturile de pe obraji. In cursul acestor percheziţii eram bătut şi lovit cu picioarele" (p. 46).

Pe neaşteptate, la 20 Februarie e scos din închisoare şi dus la Moscova. Acole e băgat în celebra Lubianka. Noi şi minuţioase percheziţii. Hainele şi cizmele îi sunt descusute, rupte, cercetate. I se găseşte o mică iconiţă a Maicii Domnului. N. K. V. D.-iştii se grupează şi o cercetează. Râsete grosolane, urmate de reflecţia: "Ei bine, vom vedea dacă această curviştină te va scăpa din închisorile sovietice". Şi iconiţa e aruncată şi călcată în picioare.

E vorba de Lubianka, închisoare unde a fost dus şi ţinut şi mareşalul Antonescu. Hei, dacă mareşalul ar fi ascultat sfaturile "înţeleptilor" şi s'ar fi oprit la Nistru! Nu-i aşa dle Horia Roman?

La Lubianka, Anders a fost pus într'o celulă cu alţi trei, toţi Ruşi şi membri ai partidului comunist. Printre ei era un inginer georgian, numit Karnadzé. Şi iată ce scrie Anders, despre acest Karnadzé: "Am fost foarte mirat când Karnadzé m'a întrebat dacă Nemţii vor învinge pe Aliaţi şi dacă acest fapt se va produce curând. Când i-am spus că războiul va dura multă vreme şi că, cu intervenţia Statelor Unite, soarta Germaniei e pecetluită, Karnadzé a devenit foarte trist. Singură Germania — spunea el — este capabilă, bătând şi sfărâmând pe Sovietici, să schimbe ticăloasa noastră viaţă (garce de vie). *Dacă Franţa şi Anglia vor învinge pe Nemţi, ele nu vor şti şi nu vor voi să facă nimic pentru popoarele care se găsesc sub dominaţia şi teroarea sovietică, oprimate într'un mod atât de groaznic*" (pp. 49-50).

Până la sfârşitul cărţii, generalul Anders nu ne spune dacă mai târziu şi-a amintit de cuvintele georgianului Karnadzé. Faptul că le-a făcut loc în cartea lui, ne impune un răspuns afirmativ. Dar mai este o chestie. Reproducând în Memorii cuvintele georgianului, suntem încinaţi să credem că generalul polonez Wladyslaw Anders era fascist fără s'o ştie şi deci Sovieticii, procedând aşa cum au procedat, au făcut foarte bine. Nu-i aşa dle Raţiu?

Şi în închisoarea Lubianka, generalul *prizonier de războiu*, Anders, a rămas până la începerea războiului dintre Germania şi Rusia.

Şi într'o zi, generalul Anders este scos de la Lubianka, tuns, ras, îmbrăcat şi cu un apartament la dispoziţie. Sub presiunea evenimentelor, mai mult decât a Anglo-Americanilor, Sovieticii încheie o convenţie cu guvernul polonez în exil, care conţinea, printre altele, crearea unei armate poloneze în Rusia. Această armată avea să fie sub comanda însăşi a generalui Anders.

Generalul Sikorski, şeful guvernului polonez, care nu cunoscuse calvarul armatei poloneze căzute în mâna Sovieticilor, era un sincer prieten al Ruşilor, convins că aceştia "s'au schimbat" şi că se poate ajunge la o înţelegere durabilă cu ei. Dealtfel el fusese un partizan al Ruşilor şi nu fusese de acord cu politica guvernelor poloneze dintre cele două războaie. O spune el însuşi la prima întrevedere pe care a avut-o cu Stalin la 3 Decembrie 1941: "Voi începe prin a spune că eu n'am practicat şi nici n'am aprobat niciodată politica care timp de douăzeci de ani a fost antisovietică. Pentruca aceasta consider că aveam suportul moral pentru a semna acest acord care este, în acest fel, *consacrarea morală a tezelor pe care le susţin de vreme îndelungată*" (p. 118). Ruşii aveau deci în faţa lor un om care nu-i combătuse niciodată, un fel de Gafencu al nostru de exemplu şi, nu puteau avea deci nici un motiv de repulsie. Cu timpul Sikorski şi-a dat seama de ceiace sunt Sovieticii şi a devenit ceiace trebuia să fie şi în cei 20 de ani la care se referea.

A început deci organizarea armatei poloneze. "In mod gradual ofiţerii polonezi, *liberaţi din închisori*, se prezentau la Moscova. *Starea lor fizică era tot aşa de deplorabilă ca şi a mea*, dar moralul lor era excelent" (p. 88). "Intâlnirea cu generalul Boruta-Spiechowicz mi-a produs o mare decepţie, căci el îmi mărturisi că *n'a putut suporta loviturile primite în timpul interogatorilor şi a mărturisit conversaţia noastră de la Lwow*" (p. 88). "Am avut la 16, 19, 26 şi 29 August primele mele întreţineri oficiale cu autorităţile sovietice asupra organizării armaţei. Eram îngrozit de numărul infim de foşti prizonieri pe care mi-l cita generalul Panfilov: totalul celor ce proveneau din cele două lagăre era de 20.000 soldaţi; din lagărul de la Griazovietzk nu ieşisera mai mult de 1.000 ofiţeri. Ce se întâmplase cu ceilalţi? Ştiam că în 1940 se găseau în lagărele de la Starobielsk, Kozielsk şi Ostachkov, în jurul a *11.000 de ofiţeri* şi la Ostachkov mii de subofiţeri de poliţie, de jandarmerie şi de grăniceri. Cu mare caznă am obţinut aprobarea de a forma două divizii şi un regiment de rezervă. Comisiile de recrutare nu plecaseră încă şi deja mi se fixa 1 Octombrie ca dată a intrării trupelor în acţiune. Aceasta dispoziţie era atât de nerealizabilă încât nici nu mi-am dat osteneala să mă opun. Ştiam mai dinainte că oamenii noştri nu vor putea fi reuniţi la această dată; în ceiace priveşte armele, uniformele, echipamentul, cum oare ar fi putut fi obţinute în acest timp?" (pp. 88-89).

La 22 August i s'a comunicat generalului Anders că Statul Major al armatei va fi instalat la Bouzoulouk, divizia 5-a inf. la Tatichtchev iar divizia 6 inf. şi regimentul de rezervă la Totzkoie. Intre timp Anders a primit rapoarte de la coloneii Sulik şi Wisniowski care fuseseră trimişi pentru recrutare în lagărele indicate de sovietici. "Ei constataseră că în aceste lagăre nu se găseau decât soldaţi polonezi care, atunci când lucrau în teritoriile poloneze ocupate de sovietici, *au fost trimişi pe jos spre Est*, din cauza ofensivei germane. *Cei slăbiţi, bolnavii şi cei incapabili de a resista acestui marş infernal, fuseseră împuşcaţi*" (pp. 95-96).

Bouzoulouk, reşedinţa Statului major era un sat sărac, construit în lemn. "Intâmpinam mari dificultăţi pentru a găsi un cuiu sau o scândură" (p. 97). "Era nevoie de o autorizaţie de la Moscova, pentru a obţine câteva topoare sau lopeţi" (p. 98). La 14 Sept. Anders a vizitat Totzkoie care era constituit din mici corturi în pădure, unde, îl aşteptau 17.000 soldaţi. "Până la sfârşitul vieţii îmi voi reaminti aspectul lor. Majoritatea acestor oameni *n'aveau nici încălţăminte, nici cămăşi*. In realitate toţi erau îmbrăcaţi în zdrenţe şi în resturi de uniforme militare poloneze. *Păreau nişte schelete. Aproape toţi erau acoperiţi de abcese din cauza lipsei de vitamine*" (p. 97). "*Pentru prima dată am văzut defilând în faţa mea soldaţi fără încălţăminte.* Ei se încăpăţânaseră s'o facă, pentru a le arăta sovieticilor că chiar cu picioarele goale şi plini de abcese, erau capabili să meargă în cadenţă" (p. 97).

Deci soldaţii polonezi, la 14 Sept. erau desbrăcaţi şi cu picioarele goale, acoperiţi de plăgi şi Sovieticii voiau să-i bage în foc la 1 Octombrie!!!

De la 29 Sept. la 1 Oct. generalul Anders ia parte la o conferinţa paramilitară Anglo-Americano-Sovietică, sub preşedenţia ministrului aprovizionării englez, lordul Beaverbroock. Anders voia să obţină armamentul necesar pentru forţele poloneze. "Am constatat cu o vie decepţie că lordul Beaverbroock se ocupa numai de Rusia sovietică şi că chestia armamentului pentru diviziile noastre, se prezenta sub un aspect cu totul defavorabil. Vedeam de aproape, cu stupoare, obrăznicia sovietică care friza şantajul, într'un moment atât de critic pentru U. R. S. S. *Rusia era atunci foarte slabă; ce atitudine va adopta când va fi puternică?*" (p. 98). Până atunci, Anders cunoştea date ale tragediei poloneze numai de la codeţinuţi şi primii ofiţeri şi soldaţi pe care-i întâlnise. Dar când au început să afluiască miile de soldaţi şi civili spre cele trei localităţi, Bouzoulouk, etc., a putut să se alcătuiască "ansamblul tragic care lumina istoria celor doi ani în cursul cărora regiunile poloneze fuseseră sistematic despuiate de toate elementele lor active şi preţioase din punct de vedere social, fără distincţie de naţionalităţi, nici de clasă, nici de confesiune. Polonezi şi Ucrainieni, Ruşi Albi, Lituanieni şi Evrei, proprietari de pământ şi ţărani, industriaşi şi muncitori, ofiţeri şi soldaţi, magistraţi, comercianţi şi agenţi de poliţie, preoţi, pastori, rabini, toţi au fost smulşi din locuinţele lor, pentru a fi absorbiţi de imensa maşină pe care o constituie N. K. V. D.-ul, pentru închisori sau lagăre.

Aceste arestări masive erau urmate de deportări de femei, de bătrâni şi de copii spre deşerturile Kazakstanului sau spre taigalele Siberiei. Moscova îndeplinea astfel planul său obişnuit de a pune în imposibilitate de a face rău pe locuitorii teritoriilor asupra cărora îşi întindea puterea. Această "punere în imposibilitate de a face rău" vizând să decapiteze tot poporul, este prima condiţie pentru sovietizare, adică pentru reducerea în starea de masă umană informă, lipsită de orice voinţă. Prima categorie de Polonezi lipsiţi de libertatea lor, era constituită din soldaţi care luptau contra Nemţilor şi care fuseseră făcuţi prizonieri de către trupele sovietice, atunci când acestea au intrat în teritoriile poloneze din Est, la 17 Septembrie 1939, ca o urmare a acordului încheiat de Stalin cu Hitler şi al loviturii de pumnal dată de U. R. S. S. Poloniei combatante. Forţele sovietice, foarte superioare în număr, capturară astfel, prin viclenie, un număr considerabil. Ruşii împiedicaseră chiar diverse unităţi sau soldaţi izolaţi de a trece în Ungaria sau România, pentru a ajunge în ţările democrate din Occident şi să continue lupta contra Reichului. Aceşti prizonieri de războiu polonezi au fost în parte încarceraţi în cele trei lagăre bine cunoscute în lumea întreagă, Kozielsk, Starobielsk şi Ostachkov, unde au fost grupaţi circa 15.000 de militari, în cea mai mare parte ofiţeri şi deasemeni agenţi de poliţie, soldaţi de grăniceri, preoţi şi magistraţi. De la începutul activităţii mele în U. R. S. S. ca şef al armatei poloneze în formaţie, mi-a fost atrasă atenţia şi am devenit neliniştit vă-

zând că, din cei 15.000 de prizonieri, abia câteva sute de ofiţeri au putut ajunge la noi: erau acei care fuseseră grupaţi la Griazovietz. Ei nu ştiau nimic de soarta camarazilor de care se despărţiseră în primăvara anului 1940. Cu toate trativele noastre asupra acestei chestiuni în timpul a luni întregi cu autorităţile sovietice, nu am putut obţine nici un răspuns, nici o lămurire în privinţa lor. Diverse zvonuri neliniştitoare ajungeau la urechea mea, dar cercurile guvernamentale ne linişteau totdeauna, promiţându-ne că dispăruţii se găsesc vii şi sănătoşi. *Acest mister avea să fie lămurit numai un an şi jumătate mai târziu, cu ocazia sinistrei afaceri de la Katyn*" (pp. 99-100).

După îndelungi cercetări, generalul Anders a putut să stabilească că numarul Polonezilor deportaţi în U. R. S. S. era de 1.500.000-1.600.000!!! "Ştirile primite mai târziu din Polonia au confirmat exactitudinea acestei evaluări. Cu mare amăriciune am constatat că în momentul în care stabilisem acest calcul, un mare număr dintre aceşti nenorociţi nu mai erau în viaţă. Dumnezeu singur poate să ştie câţi au fost asasinaţi şi câţi au murit în condiţiile îngrozitoare, care erau acele ale închisorilor şi lagărelor sovietice" (p. 104).

Am vorbit mai sus de întâlnirea dintre Stalin şi generalul Sikorski la 4 Decembrie, când numitul general s'a declarat a fi un prieten al Ruşilor şi contra politicii poloneze duse între cele două războaie. Această prietenie sau mai bine zis rusofilie, a avut motive să fie sdruncinată chiar în cursul acestei întrevederi. Sikorski venise însoţit de Anders tocmai pentru a se interesa de soarta acestor dispăruţi şi pentru a obţine ca toţi Polonezii care se găseau în lagăre, închisori şi câmpuri îndepărtate de muncă forţată, să fie lăsati liberi să vină la armata poloneză în formaţie. In cartea generalului Anders este redat procesul verbal al acestei întrevederi. Regret că nu pot să-l redau din cauza lungimii lui. S'ar putea spune că el este savuros, daca nu ar fi, din nefericire, atât de tragic.

La cererile măsurate dar precise ale generalului Sikorski asupra lipsei ofiţerilor polonezi, Stalin dă răspunsuri încurcate de elev prins cu lecţia neînvăţată, de servitoare prinsă că a sustras de la coşniţă sau de ţigan care a ciordit câteva găini. Astfel, întrebat unde sunt ofiţerii polonezi care nu pot fi găsiţi şi la afirmaţia generalului Sikorski că sunt în închisori, Stalin raspunde:

—Imposibil. Au evadat.

Anders întreabă unde au putut să evadeze şi răspunsul lui Stalin este:

—In Manciuria.

Insfârşit, se cade de acord asupra formării a 7 divizii poloneze, dar Stalin insistă ca diviziile să fie separate, să nu se formeze un corp de armată polonez. Stalin voia să le trimita una câte una, lipsite de un comandament comun şi, mai ales *desarmate*. Aşa cum a procedat mai târziu cu diviziile româneşti. Se obţine ca aceste divizii să fie transportate într'o regiune mai caldă şi să fie aprovizionate în mai bune condiţiuni. Se iveşte o neînţelegere. Stalin dăduse ordine ca Evreii, Ucrainienii, Ruşii Albi să nu fie eliberaţi pentru a intra în armata poloneză, celace a dat naştere la bănuieli în sufletul lui Sikorski. Cere precisiuni şi Stalin îi răspunde:

—Şi ce vă importa Ruşii Albi, Ucrainienii şi Evreii? Dvoastră aveţi nevoie de Polonezi, sunt cei mai buni soldaţi.

Sikorski îi răspunde că nu interesează oamenii, ci teritoriile, şi Stalin îi răspunde:

—Va trebui să fixăm noi înşişi frontierele noastre comune şi aceasta, înainte de Conferinţa păcii, deîndată ce armata poloneză va intra în luptă. Şi acuma să încetăm de a discuta această chestiune. Fiţi liniştiţi, nu vă vom face nici un rău (p. 138).

Asupra Evreilor are loc un schimb de fraze interesante. Generalul Anders spunea că el compteazǎ pe o armată de 150.000 de oameni, care ar putea fi mai numeroasă, dar elementul evreesc nu vrea să serveasca în armată. Şi Stalin răspunde:

—Evreii sunt răi soldaţi.

Sikorski: Au fost mulţi evrei printre cei care s'au înrolat, traficanţi sau oameni care au fost pedepsiţi pentru contrabandă; ei nu vor fi niciodată buni soldaţi. Nu am nevoie de ei în armata poloneză.

Anders: 250 evrei au dezertat din Bouzoulouk la falsa ştire a bombardarii Kuibişevului. Mai mult de 60 au făcut acelaş lucru în divizia a 5-a în ziua când li s'a anunţat distribuirea armelor.

Stalin. Da, Evreii sunt răi soldaţi.

La dineul dat la Kremlin, Stalin a povestit mai multe întâmplări din viaţa lui de revoluţionar. Intr'o zi, voia să treacă frontiera clandestin. Persoanele care trebuiau să-l treacă frontiera nu veniseră şi el era încurcat. Mai mulţi evrei au venit să-i propuna serviciile lor.

—Totuşi, spunea Stalin, nu aveam deloc încredere în aceşti Jidani (Ioupins). Vedeam pe faţa lor că pentru bani, erau dispuşi să mă predea jandarmilor ruşi" (p. 140).

Printre polonezi, la acel dineu era şi colonelul Okulicki. Văzându-l, Stalin i-a spus că seamănă foarte mult cu polonezul care în cele din urmă l-a trecut frontiera, fără să-i ceară nici un ban. Numele lui Okulicki va reveni mai târziu, în împrejurari tragice.

La început, Stalin voia ca armata poloneză să se facă pe teritoriul rusesc şi să lupte printre diviziile ruseşti. De aceia se opunea la transportarea ei în Iran, asa cum i-o ceruse generalul Sikorski. Iată însă că deodată Stalin schimbă de părere. In minte îi venise o altă ideie mai năstruşnică, şi anume, armata generalului Anders să plece în Iran şi el să formeze o alta care să rămână în Rusia. Dintre ofiţerii generalului Anders, a dezertat colonelul Berling, care s'a pus la dispoziţia Sovieticilor. Şi armata generalului Anders a plecat în Iran pentru a se organiza şi instrui. In urma lui, Stalin a format o altă armată poloneză, un comitet şi un post de radio, botezat Kosciuszko. Cu aceştia a ocupat mai târziu Polonia, a făcut comitetul de la Lublin şi, bătându-şi joc de toată lumea, a comunizat Polonia, creind situaţia care durează şi astăzi.

Armata generalului Anders — 115.000 de oameni — se pregătea în Iran pentru a intra în acţiune. După plecarea generalului, Sovietele constituiseră "Uniunea Patrioţilor Polonezi" din care făceau parte Wanda Wasiliewska — un fel de Ana Paucker poloneză, soţie a comisarului sovietic Kornietchouk —, lt. col. Berling, Andrei Vitos, Ştefan Jedrichokski şi alţii. Postul de radio Kosciuszko începu imediat să emită calomnii contra guvernului polonez, contra armatei din Iran, insistând asupra ideiei unei Polonii total dependentă de Rusia. "După creierea "Uniunii Patrioţilor Polonezi", Rusia sovietică tindea să slăbească legăturile existente între ea şi guvernul generalului Sikorski, *pe care ea îl recunoscuse* mai înainte (cand era la aman, n. n.). Din Polonia ne veneau ştiri după care activitatea agenţilor şi organizaţiilor sovietice *se desfăşura nu contra Germanilor, ci preparau terenul pentru momentul în care autorităţile şi armatele sovietice vor intra în ţara noastră*" (p. 204).

Generalul Sikorski îi adusese la cunoştinţă lui Anders că guvernul sovietic, printr'o notă, îi comunica că toţi Polonezii din regiunile poloneze ocupate de bolsevici, sunt consideraţi cetăţeni sovietici.

La 13 Aprilie 1943 a isbucnit afacerea Katyn. Nemţii anunţaseră prin radio că descoperiseră la Katyn cadavrele a 11.000 ofiţeri polonezi. "Cu toate că eram pregătiţi pentru orice rău şi eram siguri că o nenorocire se abătuse asupra camarazilor noştri, ştirea că *prizonieri de războiu fuseseră ASASINAŢI*, ne indigna totuşi în cel mai înalt grad. *Istoria nu înregistrase niciodată o crimă asemănătoare*" (p. 210).

Guvernul Sikorski a cerut atunci o ancheă din partea Crucii Roşii Internaţionale. Şi Sovieticii au răspuns cu ruperea relaţiilor cu guvernul polonez, acuzându-l că "a intrat pe calea unei înţelegeri cu Hitler (!) şi a încetat de fapt raporturile de aliaţi cu Uniunea sovietică" (p. 211). Ne aflam incontestabil în faţa unui monument de cinism dar, cum vine din partea Sovieticilor, nu miră pe "cei care-i cunosc mai bine pe Indieni". Dar ce-au făcut "aliaţii fireşti", Americanii şi în special Englezii, care-i împinseseră pe Polonezi la războiu? Că s'au supărat şi l-au admonestat pe generalul Sikorski, e cert, deşi Anders păstrează tăcerea asupra acestui punct. Şi tăcerea o păstrează generalul polonez şi asupra cauzelor morţii generalului Sikorski la Gibraltar, într'un accident de avion, în ziua de 5 Iulie 1943, deşi au circulat svonuri că acest accident ar fi fost provocat de înşişi Englezi, tocmai din cauza atitudinii generalului Sikorski pe chestiunea Katyn.

La începutul anului 1944, Corpul 2 polonez părăsea Iranul şi se instala în Italia. Acolo a luat parte la celebra bătălie de la Monte Casino, apoi la cele de la Ancona şi Bolonia. Şi Polonezii s'au acoperit de glorie, dar...

Trupele ruseşti pătrundeau în Polonia, considerând teritoriile ce-i fuseseră acordate prin tratatul Ribbentrop-Molotov ca teritorii proprii. Se schimba doar numele: linia Ribbentrop-Molotov devenea... linea Curzon. "Ne dadeam socoteala de noua nenorocire ce se abătea asupra Poloniei" (p. 227).

După cum se vede, generalul Anders îşi dădea seama de noua nenorocire ce se abătea asupra ţării lui. La noi?... Oricine în acele vremuri îţi spunea că... Ruşii s'au schimbat. Orice încercare de a-i convinge pe aceşti politicieni de cafenea că se găsesc într'o gravă eroare, era inutilă. Erai imediat taxat de nazist. Aceştia erau desigur nişte imbecili, dar acestor imbecili le spusese desigur cineva că... Ruşii s'au schimbat. Cine erau aceşti cineva? Ar fi interesant dacă mulţi dintre "anticomuniştii" exilului românesc şi-ar face un examen de conştiinţa pentru a vedea dacă nu au făcut parte din acei... cineva.

La 22 Februarie 1944 Churchil declara în Camera Comunelor: "Noi n'am garantat niciodată Poloniei o frontieră determinată". Omul Dlui Maniu la Istambul, Alexandru Creţeanu, nu ştia englezeşte? Şi în cazul că nu ştia, de ce nu-l chema de la Londra pe dl Raţiu ca să-i facă traduceri?

"O ameninţare plana asupra afacerilor poloneze nu numai din cauza pretenţiilor sovietice, ci şi din cauza atitudinii Angliei şi Statelor Unite care începură de la sfârşitul anului 1943 şi începutul anului 1944 a fi din ce în ce mai dispuse să facă concesiuni U. R. S. S.-ului" (p. 277). Deci Anglia lăsa să cadă Polonia *pentru libertatea căreia declarase că intra în războiu*, care avea un corp de armată în liniile aliate şi care nu fusese "fascistă", nu luptase contra Sovieticilor nici măcar până la Nistru, necum să ajungă la Stalingrad. Şi în acest timp Iuliu Maniu asigura tot natul că nimic nu se va întâmpla în spaţiul românesc fără aprobarea lui. Pe ce se sprijinea făcând aceste afirmatii? Pe serviciile B. B. C.-iştilor sau socotea că opunerea lui la trecerea Nistrului era un argument atât de greu încât va face ca balanţa să se încline de partea lui, deşi în partea opusă se găseau kilogramele burduhosului de Churchill? Ne vom feri să întrebuinţăm termeni tari, dar oricât de potolit ne-ar fi lexicul, nu ne putem opri să spunem că Iuliu Maniu suferea de infantilism politic.

La 1 August 1944 începe celebra insurecţie a Varşoviei. Şi în acest timp se cocea trădarea de la 23 August! Şi în această insurecţie, o nouă crima avea să se comită, tot aşa de mare ca şi cea de la Katyn. Ruşii se găseau la 10-15 kilometri de Varşovia. Până atunci instigaseră populaţia Varşoviei la revoltă. Insurectia a ţinut 63 de zile, sub comanda generalului Bor-Komorowski. Şi în tot acest timp, Ruşii nu s'au mai mişcat. Aliaţii nu au putut ajuta pe revoltaţi pe calea aerului din cauza distanţelor. *Pierderile erau prea mari!!!* Au cerut deci Ruşilor să le permită să aterizeze în teritoriile ocupate de ei în Polonia, pentru a veni în ajutorul Varşoviei. *Şi Ruşii n'au permis nici o aterizare!!! Şi "ALIAŢII" s'au înclinat!!!* Citind aceste pagini din cartea generalului **WLADYSLAW ANDERS**, cititorul are impresia că citeşte un roman ficţiune.

In timpul luptelor din Varşovia, e paraşutat generalul Oculicki pe care Stalin îl asemănase cu polonezul care-l trecuse cândva frontiera fără să-i ceară nici un ban. Bor-Komorowski a capitulat şi a fost făcut prizonier. Mai târziu a ajuns la Londra. De Oculicki nu se mai ştie nimic. El s'a ascuns. Şi când Sovieticii erau stăpâni la Varşovia, au atras în cursă pe toţi şefii polonezi clandestini. I-au invitat la tratative. Şi i-au arestat, apoi i-au judecat şi condamnat pentru că erau... agenţi hitlerişti. Polonezii au protestat vehement iar **ALIAŢII**-conform obiceiului — s'au prefăcut că protestează. Romanul ficţiune continuă.

La 1 Septembrie 1944, Anglia cere guvernului polonez destituirea generalului Sosnkowski, comandant suprem al forţelor poloneze, pentrucă în Ordinul de zi adresat Armatei din Interior (Bor Komorowski) spusese: *Polonia a intrat în războiu în 1939, ascultând încurajările britanice*". Sosnkowski spusese purul adevăr, totuşi cererea Angliei a fost satisfăcută.

La 13 Februarie 1945, generalul Anders scrie comandantului Armatei a 8-a britanică din care corpul 2 polonez făcea parte: "Trăim momentele cele mai grele din viaţa noastră. Recenta hotărîre a "Conferinţei celor Trei", care dă de fapt Patria şi Naţiunea noastră prăda bolşevicilor, face să ne cadă armele din mâini... Soldaţii mă întreabă cu ce scop trebuie să mai lupte de aici înainte. Şi nu ştiu ce răspuns să le dau" (p. 361). Şi ca încheiere cerea scoaterea corpului 2 polonez din sectorul de luptă. La această cerere, comandantul Armatei a 8-a engleze îi răspunde: "*Pentru motive legate numai de operaţiile militare, nu poate fi retras Corpul 2, din lipsă de trupe care să-l înlocuiască*". Desigur Churchill a avut cunoştinţă de acest schimb de scrisori şi a fost de acord: în acel moment Anglia *mai avea nevoie* de trupele poloneze.

La 21 Februarie 1945, generalul Anders e primit în audienţă de Winston Churchill. *Situaţia se schimbase.*

Şi iată ce-l spune generalului polonez:

Churchill, cu violenţă:

TOATE ACESTEA SUNT DIN VINA D-VOASTRA. DE VREME INDELUNGATA VA SFATUIAM SA ARANJATI CHESTIUNILE DE FRONTIERA CU RUSIA SOVIETICA, CEDANDU-I TERITORIILE SITUATE LA EST DE LINIA CURZON. DACA M'ATI FI ASCULTAT, TOATA AFACEREA AR FI LUAT CU TOTUL ALT ASPECT. NOI N'AM GARANTAT NICIODATA FRONTIERELE ORIENTALE ALE POLONIEI. ASTAZI AVEM TRUPE SUFICIENTE SI NU MAI AVEM NEVOIE DE CONCURSUL D-VOASTRA. PUTETI SA VA RETRAGETI DIVIZIILE, NE VOM ARANJA SI FARA ELE" (p. 368).

Sunt covins că cititorii sunt de acord că în cazul când s'ar ridica un monument care să reprezinte culmea cinismului, acesta ar trebui să ia forma unui om gras, cu o ţigară de foi în gură, desenând cu degetele litera V.

Am reprodus cu majuscule cuvintele cinicului Winston Churchill, dar ele ar trebui, dacă s'ar putea, să fie scrise cu litere de foc, pentru a arde obrajii B. B. C.-iştilor şi al tuturor acelor care în loc să-şi pună cenuşă pe cap, se laudă cu "Misiunile lor de războiu".

MESAJUL UNEI GENERATII INTARZIATE

de Ovidiu VUIA

M'AM hotărât să scriu aceste rânduri citind cartea Botticelli — "Divina Comedie" comentată de A. E. Baconsky, apărută în Ed. Meridiane, Bucureşti, 1977. Semnificaţia pe care o are pentru mine această carte, mă duce cu gândul la viaţa generaţiei noastre, căci sunt unul din fraţii de generaţie ai poetului. Deci trebuie să încep cu mărturisirile propriului meu destin.

Terminând liceul după cel de al doilea războiu mondial, n'am mai făcut parte din sfânta generaţie de sacrificiu, care alături de Radu Gyr şi-a petrecut cea mai mare parte din viaţă în închisori sau ca Aron Cotruş care a luat drumul amar al exilului.

Adolescenţa mi-am petrecut-o în biblioteca tatălui meu, una din cărţile mele de căpătâi fiind Istoria Artelor de George Oprescu. In acest op m'am întâlnit pentru prima oară cu pictura veneţiană a lui Tiţian, Tintoretto şi Veronese, cu pictura lui Rafael, Leonardo da Vinci şi cu arta lui Michelangelo. Fermecat de arta Renaşterii, visam că într'o zi voiu vedea pe viu aceste picturi, până atunci mulţumindu-mă cu reproducerea lor în alb şi negru, ele încălzindu-mi cu totul fierbintea mea imaginaţie.

In anul 1947 m'am nscris la Facultatea de litere şi drept a Universităţii din Cluj, cu gândul de a-mi urma destinul căruia mă consideram hărăzit. Dar în acei ani, în şcoala clujană se dădea o luptă de exterminare spirituală atât de acerba, încât sub violenţa ei a trebuit să cedez. Poate azi mi se va spune c'a fost o slăbiciune din partea mea, o abdicare dela datorie şi că deci ar fi trebuit să înfrunt vijelia acelui cataclism istoric. Dar ce satisfacţie mi-ar fi dat studiul literaturii române, când îl vedeam pe Eminescu pe cale de a fi epurat şi ridicat la rangul de poet al poporului pe homunculul A. Toma? Un Lucian Blaga pentru vina de a fi creat o filozofie a spiritualităţii române a fost forţat să se retragă dela catedră, în timp ce noi eram duşi ca turmele la cursuri de îndoctrinare marxist-leniniste, teorie cu totul straină de inima şi viaţa noastră. Tot în aceea vreme (1948) un grup de colegi dela drept erau arestaţi şi condamnaţi la ani grei de închisoare pe motiv de complot contra statului. De fapt acest complot, se rezuma la câteva adunări colegiale, în care unii au îndrăznit să se pronunţe nu prea în favoarea regimului. Dar în afară de cuţitele cu care-şi tăiau pâinea primită cu pachetul de acasă (ceeace era o adevărată binefacere pe acea vreme de criză materială) nu au avut alte arme. Eu am scăpat numai datorită faptului că fiind înscris şi la litere, nu frecventam cursurile la facultatea de drept, dar cei condamnaţi mi-au fost foarte apropiaţi. După ani, când au părăsit închisorile pe care le-a descris atat de realist şi cutremurător regretatul Ion Cârja, niciunul dintre ei nu şi-a mai găsit drumul în viaţa. Am

trecut atunci la facultatea de medicină, care consideram eu, îmi va da cel puțin mai multă libertate de gândire, nefiind obligat să propun dela catedră idei ce nu corespondeau convingerilor mele.

Erau ani grei de teroare, de deconcentrare și derută.

Domința de a vedea Italia însă, a ramas nestramutată în inima mea, dar îndeplinirea ei se arăta fără nicio șansă.

Trebuiau să mai treacă mai bine de 21 de ani până când am putut să primesc mult visatul pașaport și să-mi vad împlinit visul cu ochii. 21 de ani!

Și eu nu eram singurul ci unul din atâția ai generației mele.

In astfel de condiții, plecam din țară (o biată țară românească) ca împinși de un resort lăuntric, dornici de a cuprinde totul în suflet, de a ne astâmpăra o sete care ne-a ars inimile atâția ani în șir.

Cât de ridicolă apărea mai apoi activitatea unor organe de securitate, care după întoarcerea în țară, te mai și suspecta, văzând că ai întârziat o leacă mai mult în țara lui Dante.

Nu voi uita niciodată noaptea, când am luat pentru prima vară trenul dela Roma spre Florența. Era după miezul nopții când am părăsit Roma, deci fiind obosit am adormit curând. Deodată ma trezesc, stăpânit de o puternică emoție. Afară era încă noapte, uruitul monoton al roților de tren fiind acela care spinteca valurile de nepatruns al intunerecului, dar mie o voce tainică îmi spunea că mă apropiu de orașul lui Dante și a lui Michelangelo, oraș pe care l-am visat de atâtea ori în viatța mea. O bucurie caldă cu gust sărat de lacrimi, mi-a năpădit sufletul, fericit că mi-a fost dat să trăiesc aceste zile. Intradevăr după câteva clipe intram în gara Florența. M'am lăsat dus pe străzile pustii, numai de duhul vrăjit al chemării mele, când doar după câțiva pași am ajuns în piața Santa Maria del Fiore, al Campaniei lui Giotto, a cupolei lui Brunelleschi și a Baptiserului cu porțile paradisului semnate de Ghiberti. Deodată în acel loc umbrele lui Dante și Michelangelo numai erau umbre ci ființe vii care trăiau lângă mine în începutul de zi care începea să înflorească din ce în ce mai luminos, aroma proaspată a acelei aurore, pătrunzând ca o ambrozie cerească în sufletul fericit al unui muritor, care eram eu.

O scriu deschis aici, că m'a hotărât să-mi părăsesc țara, numai acest gând chinuitor și plin de otrava neliniștii: pentru a vedea încăodată Italia și toate frumusețile ei artistice, va trebui de fiecare dată să trec prin aceleași furci caudine ale incertitudinii, până eventual mi se va da sau mai probabil mi se va refuza, un pașaport.

Rămânând de partea cealaltă a emisferei, am vizitat de atunci de nenumărate ori Italia pe care am încercat s'o descopăr eu, cu inima mea, neinterpunând între Ea și mine, umbrele reci ale cunoștiințelor livrești și în acest fel să mă las influențat de părerile criticilor în judecata unor artiști sau a unor opere de artă. Nu numai că era aici vorba de o cerință superioară a unui suflet pus pe o adevărată explorare spirituală dar eram amarnic avertizat de subiectivismul, de cele mai multe ori hilar al marilor specialiști de artă. Așa de exemplu criticii, pe vremea când apărea cartea lui Oprescu, îl considerau pe Tintoretto ca pe unul din cei mai mare pictor al lumii iar realizările lui din școala lui San Rocco ca pe o a doua Capelă Sixtină, ca azi acest pictor să fie pus în rândul manieriștilor, termen atat de întrebuințat azi, aproape ca un leitmotiv de modă snobă. Până nici Michelangelo nu scapă neatins de aripa așa zisului manierism, pe când Veronese e maltratat cu epitetul de simplu zugrav. Celebrul Hamann în a sa Istorie a Artei, neuitând de protestantul Marburg în care își avea catedra, nu întrebuințează odată în cartea sa termenul de renaștere italiană.

Din toate aceste motive m'am hotărât să descopăr Italia cu inima, pentru inima mea.

Am trăit multe ceasuri de reverie sub cupola lui Brunelleschi al Santei Maria del Fiore, pe care o consider ca pe cel mai frumos lucru al pamântului nostru. O simți lângă tine, parcă o poți oricând mângâia cu ochii degetelor tale. Se înnalță din pământ ca o rugă săpată în marmoră policromă, având la poarta Mandoriei magnifica Assuntă a lui Nani di Banco, pentru lauda cea mai aleasă a pământenilor. Pe când altfel este sora ei, cupola lui Michelangelo al Catedralei Sf. Petru din Roma. Vazându-o din curtea muzeului Vaticanului îți pare ca ea plutește în văzduh, înnălțându-se dintr'un cadru vegetal ce parcă ar fi paradisul lui Fra Angelico, oferindu-se de-acuma ca cel mai frumos lucru al cerului, căruia îi aparține. Când mă apropriam de ea pe Via Concilliazione, simțindu-i bratele realizate de cavalerul Bernini, deschise spre oameni, această înnălțare a cupolei trezea în constiinta mea armonii simfonice, ce nu putau avea altă cadență, decât acea a imnului Bucuriei din Simfonia a IX de Beethoven, expresie a visului arhitectural al divinului Michelangelo.

Trăiri, trăiri.

Capela Sixtină, Stanțele lui Rafael, Veneția cu bisericile S. Maria Gloriosa dei Frari și S. Giovanni e Paolo, sunt realizări artistice, minuni ale Omenirii, pe care odată în viață orice muritor trebuie să le vadă.

Am descoperit pentru mine pe artistii din Quatrocentro: pe Piero dela Francesca, în biserica San Francesco din Arezzo, pe Luca Signorelli în domul din Orvieto, unde a realizat în Capela lui San Brizio o soră mai mică a Capelei Sixtine, sau la Mantua în Camera degli Sposi pe clasicul și unicul Mantegna. La Rimini, un templu malatestian în care îl întâlnești pe Leon Battista Alberti, lângă un alt mare sculptor: Agostino di Duccio. Verona Scaligerilor, cu San Zeno și cu dealurile împodobite de șiruri de chiparoși melancolici, decor unic ce numai el a putut să cuprindă iubirea tragică a lui Romeo și Jullieta, Ravenna bizantină, cu mormântul lui Dante, Ferrara familiei d'Este și a lui Savonarola, Padua lui Donatello, Veneția lui Giorgione, Bellini, Tițian și Tiepolo, Bergamo cu orașul vechi al lui Colleoni și Donizetti. Dela Napoli cu Pompeiul și Herculaneum până la Pestum, Agrigento și Siracuza din Grecia Magna. Apulia cu minunile romanice din Bari și Trani și-apoi în inima provinciei Marche la Ancona cu catedrala San Ciriaco așezată pe vârf de deal, ca o erupție de piatră ce se oglindește în apa mării.

Ascoli-Piceno, Urbino, Loreto, Siena, Pienza, fiecare în sine închide ca o carte de aur, o istorie de aur.

M'a impresionat întâlnirea cu Verdi în satul său Roncole, în Busetto, și-apoi în grădinile de rai al vilei sale din Santa Agata. Nici unde nu-l poți simți mai aproape de inima ta, pe acel care a dat o strălucire nouă Italiei: pe marele, modestul și prea bunul Giuseppe Verdi. Un artist care este frate bun cu eroii operelor sale.

Ma vor ierta Parma lui Correggio, Pisa cea mândră, Milano cu St. Ambroggio și Cina cea de taină a lui Leonardo, Certosa di Pavia, Monte-Oliveto, Luca cea nobilă, că le las aici neamintite?

Și dacă ar fi să termin pe acest drum ași ajunge dela Perugia lui Perugino la Assisi, la Biserica San Francisco în care tot trecento-ul dela Cimabue la Giotto și Simone Martini și frații Ambrozetti au închinat un imn pictural celui mai sfânt dintre sfinți, care a fost Sfântul Francisc, "il Poverelo". Din biserica de jos poți să pătrunzi într'unul din cel mai tainic colț al acestei lumi atât de întinse, în acel chiostro numit "Antico Cimitero dei Frati". Mânăstirea care închide în zidurile ei un cimitir, este de fapt un altar al liniștilor, liturghii mute pe tarâmuri fără de cuprins. Este o nemișcare atât de adâncă aici încât sufletul tău este cuprins deodată de o fără de margine pace: aici simți că "il poverelo" a putut vorbi cu păsările și că pe acest loc se poate săvârși oricând o minune: în orice clipă poți să auzi pașii Domnului apropiindu-se de tine. In acest chiostro cimitero ai ajuns la căpătul pământului, de-aici încolo începe împărăția Domnului. Neliniștile metafizice care te pătrund pot să fie date de foșnirile chiparoșilor și a mirților care sunt fine ca de aripi de îngeri. Că numai știi ce e aici al vieții ce ai cunoscut-o până acuma și ce este al celei care va veni. In această taină profundă, ca un ocean ce răsfrânge în oglinda sa tot nesfârșitul de Sus, adunat deodată într'un havuz de gradină, cu miroase de cimitir, de busuioc uscat și de litanii de mort: Chiostro-cimitero.

In general se vorbește puțin de relațiile românilor cu această Italie a Renașterii, asta fiindca ele se confundă de cele mai multeori cu relațiile lor politice, cu care având în vedera două destine politice paralele, numai rareori ne-am întâlnit.

Răpirea Ardealului de Nord în timpul celui de al doilea razboi mondial, datorită în forma în care s'a facut în bună parte lui Ciano, este locul în această conjunctură s'o uităm.

Istoria înregistrează îndeosebi două momente cu adevarăt principale: Nasterea Școlii Ardelene la Roma la Propaganda Fide și drumul de neuitat a lui Badea Cârțan la Columna lui Traian, acest act de naștere al poporului român. Dar de fapt legăturile Românilor cu această Italie a Renașterii au fost întotdeauna prezente, numai că se trece prea ușor pe lângă ele. Se amintesc deși în esență sunt cu totul ignorate, relațiile italiene ale lui Gh. Asachi, Duiliu Zamfirescu (ani de-arândul secretar de legatie pe lângă Ambasada română dela Roma) și mai ales ale lui George Coșbuc care ca să ajungă să traducă și să comenteze Divina Comedie a lui Dante, a făcut 2 calatorii în Italia, dintre care una la Florenza unde s'a dedicat unor profunde studii dantești. Eminescu, acel care a cântat viața fainicei Veneții și își compară chipul iubitei cu cel al Madonelor lui Rafael, a ajuns în Florența însoțit de prietenul său Chibici-Râvneanu, extrem de bolnav deci n'a putut să se bucure deplin de această întâlnire pe care desigur ar fi meritat-o cu mult mai devreme. In schimb Nicolae Iorga a considerat Italia ca pe a doua sa patrie, luând parte activă la înființarea scolii române din Roma, a cărui prim director a fost distinsul Vasile Pârvan.

In lumina acestor date se poate spune că generatia mea, datorită unor împrejurări atât de vitrege ale destinului ei istoric a redescoperit pentru ea această mândră țară a Italiei.

In acest context apare și cartea lui A. E. Baconsky, cu comentariul său la desenele lui Botticelli la Divina Comedie a lui Dante.

In prolegomenele sale, Baconsky vrea să facă un studiu destul de savant în care probabil specialiștii vor putea găsi și greșeli. Eu mă marginesc să-mi arăt aici o nedumerire. Vorbind de portretele lui Dante în Florența quatrocentoului, Baconsky amintește de portretul poetului din Bargello semnat de Giotto (dece l-o fi găsind așa de indescifrabil, nu știm), apoi de cel al lui Orcagna din Santa Maria Novella și în sfârșit al lui Andrea del Castagno din galeria Oamenilor celebrii, realizat în 1449-1450 pentru vila gonfalierului Carducci (ulterior numita Pandolfini). Nefiind vorba de o ierarhizare artistică ci mai mult de redarea unor adevăruri istorice, rămâne de neînțeles de ce nu este amintită și pictura lui Domenico di Michelino realizată în 1456, deci contemporană cu cea a lui de Castagno, și aflată pe peretele stâng al navei domului din Florența. In această pictură îl vedem representat pe Dante având în mâini opera sa Divina Comedie. Având în vedere că frescele lui Orcagna din Santa Maria Novella sunt de mult în stare de restaurație, este de bănuit că citatele autorului sunt mai mult livrești, deci scoase din cărți-decât descoperite la fața locului.

Dar trecând peste aceste minore accidente, la fratele meu de generație transpare aceași dragoste pentru arta renașterii și aici în primul rând pentru unul din cei mai caracteristic creator al quatrocentoului: Sandro Botticelli.

Căldura cu care tratează acest subiect îl aduce așa de mult pe artist alături de comentatorul său, încât se închează aici o simbioza spirituală, care ne va face să înțelegem dece Alesandro Botticelli devine simplul și apropiatul, Sandro. Și autenticul Baconsky apare atunci când lasă liber cuvântul poetului din el să vorbească, în întâlnirile sale cu marele pictor florentin care în desenele Paradisului și-a găsit cea mai adâncă expresie artistică. Faptul nu ne miră dacă vom socoti că pentru chipul Beatricei, care va conduce pe Dante în Paradis, Botticelli avea dinnainte pregatită pe mândra Simonnetta, cât și toate prezențele diafane ale Primăverii și a nașterii lui Venus.

Referindu-se la peisajul Paradisului descris de Botticelli, Baconsky scrie: ...desenează tulpini sveite de arbori aproape fără frunze, dar cu o remarcabilă forță sugestivă, având ceva de flaute verticale sau de tuburi vegetale de orgă".

Și apoi comentând inspirația pictorului care după cum se știe a apărut în ultima parte a creației sale, adânc influentată de predicele lui Fra Girolamo Savonarola: "Sandro va fi simțit că dintre toate singurătățile cea din urmă e moartea", "Ascensiunea lui stă sub semnul luminii: întreaga viziune a Paradisului botticellian nu e decât expansiunea enormă — ridicată la proporții dantești — a ideii ficiniene despre sufletul contopit cu lumina într'o deplină și ireversibilă fuziune. O sublimă combustie a spiritului întru divinitate". "Dar Sandro e singur. E în afară de constelație. Ilustrația lui e fără precedent și fără posteritate".

Se poate spune ca poetul Baconsky n'a patruns în adâncul creației botticelliene?

Baconsky precum o mărturisește în cartea sa Remmember, n'a putut iesi din țară decât tot cam în jurul vârstei de 40 de ani, ceace ne explică starea sa de spirit și ne va determina să fim mai indulgenți cu eventualele lui scăpări. In el ca și în atâția din generația sa nu trebuie să vedem ceace sunt ei ceace ar fi putut să fie. Desigur sunt genii care au ajuns la împlinire în jur de 50 de ani, de ar fi să-l amintesc ca pe un exemplu tipic pe compozitorul Bruckner dar oricum astea sunt excepții care nu fac decât până la urmă să confirme regula. Și-apoi să nu uităm că Baconsky moare în ziua de 4 Martie în cursul tragicului cutremur, zi în care și-a mai revăzut odată manuscrisul, cartea apărând deci postum. Ca vârstă Baconsky numai poate avea destinul lui Tițian ci numai pe acela a lui Balzac.

Mai trebuie să amintesc aici că pentru acei care l-au caracterizat și reținut pe Baconsky doar ca pe un dandy (ceace sigur c'a fost intr'o măsură, de pildă și în cartea de față cand vorbește de halterofilii încornorați a lui Michelangelo, întrebuințând un trist jargon ultramodernist) putem sa adăogăm că dandismul a fost reabilitat de însuși Baudelaire, cu care trebuie să admitem că acest "cusur" exterior al caracterului nu absolvă artistul de talentul pe care-l are.

Desigur asupra valorii artistice a operei lui Baconsky rămâne datoria altora să se pronunțe. Dar nici aceștia nu vor putea să treacă peste acest fenomen al omului care și-a găsit o vocație abia după ce-a avut posibilitatea să cunoască cu ochii săi frumusețea Italiei. Deodată poetul își lasă pana în călimară redeșteptându-se în el omul de cercetare care începe să rascolească biblioteci, în căutare de miniaturi vechi și manuscrise, pentru a se putea apropia mai puternic de epoca de care se simte captat. Nu știu dacă poetului i-a venit în gand că de fapt el calcă pe urmele unui strălucit înnaintaș al sau, Nicolae Iorga. Dar pe când Nicolae Iorga a început această explorare dela vârsta de 20 de ani, A. Baconsky și generatia sa, n'a avut această posibilitate, decât mult mai târziu sau deloc.

Cu toate acestea, strădaniile sale n'au fost de prisos, fiindcă a reusit să dea viață unei cărți cu care cultura românească contemporană nu are decât a se lăuda.

De dincolo de mormânt regretatul Baconsky ne lasa parca un mesaj. Pe care eu îl aud și îl repet aicia.

Viața noastră ar fi fost cu totul alta dacă am fi putut face aceste călătorii nu la aproape de 40 de ani ci cu 20 de ani mai tineri. Noi cei de azi cu tot ceace am făcut ne prezentăm ca o generație întârziată, a carei început a fost cu mult ratat.

Este o sarcină a celor care conduc azi România să se gândească mai de aproape la soarta copiilor și tinerilor noștrii. Să nu li se poată imputa și lor că au strivit desvoltarea unei generații. Nu burse, nu delegatii, ambele dirijate pe bază de relații, ci toți acei care vor să viziteze Apusul să fie liberi s'o facă. Se vor întoarce alți oameni, cu alte perspective, găsindu-și propriul lor destin care nu este acela de a maimuțări — cum au început-o de acum — un Apus decăzut, care numai are azi nimica de spus. Poporul nostru are încă potențialități de viață creatoare pe care însă nu le poate valorifica decât venind în contact cu adevăratele creații ale Omenirii, între care Renașterea Italiană ocupă fără îndoială un loc mai mult decât reprezentativ.

Acesta este mesajul nostru al unei generații întârziate și undeva pentru totdeauna pierdută.

Giessen, Ianuarie, 1978.

MYSTICISME PRIMITIF ET FANATISME "EVOLUE"

por Ivonne Goudemand

UN crime rituel collectif a eu lieu, il y a quelque temps, au Brésil, à Salvador et les journaux européens ont relaté sur un ton scandalisé où apitoyé cette manifestation de "*barbarie inconcevable*". Que s'est-il passé? Un paysan analphabète, se disant inspiré par Dieu, a réuni autour de lui une cinquantaine de paysans illettrés et crédules, et a guidé ces "*disciples*" vers une plage —leur "Mont des Oliviers"— un endroit paradisiaque indiqué par un signe divin, où la terre ne serait plus divisée, où les hommes seraient tous égaux, riches, heureux et beaux. Et un jour, Dieu ayant ordonné un sacrifice, tout le groupe s'est rendu au bord de la plage, emmenant des enfants de 2 à 6 ans, et au cours d'une cérémonie, le prophète en a jeté plusieurs à la mer en criant "Alléluia".

Ce cas atroce mérite quelques réflexions et certaines comparaisons. On ne saurait le justifier, mais on peut essayer de le comprendre et on ne peut s'empêcher de le mettre en parallèle avec d'autres faits dont nos contrées de haute civilisation nous offrent quotidiennement le spectacle.

Ce mysticisme populaire est le fait d'êtres totalement deshérités, dépourvus de tout le strict minimum pour leur subsistance matérielle, chez qui la détresse quotidienne se sublime dans un besoin d'évasion, ils le recherchent et la trouvent dans la religion, dans leur croyance profonde en l'existence d'un ailleurs de justice où ils jouiront d'un minimum de joie, de confort et d'égalité. Et cette croyance est alliée à une notion de *sacrifice*, à la notion obscure et plus où moins consciente qu'on leur demande un *effort* pour mériter de recevoir en compensation l'accès à un monde meilleur.

Ces hommes se considéreraient heureux et comblés s'ils pouvaient jouir d'une parcelle de ce que dilapide —dans une indifférence et une inconscience scandaleuses— notre société de consommation dont les membres se considèrent lésés de tous les bonheurs de ce monde et autorisés *de ce fait* à commettre tous les actes de violence, de cruauté pour revendiquer les biens matériels et immédiats auxquels ils estiment *avoir droit*.

Dans le monde sous-développé, où le malheur a fait naître le mysticisme, on assiste à un acte exceptionnel de fanatisme religieux, dans un rêve primitif et cruel, axé sur un au-delà paradisiaque et personnel.

Dans le monde civilisé où nous sommes, que voyons-nous? L'abondance a eu pour corollaire le matérialisme féroce d'une société gavée jusqu'à l'écoeurement et qui refuse de s'en rendre compte, où l'on veut avant tout jouir et profiter par tous les moyens. Où des jeunes, blasés avant l'âge, exorcisent leurs fantasmes dans le bruit, la destruction aveugle et gratuite, se vengeant sur les autres de leur propre incapacité à croire, à aimer, à créer, à vivre tout court... Une société cruelle, où règnent le meurtre et l'attentat, où l'on rapte, vole, viole, où l'on exécute froidement des otages innocents —y compris des enfants— pour en tirer un gain de sang arraché aux larmes de leurs familles. Où l'on torture d'autres otages, dont on a fait des boucs émissaires et dont on prétend qu'ils représentent *à eux seuls* le "pouvoir économique" et les "privilèges".

Nous voyons se produire couramment des actes de terrorisme ayant pour fondement la violence, la haine pour un individu, où une classe, ou un parti, où une idée, un slogan, parfois un simple mot —pensons à l'extraordinaire pouvoir de pression du mot FASCISME— et reposant sur la liquidation de l'adversaire. Au besoin, par la destrucción de la société tout entière et ayant cette destruction même pour unique finalité.

Ces fanatiques de la violence systématique proclament qu'ils ne croient plus à rien, sinon en leur propre fièvre de vengeance pour que soient satisfaits leurs besoins immédiats et ceux de leurs semblables. Ces terroristes sont le plus souvent des produits pourris de classes privilégiés qui ont perdu tout sens de la morale et de la tradition, où des sousproduits dégénérés et oisifs de classes moyennes pétries d'envie et de jalousie devant certaines réussites dont elles sont incapables.

Et dans notre Occident suicidaire, la violence des uns n'a d'égale que la veulerie des autres, la démission des futures victimes de cette jungle à laquelle retourne progressivement le monde civilisé, déserté par la morale et la foi, contesté par les propres autorités, l'opinion et l'église, sur lequel se penchent, avec une délectation savante, psychologues freudiens, sexologues contestataires, politiciens marxistes, sociologues progressistes, pour se délecter de son agonie, pour en donner une explication désespérante où les victimes font figure de coupables et où les criminels, aussi sordides qu'ils soient, sont présentés comme les véritables bienfaiteurs et justiciers —*les révolutionnaires de l'idéal.*

On explique tout, on justifie, on refuse de condamner et de sévir au nom d'un humanitarisme pseudo-philosophique qui n'est qu'un procédé de lâcheté pour se donner bonne conscience.

Que des otages soient menacés de mort, qu'une bombe éclate dans un magasin bondé, tuant femmes et enfants aussitôt on nous rabâche sur tous les tons que le criminel avait de bonnes raisons pour agir et que *c'est nous qui, en fait, l'y avons poussé*. Donc, supportons, taisons-nous, et battons notre coulpe.

La faiblesse des démocraties est présentée, avec des sophismes habiles, comme la preuve de leur culpabilité, puisque, incapables de se défendre, elles ne font que manifester à quel point elles ne sont bonnes qu'à disparaître.

En Occident, autrefois champion des "*droits de l'homme*", l'individu est condamné dans ce qu'il a d'original, dans ce qu'il représente de force morale, de pensée propre. La force physique brutale, agissante, organisée, s'impose violemment à la force morale, secrète, intérieure, individuelle, divergente.

On arrive de plus en plus à la constatación désespérante que notre monde civilisé est livré à la haine, à l'agressivité, à la violence, à l'angoisse, à la manie homicide, à l'obsession sexuelle, toutes réactions sans doute de la peur et d'un manque effroyable d'idéal élevé.

Où, alors, à l'ennui, à la lassitude, au dégoût, qui provoquent un avenlissement fondé essentiellement sur de faux complexes de culpabilité et qui expliquent les taux de suicide élevés des pays les plus développés, forme extrême de la demission.

La civilisation occidentale —proie d'une propagande effrénée à tous les niveaux, sur tous les tons— est devenue la mort de l'âme, la solitude, le désarroi, les conflits, la recherche désespérée d'une planche de salut, la perte du sens de la vie, de la valeur des choses et des êtres.

La civilisation a tué le goût de la civilisation, parce qu'elle s'acharne —sous l'influence de forces politiques et philosophiques dissolvantes déclarées agressivement, ou agissant dans une ombre hypocrite, sous le couvert d'une fausse idéologie humanitire —à vouloir détruire toute fibre morale, toute croyance élevée, tout idéal.

On en a une preuve quotidienne dans cette curieuse tendance de nos intellectuels occidentaux de tout rabaisser, y compris leur propre personne. Un snobisme imbécile et décadent fait que chacun juge bon de se proclamer cancre, mauvais élève, ignorant, vulgaire —comme une espèce de nostalgie à rebours de l'aristocratie. On brûle les idoles de la distinction, du sérieux, de l'étude, de la propreté même qu'on a autrefois adorées, comme on brûle toutes les autres valeurs de la morale et de la tradition. Après avoir été "*hippie*", on est "*punk*", on est "*squatter*", enfin, on est "*autonome*"... On se doit d'être le plus crasseux possible, au physique et au moral.

C'est l'exaltation de l'ordure dans tous les domaines, comme si on se faisait une gloire de se dégrader, pour le bien de la lutte des classes, le triomphe du prolétariat et l'égalité des races. Et pour cela, on juge bon de piétiner toutes les valeurs, à commencer par sa propre valeur humaine. On se crache dessus avec allégresse, on se roule dans la poussière et dans la fange. On renie toute élite où possibilité d'élite. On ne doit jamais monter, mais toujours DESCENDRE VERS LE PEUPLE auquel on se doit de s'assimiler si on n'est pas un sale... "*fasciste*".

Pour ne pas être accusé de mépriser les autres, on se méprise soi-même. Pour ne pas être accusé de fuir les autres, on se fuit soi-même et on fuit toutes les valeurs possibles, fuyant du même coup toute position et toute responsabilité personnelles.

On n'en est plus à une "*négation*" pure et simple des valeurs traditionnelles. Encore faut-il les piétiner, les salir, les vomir, comme si on voulait jouir de sa propre déchéance devenue une règle de vie. On veut nier toute valeur "*bourgeoise*". Le mot d'ordre est "*le peuple*", le "*prolo*" partout, en l'honneur de qui on se doit d'être vulgaire systématiquement. Curieuse et abusive conception! Car manifester ainsi son attachement au peuple, c'est s'abaisser bien au-dessous de son niveau.

De même, si on ne défend pas en toutes circonstances —même les plus sordides— tout ce que font les Noirs, les Africains, les Arabes où les Juifs, c'est qu'on les méprise et donc, on est taxé de racisme. Si on prône certaines valeurs, c'est qu'on est des "*aristos*", des reactionnaires où des "*fachos*".

Il y a là une exploitation démagogique et dirigée du snobisme infini de l'inteligentsia occidentale, trop snobe justement, trop convaincue de son intelligence et de son sens critique, pour comprende qu'elle est DIRIGEE. Ce n'est pas un des moindres paradoxes de l'Occident.

oOo

Ainsi, si l'on peut comprendre qu'une mentalité primitive, dans un monde de misère, puisse engendrer un crime hors du commun par une déviation de la notion divine, il est par contre, impossible d'admettre les crimes, bien plus abominables, commis sans arrêt dans le monde dit CIVILISE.

La civilisation occidentale, que l'on pousse systématiquement sur la pente descendante de l'anarchie, de la folie criminelle et de la jouissance matérialiste, et qui se suicide aveuglément sous l'impulsion de forces qu'elle refuse de dénoncer, SE DOIT DE REAGIR pendant qu'il en est encore temps.

Les hommes, quels qu'ils soient, ne vivent pas seulement de pain et de cirque. Ils ont aussi des besoins spirituels. Les Eglises, les partis, les politiciens et même les moralistes modernes semblent l'avoir totalement oublié.

Yvonne GOUDEMAND

CHIRITA JACHET

Mulţi din bărbieri sunt poeţi, nu însă din acei poeţi ce plictisesc lumea cu vaetele şi prefăcutele lor sbuciumări sufleteşti, forţându-se peste măsură a imita glasul privighetorilor şi producându-ţi efectul unor clovni dela circ cari fac spume la gură maimuţărind minunile adevăraţilor artişti, dar poeţi în adevăratul înţeles al cuvântului. Şi meritul acestor poeti cu atât este mai mare, cu cât nu-şi profanează delicatele simţiri, pentru vre-o drăguţă oarecare, dându-le în vileag unui public grosolan şi nepăsător.

Unii se îndeletnicesc cu pictura. Şi rar, foarte rar din ei, cari să nu cunoască întrebuinţarea vreunui instrument de muzică.

Alţii ştiu poveşti minunate şi hazlii, nu luate de prin ziarul *Universul*, dar altele cu mult mai frumoase alcătuite de ei, pe cari le povestesc muşteriului bărbierindu-l. Şi le povestesc cu aşà talent, că de multe ori muşteriul se scoală cu păreri de rău că lucrul n'a ţinut mai mult, şi să nu se mai sature ascultând aşà minunate povestiri, în care sunt presărate, cu mult meşteşung, nostime înţepături pe socoteala vecinilor cari-i ocolesc prăvălia.

Iar în ceeace priveşte iubirea de patrie, bărbierii, ca toţi poeţii, sunt neîntrecuţi în entusiasm.

Se vede dar că, regretatul doctor, generalul Davila, ştià să-i preţuiască, fiindcă în vremea răsboiului pentru independenţă a adunat pe toţi bărbierii tineri din toată ţara şi i-a pornit la Plevna ca să deà ajutor sanitarilor la culegerea răniţilor de pe câmpul de luptă şi la îngrijirea lor prin spitale şi ambulanţe; căci mulţi din bărbieri au gradul de subchirurg şi aşà dar cei mai minunaţi oameni pentru această menire.

La ambulanţa dela Griviţa i-am văzut pentru întâia dată, când m'au adus şi pe mine rănit de pe câmpul de luptă. Generalul Davila nu scăpà nici un prilej de a se lăudà cu strălucitele lor isprăvi şi adesea 'l auzeam exclamând cu muţumire:

"*Bravo barbierile mele!*"

La cortul în care zăceam eu, făcea serviciu şi un tânăr bărbier, căruia 'i ziceau Jachet. Nu era acesta numele lui adevărat, dar soldaţii, după obiceiul lor, îl porecliseră astfel. Numele lui adevărat, aşa mi se pare, era Chiriţă. Cam aşa mi-a sunat, pe la ureche, dar drept să vă spun nu ţiu bine minte.

Chiriţă Jachet, aşa să'i zicem, purta în cap o pălărie de vânător, adunată de pe câmp. Acum, de ce nu şi-a ales el un chipiu, un fes turcesc sau o căciulă de curcan, că era valea Griviţei plină, asta nu pot să vă spun. Se vede că admiraţia lui pentru cuceritorii Griviţei l'a făcut să prefere o pălărie de vânător în mijlocul iernei. Işi lăsese şi un barbişon à la d'Artagnan, fiindcă 'mi spuneà că citise *Muşchetarii* lui Alex. Dumas. In picioare aveà opinci, cu ale căror curele îşi legà pantalonii strânşi pe pulpe, ca să fie mai sprinten la alergare; iar pe trup purta un jachet negru, subţirel, încheiat numai la un nasture pe un frig de crăpau lemnele şi pietrele; o vestă deschisa peste o cămaşă nespălată şi o basma roşie la gât, îi complectau îmbrăcămintea. Nu lepădà dela gât niciodată basmaua, căria 'i făcuse un nod foarte frumos şi 'l lăsà colţurile să flutere în vânt.

De şi era un bun băiat, dar doctorul Şerbănescu, pe atunci maior, nu-l puteà suferi.

In luna lui Noembre, pe un ger cumplit, generalul Davila, ne făcuse sobe în corturi. Viscolul şuerând fioros, umflà pânzele corturilor, măturând de sub noi, până şi paele pe care zăceam. Aşa că, de şi în sobă se ardeau lemne nemilostiv, dar căldură nu se pomenea.

Jachet pârpălindu-se mereu la gura sobei, cu ochii pe tăciuni, îşi pârlise şi sprincenile şi musţătile şi barbişonul Iar când vre-un rănit isbutea să se târască până la gura sobei, el îi zicea: "Fugi leat că e curent aici, trage, dă-te mai pe sub poalele cortului că e mai adăpost!"

(*Urmează pag.* 40.)

RASPUNS LUI MIHNEA GHEORGHIU

de S. Garleanu

TOV. Mihnea Gheorghiu, devenit președinte al Academiei de științe sociale și politice din București, după moartea predecesorului său în acest post, Miron Constantinescu, a găsit de cuviință să-și pună pe undeva întrebarea următoare: "Nu știu exact pentru ce, după război, colegii mei de la istorie pierduseră din vedere acea carte în scrierile publicate despre trecutul nostru în acea perioadă?".

Cartea "pierdută din vedere" la care se referă este: "Românii în veacul al IX-lea până în al XIII-lea în lumina izvoarelor armenești", publicată de Aurel Decei cu puțin înainte de război. Mihnea Gheorghiu pretinde, iar eu nu-l cred deloc, cum că el și alți u. t. c.-iști ar fi discutat în ședintele lor despre valoarea deosebită a cărții amintite. Numai cu asemenea discuții nu se ocupau puținii studenți comuniști în ședințele lor la vremea aceea, în timpul războiului. Dar, Mihnea Gheorghiu azvârle vorba așa... ca să se știe, chipurile, ce mari patrioți români erau ei încă de pe atunci când p. c. r. avea cu totul altă concepție și orientare în chestiunea națională și a istoriei.

Deoarece lui Mihnea Gheorghiu i se pare că nu cunoaște "exact" motivele atitudinii istoricilor români de "după război", pe care nu vedem de ce îi consideră "colegi" ai săi, suntem dispuși a-i veni în ajutor "tovărășesc" și "constructiv", reamintindu-i că motivele ignorării sursei istorice pusă în cauză, pe care le caută, nu se găsesc la "colegii istorici", ci la tovarășii comuniști, la p. c. r. și u. t. c.; deasemeni la cenzura științei istorice, precum și în atmosfera clișeului, a mistificării și ciopârțirii istoriei românești.

Mai concret, domnule Mihnea Gheorghiu.

Aurel Decei era omis, iar odată cu numele lui și izvoarele armenești atât de prețioase, pentru aceleași motive pentru care ani și ani la rând după război nu se admitea citarea, de exemplu, a istoricului Nicolae Iorga, fotografiile și arhiva lui fiind azvârlite prin subsolurile Institutului de istorie pe care el îl înființase; pentru aceleași motive pentru care erau proscrise multe alte nume, ca: Ion Nistor, Octavian Goga, Alexandru Lăpedatu, Lupaș, Onciu, etc., acestea fiind puse sub obroc sau menționate numai cu calificative "demascatoare"; cum e soarta și a numelui istoricului Gheorghe Brătianu până astăzi, cu toate că acesta a lămurit multe probleme privind vechimea și origina Românilor.

Încă pentru motivul: că ne era dat să ascultăm afirmații autorizate, verbal, dacă nu în scris, a unora de pe la organizația "Tineretului progresist" unde lucrai și dumneata, de pildă "autorizatul" Sergiu Serafim de acolo, că nu există poezie românească înainte de 23 August (1944); că Mihail Eminescu n'are nici o valoare, ci urmează de abia de aici înainte, după războiu adică, să se făurească poezia românească... Vedem că aceasta se și făurește cu furca în căpițele și claia p. c. r.-istă-Ceaușistă. Iar cât privește instructajul pentru ceea ce urma să fie "valabil" în istorie "după război", acesta, amintește-ți, îl făcea... Zina Brâncu. Nu-i așa? Căci, lucrurile mergeau de acuma în "unitate dialectică coordonată".

Sub "masa tăcerii", aceea a dumneavoastră, a comuniștilor, în consecință și a tuturor comandamentelor în cultura și arta românească zisă "progresistă", era pus până și numele lui Constantin Brâncuș însuși, mergându-se în cazul lui până la stupiditatea de a i se refuza donația creației artistice proprii către Patrie, cu motivarea că aceasta n'are nevoie de creații ale artei occidentale "decadente"! Sau, dumneata, ca și mulți alți "responsabili" fii ai poporului, te prefaci acum a nu ști de acest refuz, nu numai condamnabil și profund jignitor, dar de-a dreptul antipatriotic?

A menționa, așadar, pe undeva numele Aurel Decei, la vremea aceea, era mai riscant decât în cazurile deja amintite, întrucât purtătorul lui se afla în perioada de "dupa război" în Turcia și în Franța; ceea ce era ipso facto: nomina odiosa! De vina ce ți-o puteau atrage amintind asemenea nume, nu te scăpau pe urmă o sută de izvoare istorice armenești, chiar dacă ar fi fost ele mai vechi și decât sec. VII, nu numai sec. IX. Când tu, cetățene Mihnea, invocai valoarea scrierii lui Aurel Decei, acesta se afla acolo, la București, adus în niște împrejurări misterioase. Omul nemai aflându-se în lumea occidentală și deci nemaiprezentând "primejdie", îți dădea mâna, se vede treaba, a-i însera numele în "Amintire" — chipurile și a recunoaște valoarea intrinsecă a lucrării sale; cu atât mai mult că chiar în preajma inserării în publicație a acestor zise "amintiri" împricinatul a și decedat. În cazul altor istorici (Gheorghe Haupt, Matei Cazacu, de pildă) aflați acum în străinătate, voi acolo nu le-ați amintit numele, chiar dacă aceștia, admițând pentru moment, ar descoperi vechimea încă din sec. VI a unei țări "Valach". Cum o și faceți cu un izvor scandinav privind existența Românilor în Moldova sec. XI, semnalat tot de un Român din exil.

Un izvor istoric armenesc, el ca atare mai trebuia ocolit și dat uitării pentru același motiv pentru care celălalt cunoscător al izvoarelor armenești, Siruni, fusese ridicat din București și deportat în Siberia tocmai pentru vina de a fi armenolog, în această îndeletnicire a lui văzându-se păcatul "patriotismului unui popor risipit în lume" (cum menționează Mihnea Gheorghiu acum cu "generozitate"). Până în ultimii ani ai vieții sale, "rehabilitatul" Siruni nu găsea loc pentru studiile sale de specialitate la București sau la Cluj, ci pe la Beyrut, Istambul, etc. Iar "întorsului" în patrie Aurel Decei i s'a fixat "loc de muncă" nu altundeva, ci la arhivele cele încadrate în ministerul de interne, recte sub ochiul direct al securității. La arhivele acelea, deși socotite istorice, nu se dădea cercetătorilor acces la materiale privind armenii din București și din țară în sec. XIX. Vezi, poate că se procedează aidoma și în clipa de fața! Altfel ar fi și "anormal", după logica voastră.

Atestare armenească a vechimii Românilor în Carpații!? Ce altoire iritantă pentru alde Roller, Paucker, M. A. D. O. S. Z. ș. a. de "după război"! Ar fi sărit în sus "linia partidului", condamnând cu vehemență asemenea preocupări "de ordin naționalist și șovin", cu datarea vechimii unei națiuni și încă tocmai a celei române, în loc să se caute acolo, în Carpații secolelor IX-XIII, lupta de clasă — "forță motrice a istoriei". Cu atât mai riscant, știind că Marx, Stalin și alții asemenea nu s'au referit la vreo chestiune etnică pentru perioada respectivă, prin Carpații; și tu să vii acum și să amintești de absența lor prin menționarea prezenței unor izcoare armenești, ce nu figurează la secția de cultură și propagandă a p. c. r.!

Sacrificarea valorii unor fapte și surse istorice de importanță majoră prin selecționarea problemelor și subiectelor din acest domeniu în funcție de nume de persoane agreate sau neagreate, moarte sau vii, partinice sau nepartinice, se face până în clipa de față.

Că pe parcurs uneori mai schimbați macazul, acordând "clemență" pardon — zisa reconsiderare, unora dintre numele sau problemele altă dată net proscrise, aceasta doar scoate în evidență latura acaparatoare de bunuri și de merite a p. c. r.-lui și ca atare nu vă absolvă în vecii vecilor de crima de a atenta la valorile culturale și istorice ale neamului românesc, ieri procedând într'un fel, astăzi într'altul, iar mâine de vreo altă manieră.

Este cazul a întreba: oare Mihnea Gheorghiu nu găsește nici o filiație, nici o legătură sau cel puțin o analogie, între întâmplarea cu soarta scrierii lui Aurel Decei "după război" și "întâmplătoarea" dăinuire până astăzi a pierderii din vedere" a scrierilor lui Mihail Eminescu privind istoria și drepturile Basarabiei? Această "omisiune" se mai datorează tot "colegilor de la istorie" sau, mai de grabă, cercetătorilor istorici subordonați actualmente lui Mihnea Gheorghiu în cadrul Academiei amintite, "călăuziți", deci, de niște directive și lucrări de plan?

Exact aci stă chestiunea.

Precum odinioară — "după război" — la fel în clipa de față, după Conferința de la Helsinki și a celei recente de la Belgrad, este la mijloc lipsa de libertate în abordarea temelor de istorie și tratarea acestora sine ira et studio de către cercetătorul pasionat pentru dezvelirea trecutului adevărat al poporului. Dintr'o asemenea libertate de inițiativă științifică și iubire de adevăr a rezultat, înainte de război, lucrarea amintită a lui A. Decei, valoarea căreia este "reconsiderată" cu atâta întârziere.

Ne întrebăm, la rândul nostru, dacă documentele trecutului mai pot găsi astăzi loc de respirație sub maldărele de zise "documente istorice" emanate de la N. Ceaușescu, care, cu ajutorul devotat al unor condeie de istorici r. s. r.-iști slugarnici, proiectează și istoria în viitor?

Definiția cea mai simplă, de bază, a istoriei este, precum se știe: știința despre trecut, cunoașterea trecutului.

S. GARLEANU

LA GRANDE THRACE

par Prof. Alex BOLDUR

Les Indo-Européens (mil.III a.v.b.)

Chapitre VII

L'ETABLISSEMENT INITIAL DES PEUPLADES SLAVES ET LEUR MIGRATIONS

Les Slaves de l'Est et en général les Slaves sont apparus tard dans l'histoire (34).

On connaît déjà le fait que cette région méridionale de la Russie, connue aupourd'hui sous le nom d'Ukraine, est devenue slave à une époque relativement tardive. Ce territoire a été occupé d'abord par les Cimmériens (XIe et Xe siècles a.n.è.), par les Scythes (VII-e siècle a.n.è.). Vers l'années 300 a.n.è. les Gètes ont poussé les Scythes jusqu'au Dniestr. Ensuite, ce sont les Sarmates qui occupent le territoire au III-e siècle et au II-e siècle a.n.è. A la fin du II-e siècle, notre ère, les Sarmates ont été obligés de céder ces lieux aux Goths, peuple germanique, originaire de la Scandinavie.

Jordanis (VI-e siècle n.è.), dans son oeuvre intitulée *Getica*, raconde un episode de la guerre entre les Goths et les Antes et c'est la première mention connue du nom de cette tribu. Jordanis écrit (35).

"Etant délivré de ceux-là (c'est-à-dire des Huns), le roi goth Vinither, livra bataille contre les Antes... Dans le premier combat, il fut vaincu, mais ensuite il lutta bravement et défit et crucifia le roi de ceux-là (des Antes), Boz, avec ses fils et soixante-dix chefs" (en 247).

Dans "Les Gestes des Romains" Jordanès parle des attaques quotidiennes des Bulgares, des Antes et des Sclavins contre Rome.

Le même auteur nous fournit de très précieux renseignements relatifs aux Slaves et aux Antes. Considérant le respectif passage d'une grande importance, nous le présentons in extenso :

"Dacia est ad coronae speciem arduir Alpibus emunita, juxta quorum sinistrum latus, qui in aquilone vergit, ab ortu Vistulae fluminis per immensa spatia Venethorum natio populosa consendit, quorum nomina, licet nunc per varias familias et loca mutentur, principaliter tamen Sclaveni et Antes nominatur. Sclaveni a civitate Novietunense et lacu qui apelatur Mursiano usque ad Danastrum et boream Viscla (Vistula) tenus commorantur; hi paludes silvasque civitatibus habent. Ates vero qui sunt eorum fortissimi, qua Ponticum mare curvatur, a Danastro extendunter usque ad Danaprum, quae flumina multis mansionibus ab invicem absunt (*Getica*, par. 34 et 35).

(34) L'étude relative a la patrie primitive des Slaves et aux Antes, publiée dans le "Dictionnaire de l'histoire antique de la Roumanie", 1970, p. 544, est complétement erronée.

Les localités mentionnées dans ce passage peuvent être identifiées : Novietnum, ville celtique, l'actuelle Isaccea, à l'embouchure du Danube. Le lac Mursa est le marais qui se trouve au confluent du Danube et de la Sava (36).

Et maintenant la version françise du passage cité :

"La Dacie est défendue par les Alpes abruptes formant une couronne. Sur leur versant de gauche, au nord des sources de la Vistule, sur un vaste espace, est installés la nombreuse population des Venètes. Quoiqu'aujourd' hui, leur nom varie selon les diverses familles et régions, ils portent plus souvent le nom de Sclavins et d'Antes (34). Les Sclavins habitent le territoire qui s'étend entre la cité Noviodunum et le lac qui s'appelle Mursianus jusqu'à la Vistule. Au lieu de villes, ils ont des marais et des forêtes. Es les Antes qui sont les plus braves habitent là où la mer du Pont-Euxin forme une boucle, entre le Dniestr et le Dniepr" (35).

Mais Jordanis n'est pas conséquent. Dans un autre passage du même ouvrage, il affirme que le nom Venètes n'est pas un nom général, commun pour les Sclavins et les Antes, mais qu'il désigne une branche ; par conséquent, il s'agit de trois branches, ayant la même tronc, donc ("ab una stirpe exorti, tria nunc nomina ediderunt id est Venethi, Antes, Sclaveni").

D'autre part, Procopius (*Des guerres*, VII, 29-30) affirme que le nom commun porté jadis par les Sclavins et les Antes était "Sporoi" et il ajoute encore : "peut-être parce quils étaient sporadiques, vivant dans des tentes écartées l'une de l'autre. Aussi ils possédaient de vastes terres, la plus grande partie du littoral qui se trouve au-delà de l'Ister est habité par eux". Cette fois-ci les Venètes sont oublies (37).

Comment peut-on mettre d'accord des témoignages historiques tellement différents.

L'opinion de Jordanis ne doit pas être aidée ad literam. Les Venètes représentent plutôt une ramitification séparée qu'un nom général, commun désignant également les Sclavins et les Antes. La ême conclusion se dégage du passage dans lequel Procopius écrit (dans son *Histoire secrète*, IV, 18) : "Lorsque l'armée romaine est arrivée en Italie, les Germains occupaient, en partie, la Gaulle et le pays des Venètes", passage qui confirme l'existence a part des Venètes.

Avant Jordanès et Procopius, d'autres écrivains ont mentionné les Venètes. Outre cela, les nom des Venètes figure également sur la Table de Peutinger. Dans cette "tabula", sont indiqués, de l'ouest à l'est, les peuples suivants : au Nord des Alpes Bastarnae (les Carpathes) —les Venètes, les Sarmates, les Bastarnes, les Dai, les Pétoriens. Plus bas, on suit le même ordre, de l'ouest à l'est : Piti, Gaete, Vagae, Venethi. On suppose que la Table de Peutinger date du III-e siècle n.è., mais elle a été revisée au V-e siècle n.è. On constate que sur cette "Tabula", les "Veneti" figurent d'abord à l'ouest, et ensuite à l'est.

Les écrivains de l'antiquité, eux aussi, parlent des Venètes. Pline le Vieux (I-er siècle n.è.) dans son *Historia naturalis*, fait mention des Venètes, des Sarmates, des Scythes, des "Ghiri" qui occupaient un territoire s'étendant jusqu'à la Vistule.

Tacite dans sa *Germania* (I-er siècle, n.è.) a des doutes quant à l'origine ethnique des Venètes : sarmate oû germaine? Le Venètes, de même que les Sarmates sont des peuplades nomades, des cavaliers, ils s'étaient livrés au pillage. Pourtant, l'auteur les considère plutôt des Germains, vu qu'ils se font bâtir des maisons, qu'ils portent le bouclier à la manière des Germains et qu'ils luttent en fantassins à pied.

Enfin, Ptolémée (II-e siècle n.è.) parle des Venètes comme d'une peuplades très nombreuse sur le rivage du golfe Vened, c'est-à-dire la mer Baltique.

Vu ces témoignages historiques, bon nombre d'auteurs, et notamment des auteurs slaves, considèrent que les Venètes sont des Slaves.

Mais ce sont de raisonnements à perte de vue. Un grand nombre d'inscriptions qui font mention aux Venètes se trouvent en Pannonie, à Norik, à Roetia. Ensuite, Venise —la ville d'Italie—, l'ancien nom de Vienne —Vindobona—, ainsi que les mots ayant le radical "venet" qu'on trouve dans l'irlandais (langue celtique), plaident en faveur du caractère méridional de la peuplade "Veneti" (38).

Certains auteurs, tels A. A. Sahmatov, à un moment donné, ont considéré que les Venètes sont des Celtes. Mais c'est fort possible qu'ils soient des Illyriens.

Toutes ces hypothèses sont possibles, mais aucune d'elles n'est plausible.

En général, les données que nous possédons ne peuvent pas conduire à une conclusion précise : les Venètes ont-ils été des Slaves, des Celtes où des Illyriens?

Il est probable que Jordanis ait eu une *vague idée* quant aux Venètes et qu'il ait embrassé dans cette notion un véritable *conglomérat* d'origines ethniques, y compris les trois susmentionnées.

De Procopius, nous possédons encore d'autres renseignements sur les Antes. Il parle des Huns, Koutourgours et de leurs voisins, les Antes, vivant au-delà du Dniepr. C'est chose connue que les empereurs romains Justin I-er (518-527) et Justinien II (527- 565) ont eu des conflicts armés avec les Antes et qu'ils les ont défaits. C'est pourquoi les deux ont porté le surnom "d'Anticus". Lorsqu'ils guerroyaient contre les Romains, les Antes, alliés aux Huns et aux Sclavins, arrivaient de la rive gauche de l'Ister, là où ils habitaient (*Des guerres*, V, 27, 1). Ils vivaient dans des tentes éparpillées, à distance l'une de l'autre (Ib. VII, 14, 29).

De tous ces témoignages historiques, on peut conclure que les Antes étaient un peuple pontique (39). Quand à son caractère ethnique, tout est encore obscur. C'était peut-être un conglomérat sarmatique où bien un mélange de Slaves, Finno-Ougriens, Sarmates.

F. P. Filin passe en revue toutes les hypothèse émises relativement aux Antes, à savoir : a) ils sont des Slaves de l'est, vivant vers le milieu du I-er millénaire n.è. ; b) ils sont des Doulêbes, jadis vaincus et torturés par les Avares (Obriens) ; c) ils sont les ancêtres des Oulitches et des Tivertses où même les ancêtres de tous les Slaves de l'est. Quelques-uns des auteurs parlent même de "l'alliance ante" des Slaves de l'est (40).

L'auteur ne néglise pas les hypothèses selon lesquelles les Antes sont considérés une peuplades non-slave, mais tcherkesse (A. Kunic), celtique (A. A. Sahmatov), caucasienne (V. Polak) où d'autres encore.

Ensuite il émet sa propre hypothèse, indiquant la possibilité que le nom "Antes" soit de provenance iranienne. En vieux indien, "antas" signifie "bout", "fin", "antyas" —qui se trouve au bout, à l'extremité. Il est possible que le mot ait été emprunté par les Grecs des Iraniens (Allans) qui habitaient les steppes pontiques, dans le voisinage des Antes. Mais l'auteur abandonne cette hypothèse vu qu'elle n'explique pas la brusque disparition du nom "Antes" au début du VII-e siècle n.è.

(35) Izvoare privind istoria României, v. II, 1970, pp. 407-431.

(36) L. Niederle, *Le Manuel des antiquités slaves*, tome I, p. 47. D'ailleurs dans ce problème de la localisation, on constate une grande diversités d'opinion, V. *L'Histoire de la Roumanie*, tome I, 1960, p. 729.

(47) Izvoare..., v. II, pp. 433-475.

(38) Selon J. Markale (*Les Celtes*, 1969, p. 92) les Venètes ont habité les rivages de l'Adriatique.

(39) Très intéressant le fait que V. Parhomenco dans *Pociatok storicino-derjavnago jitia na Ucraini* (Début de la vie d'eat en Ukraine), f. a., p. 13 considère que les Antes ne sont pas les ancêtres des Slaves méridionaux, mais élément de cette branche slave soumise par les Kazars sous le nom d'Artania.

(40) F. P. Filin, *Obrazovanie iazica vostocinin slavian*, M. 1962, pp. 59-62.

En effet, ce nom apparaît pour la première fois en 551, chez Jornadis et disparaît cinquante ans plus tard.

C'est pourquoi l'auteur préfère formuler une autre hypothèse, à savoir : une fraction des Slaves étaient alliés aux Avares.

En turc, "ant" signifie "serment" ; en mongole, "anda" signifie "fraternité par serment". Les Avares pouvaient être en alliances avec quelques peuplades slaves.

En même temps, l'auteur repousse l'opinion selon laquelle le nom "Antes" serait la dénomination générale des Slaves de l'est, considérant que c'est une supposition sans fondement (41).

L'hypothèse n'est pas confirmée par les données historiques. L'histoire ne connaît aucune alliance entre les Avares et les Antes. Au contraire, lorsqu'ils apparaissent dans les Steppes pontiques, les Avares font la guerre à toutes les peuplades qu'ils rencontrent (entre 558 et 562) et par conséquent aux Antes. Et ils les ont défaits. Ensuite l'histoire nous apprend que les Avares ont engagé des pourparlers avec la Byzance, afin d'obtenir un territoire sur lequel se fixer sans être préoccupés et sans se soucier de leurs prétendus frères par serments.

Les Avares obtiennent des subsides. Ils continuent leur migration vers l'ouest, jusqu'à l' Elbe, écrasent les Gépides et c'est probablement sous leur pression que les Longobardes ont été obligée de passer en Italie (42). Les Avares ont été trop puissants pour avoir une telle alliance avec les Aantes. D'autre part, les Avares ont marché sur l'Occident, là où se concentraien leurs intérets, tandis que les Antes, défaits, sont restés derrière eux. Aussi nous ne considérons pas que son hypothèse peut être admise.

Au contraire, le nom d'"Antes" peut être mieux expliquée en admettant son origine iranienne. Les Alanes pouvaient bien appeler les Antes "ceux qui sont restés derrière les Avares". D'autre part, la qualité de "limitrophes" que leur nom leur confère peut avoir encore une explication. C'est fort possible que les Antes, habitantsur le cours inférieur du Don, soient regardés par les Alanes comme une peuplade, derrière laquelle se trouvaient les Slaves, vivant sur les cours médians et supérieurs du Don et de la Volga.

La dernière mention relative aux Antes date du début du VII-e siècle n.è., lorsqu'on parle de l'expédition des Avares contre les Antes vivant au-delà du Dniestr.

Les Antes disparaissent des sources historiques, de même que les Scythes, les Sarmates et d'autres peuples encore ont disparu sans laisser de traces. La supposition de Ferdinand Lot selon laquelle les Antes seraient les ancêtres des Doulèbes de la Volhynie, des Tivertses et des Oulitches n'a aucune pase, car les Antes n'ont pas atteint les régions nordiques telle la Volhynie. Même en Moldavie, ils n'ont pas dépassé la rive du Danube. Ils ont habité le littoral de la Mer Noire. Et ils n'ont eu rien de commun avec les Oulitches-Tivertses (43).

Si on passe en revue les témoignages des auteurs de l'Antiquité, on voit qu'ils manquent de précision. On n'apprend de leurs écrits rien d'essentiel, non seulement en ce qui concernes le caractère ethnique des diverses peuplades dont ils parlent, mais également concernant leur localisation ; rien que de vagues renseignement relatifs aux lieux d'àu ces peuplades attaquaient les provinces romaines.

Pour trouver une réponse relative aux Slaves et à leur patrie d'origine, on a fait appel à la linguistique et notamment à la toponymie. Dans le processus qui mène aux diverses hypothèses, on a souvent recours au lexle et notamment aux emprunts de mots. L'étude de ces échanges nous fournit souvent même l'époque à laquelle ils se sont effectués. Mais l'inconvénient dans ces investigations relatives aux influences linguistiques consiste en ce qu'elles ne fournissent pas les coordonnées de lieu. C'est seulement le voisinage qu'elles confirment. La localisation, les zones géographiques où les différentes peuplades ont vécu dans le passé, tout ça ne peut pas être révélé par la linguistique. Les solutions obtenues par ce moyen sont de pures approximations.

Mais c'est justement la linguistique qui s'est chargés d'éclaircir les problèmes de l'apparition, de l'établissement, des migrations des Slaves.

En voilà les opinions des auteurs slaves.

Il s'agit des principales théories des linguistes russes, A. A. Shmatov et A. I. Sobolevski, des linguistes polonais T. Lehr-Splawinski, Mozsinski, Ulazsin et du linguistes soviétiques F. P. Filin.

Ayant comme point de repère la répartition des Indoeuropéens en deus groupes - *centum* et *satem*, A. A. Sahmatov considère que le slavon puise ses sources dans le groupe oriental de la "prolangue" indoeuropéenne. Les voisins les plus proches des Slaves on été les ancêtres des Lituaniens, les ancêtres des Iraniens, et les ancêtres des anciens Indiens. A l'ouest s'étaient établis les ancêtres des Grecs, des tribus italiques, des Celtes et des peuples germaniques.

Avec le temps, par la suite des migrations —les ancêtres des Iraniens et leurs voisins, les Indiens, se sont déplaces vers le Sud—, le groupe oriental s'est démembré.

Le lituanien, le letton et le vieux prussien sont considérés des langues baltiques.

La région où vivaient les peuplades baltiques (les Lituaniens, les Lettons, les Prussiens), les Aryens, les ancêtres des Iraniens et des Indiens, ainsi que les Thraces, était l'Europe orientale et le bassain de la Mer Baltique.

A. A. Shmatov considère que l'absence du nom "buk" "hêtre" dans la langue des Balto-slaves constitue une preuve que ces derniers habitaient dans l'est de l'Europe et sur le littoral de la Mer Baltique, car "buk" est d'origine germanique. Le hêtre ne pousse pas à l'est au-delà de la ligne Königsberg-Lomja, Sedletz, Liubbin, la Podolie, les bouches du Danube. Pour des raisons culturelles et économiques, quelques-uns des Indoeuropéens —les Aryens— ont été en contact avec des peuples qui habitaient dans l'aire de la culture du Pont-Euxin. Le résultat : leur migration dans la région de la Mer Noire. Les Aryens ont subi l'influence des peuples nomades qui vivaient dans les steppes russes, d'où ils pénètrent dans les régions orientales de l'Iran, traversant la steppe ou le Caucase.

De même que les Aryens, les Thraces se sont détachés du tronc indoeuropéen oriental. Ils ont pris une autre voie, pénétrant d'abord dans la presqu'île balkanique et de là, une branche —les Phrygiens— passa en l'Asie Mineure.

Pour des raisons inconnues, la famille des peuples baltico-slaves s'est démembrée. Les Slaves gravitaient vers l'Occident, vers les tribus germaniques, dont ils ont emprunté leur civilisation matérielle, et leur organisation militaire et politique, tandis que les Lituaniens s'orientaient vers l'est. A cette époque, les Scythe et les Sarmates se trouvaient au Sud. Vu qu'un petit nombre de mots ont été empruntés de l'iranien par les langues slaves et que les mêmes mots apparaissent dans la langue finnoise, c'est probable que les Finnois aient été les intermédiaires entre les Slaves et les peuplades qui vivaient dans le Sud.

La seconde patrie des Slaves a été la région de la Vistule. Selon que des peuples tels les Grecs, les Italiens,

(41) F. P. Filin, *Oeuvre citée*, p. 292.

(42) *L'Histoire de la Roumanie, Des Antes*, vol, I, 1960, pp. 714-717.

(43) Ferdinand Lot, *Les invasions barbares*, vol. II, 1937, p. 10.

les Daces, les Thraces, les Celtes, les Illyriens et même les Germains ont migré du nord vers le Sud, les Slaves —à partir du V-e siècle— ont commencé à se déplacer vers le Sud. Au VI-e siècle, les Slaves se trouvent dans la presqu'île balkanique. Les Slaves ont répété danc la migration celtique et germanique.

C'est presque une loi de la gravitation des peuples migratoires vers le Sud, vers les centres culturels plus riches, plus avancés.

"On doit s'opposer d' une manière catégorique à toux ceux qui sont prê à regarder les Slaves comme les autochtones dans l'Autriche actuelle et la presqu'île balkanique. Si les Slaves avaient habité au Sud des Germains, ils seraient apparus sur la scène historique de beaucoup avant les tribus germaniques. Les partisans de cette théorie use du criterium de la taponymie à caractère slavon, datant du II-e et du III-e siècles, alosr que les Slaves etaient encore loin des régions danubiennes. Par exemple quelques-uns des spécialistes citent les noms des affluents du Danube, Bistritza et Tcherna (Tierna), l'ancien nom de la Tisa —Potissa— qui ressemble à Potisje du serbe; l'ancien nom d' un lac de l'Autriche occidentale —Pelso— qu'on identifie avec le slavon Pleso. "Toutes ces étymologies —continue l'auteur— n'ont pas la valeur d'un témoignage historique, c'est possible qu'il s'agisse tout simplement d'une coïncidence de sons. Et notamment Tierna qui peut être expliquée plutôt par le mot celtique Tigerna" (pp. 30-31).

De même, l'auteur se déclare d'une manière aussi catégorique contre l'opinion selon laquelle la patrie primitive des Slaves aurait été la région des Carpathes. En admettant cette hypothèse et par conséquent en admettant que les Slaves ont été plus près de la culture méditerranéenne que les Germains, alors on ne peut pas expliquer pourquoi les Slaves ont emprunté la culture des Germains et pourquoi les Slaves ont pris connaissance des Celtes et du Danube par l'intermédiaire des Germains. Les Slaves appelaient les Italiens des "Valakhes", ils utilisaient donc un nom dont les Germains désignaient, tout d'abord, les Celtes, ensuite les Celtes romanisés et enfin les Italiens. *Le mot "volkh", "vlah", "vloh", "voloh" est emprunté des Germains.*

Le nom slave du Danube — "Dunaï comparé à l'ancienne dénomination celtique Dânuvias révèle son origine germanique (Donavia).

Mais l'argument le plus sérieux contre cette théorie est le suivant: si la patrie primitive des Slaves avait été la région des Carpathes, les Slaves auraient dû subir une double influence: — d'une part, celle de la culture mediterranéenne, d'autre part, cette de la culture des rives du Pont-Euxin, d'où leur division précoce en deux culcultures, ce qui, selon les données bien connues, ne s'est pas produit dans l'Antiquité.

Enfin, l'auteur repousse également la théorie de Rostafinski qui considère la Volhynie la première patrie des Slaves. Parmi les autres arguments, Sahmatov se demande pourquoi les Slaves ont eu besoin d'emprunter des noms non-slaves pour le Dniepr, le Dniestr et le Boug si' ils ont habité continuellement la Volhynie.

Même le nom de cette contrée —la Volhynie— n'est pas d'origine slave, mais plutôt germanique; la Valhounie et la Velhunie signifient le pays des Vlakh es, c'est-à-dire des Celtes.

Plus loin l'auteur passe à témoignages historiques. En premier lieu, Hérodote parle des Androphagues, des Mélanhlènes et des Neures. Selon l'ingénieuse hypothèse de Tomaschek, les Androphagues sont des Mordva et les Mélanblènes des Cérémises. Si c'est vrai, alors les Neures ont été probablement des Finnois de l'ouest et par conséquent, ils ne peuvent pas être identifiés aux Slaves (44).

Tacite (au I-er siècle n.è.) parle d'une tribu germanique (les Goths) qui occupaient la Vistule. A l'est de cette peuplade, c'est-à-dire dans la région du Boug occidental et du Pripeth, se trouvaient les Finnois (les Finno-Ougriens).

Ptolémée (au II-e siècle n.è.) désigne la Mer Baltique sous le nom de "le golfe Venède", et cela veut dire qu'à son époque les Slaves n'avaient pas encore quitte le littoral de cette Mer. Au Sud des Venèdes, habitaient les Goths et, encore plus loin vers le Sud, les Finnois, à l'est des Slaves "galindes", ce qui signifie "baltiques".

Dans la région de la Vistule, vivaient les "Spales", une tribu germanique, qui plus tard se déplaçant vers le Sud, fut connue sous le nom de Bastarnes. Les territoires où avaient habité, sur le cour de la Vistule, les Spales, ont été occupés par les Goths.

L'apparition des Huns, empêche les Slaves à continuer leur expansion vers le Sud. Ce fait a été d'une grande importance pour l'avenir des Slaves en général. C'est en ce moment que se sépare la branche occidentale qui a trouvé une voie libre vers la Germanie, pays à population moins dense par la suite des migrations des Germains.

Suivant ce processus intérieur de la famille slave, les langues slaves se sont divisées en deux groupes: 1) le groupe des langues occidentales (le polonais, le tchécoslovaque, le lujicéen et d'autres encore) et 2) le groupe des langues méridionales (le bulgare, le serbe, le slovaque) et orientales (le russe).

La décadence des Huns — dans la seconde motié du V-e siècle, a ouvert aux Slaves la voie vers le Sud. De Vistule, ils decendent vers les bouches du Danube.

L'auteur refuse d'utiliser comme points de repères les dénominations de la presqu'île balkanique, considérant que parfois les toponymes datant du I-er et du II-e siècles n.è. sont faux- slaves, de même que les autres, datant du IV-e et du V-e siècle —par exemple Beodizus— sont d'origine douteuse. "Le caractère slave de quelques-uns des toponymes est invraissemblable dans le contexte général de la nomenclature balkanique dominée par les noms d'origine thrace" (p. 44).

Aussi c'est préférable de s'appuyer sur les témoignages historiques. Procopius, dans *De aedificiis*, parle de deux cités restaurées par l'empereur Justinien (527-565) et qui à une époque antérieure ont été occupées par les Slaves. Cela veut dire que les Slavessont apparus en Dobroudja au début du VI-e siècle ou, peut-être à la fin du V-e siècle.

La migration des Slaves vers le Sud a été possible à la suite de quelques circonstances favorables. Attila est mort en 453. En 454, les Huns ont été vaincus par les tribus germaniques coalisées: les Ostrogoths, les Gépides, les Ruges... les Gerules et les Shyres. Les Huns se sont refugiés dans les steppes de la Russie méridionale. Les territoires pris furent partagés par les vainqueurs. Les Gerules et les Skyres ont occupé la Hongrie orientale et méridionales et n'ont pas pu arrêter l'expansion des Slaves en Galicie, en Bukovine, en Transylvanie.

La migration a probablement suivi deux voies d'où la division de la grande famille slave: les Slaves méridionaux et les Slaves orientaux. L'auteur considère que le moment de la séparation se reflète chez Procopius, dans son *De bello gothico*, où on parle des Sclavins —la branche de l'est. La ligne de démarcation a été probablement le Pruth. Les Antes ont également occupé un terretoire au-delà du Dniepr, jusqu'à la Mer D'Azov, tandis que les Slaves du Sud ont occupé les Balkans. La région entre le Pruth et le Dniestr a été la première patrie des Slaves orientaux, c'est-à-dire les Russes.

Nous résumons la conception d' A. A. Sahmatov:

1) La première patrie primitive des Slaves a été le bassin de la Mer Baltique.

2) La seconde patrie des Slaves a été la région de la Vistule, où ils ont immigré venant du littoral de la Mer Baltique.

3) La première patrie des Russes a été la région située entre le Pruth et le Dniestr, la seconde patrie a été la Volhynie, et en partie la région de Kiev.

Les affirmations de l'auteur, pour la plupart, sont susceptibles d'être critiquées et même repoussées. Ainsi que nous allons le prouver dans les pages suivantes, la première patrie des Slaves n'a pas été le littoral de la Mer Baltique, mais au nord, aux environs des lacs Ilmen, Ladoga et Onega. Le littoral de la Mer Baltique a été occupé premièrement par les Finno-Ougriens, mais poussés par les peuplades baltiques, ceux-là ont dû leur céder la place, se déplaçant vers le Nord, vers le golfe de la Finlande.

Quant à ces patries russes, le remarquable savant A. A. Sahmatov est la victime du romantisme slavo-russe.

Si pour les deux des Slaves il nous a fourni des arguments plus ou moins valables, les passages relatifs aux patries russes sont le produit de l'imagination de l'auteur, sous l'impulsion d'une idée fausse concernant les Antes. En réalité, les Antes n'ont pas habité la vallée du Pruth, ni la vallées du Dniestr —et d'autant moins le cours médian de ce fleuve—, mais le littoral de la Mer Noire entre le Dniestr et le Dniepr.

Nous n'abordons pas en détails la théorie de Sahmatov, car de l'exposé qui suit on verra laquelle de ses affirmations peut être admise.

A. I. Sobolevski préfère ne pas approfondir l'histoire des époques reculées (45). Selon son opinion, avant notre ère, les tribus balto-slaves habitaient dans le voisinage de la Mer Baltique et parlaient la langue balto-slave. Un ou deux siècles avant notre ère, les Balto-Slaves s'étaient divisés à la suite du contact avec les Scythes iraniens. Ce contact a eu comme résultat le croisement des langue slave et scythique. Par conséquent, les Slaves ont eu deux ancêtres: un ancêtre était slave, l'autre Scythe, ce qui s'est reflété dans la pré-langue slave dans laquelle se sont combinées deux langue: l'une qui ne changeait pas l'indoeuropéen *s* en *ch*, l'autre opérait ce changement. La première est la langue balto-slave; la seconde, est une branche de la langue scythique (v. XXVII, p. 328-331). L'auteur tâche de se guider d'après les soit-dites vestiges de la langue scythique dans les langues slave et russe: "oscxa — "la chasse, la poursuite du gibier (selon Hérodote, les Perses appelaient les Scythes "Saki"), le mot "tura", un des composants du nom Nistru (le Dniestr) et de quelques noms de rivières russes comprenant le suffixe "tyr" (t. XXVII, p. 277).

Les hypothèses d'A. I. Sobolevski ont été repoussés On pourrait dire que cet auteur est extravagant, lançant des théories impossibles et même étranges, à savoir: les Gètes et les Daces ont été des Scythes, les Clobouces noirs, les Bérendeis, les Kouies. Les Turpées et probablement les Tivertses et les Bolokhovènes ont été également des Scythes, détruits par les Tartars. L'auteur tâche de fournir des arguments pour soutenir son opinion, mais en ce qui concerne les Tivertses et les Bolokhovènes en tant que Scythes, on ne trouve aucuns preuve (t. XXVI, pp. 10-11).

T. Lehr-Splawinski, le mieux connu des linguistes polonais, émet l'hypothèse de la patrie primitive des Slaves entre l'Oder et la Vistule.

Son hypothèse a pris le nom d'"autochtone", vu que selon sa conception c'est la Pologne qui est le territoire d'où les Slaves se sont répandus dans toutes les directions. Pour soutenir son opinion, l'auteur fait appel à toutes sortes d'arguments linguistiques, archéologiques et anthropologiques, s'efforçant de les réduire au même dénominateur (46).

Premièrement, on constate la communauté linguistique balto-slave qui plaide pour l'idée que la patrie des Slaves se trouvait quelque part dans le voisinage de la patrie des peuplades baltiques. Cette communauté ne doit pas être conçue comme une totale unité linguistique, mais comme une similitude, c'est-à-dire outre le vocabulaire commun, il y avait aussi des différences linguistiques.

Avant que las langues balto-slaves aient un contact étroit avec la langue indo-iranienne, le groupe balto-slave a été étroitement lié aux Indoeuropéens nord-orientaux, pour préciser aux Germains.

D'autres part, les ancêtres des Slaves habitaient très près des Iraniens, plus près que les groupes baltiques.

L'auteur établit des distinctions, indiquant des isoglosses qui unissent les langues balto-slaves à la langue germanique, la langue slave à la germanique et les langues baltiques aux langues germaniques.

Ayant comme point de repère ce double lien — à l'Ouest aux Germains et à l'Est aux-Iraniens, T. Lehr — Splawinski indique la place des Slaves par un systeme que nous pouvons présenter dans la formule graphique suivante:

Vu que les Slaves vivaient à l'ouest des groupes baltiques, on peut supposer que la patrie primitive des Slaves était en Pologne, notamment entre l'Oder et la Vistule. C'est seulement beaucoup plus tard que la Podolie et la Volhynie ont été comprises entre les frontières de cette patrie.

Du point de vue archéologique, l'auteur établit des phases quant à l'évolution des Slaves: 1) fin de la période néolithique, à peu-près entre les années 2.300 et 2.000 a.n.è., l'expansion de la céramique de peigne, avançant de l'est vers l'ouest, ayant un caractère ougro-finnois et qui a pénétré même en Pologne, où on a trouvé des vestiges; 2) au début du II-e millénaire a.n.è. on remarque un processus inverse: l'expansion de la céramique de cordon (d'origine germanique) va de l'ouest a l'est; à partir de l'Oder et de la Vistule, cette céramique s'est superposée à la céramique de peigne; 3) à l'âge du bronze, entre 1.800 et 1.500, une nouvelle expansion a lieu, qui a comme point de départ la Saxonie, la Lusace, la Silésie et la Pologne de sud-ouest. Ce sont les Lusaciens qui se sont répandus au-delà du Boug et vers le sud jusqu'au Danube. Les Lusaciens ont assimilé les peuplades qu'ils ont rencontrées et ils ont formé les groupes ethniques celtiques et illyriens. Sur le territoire de la Pologne, les Lusaciens se sont unis à une branche des Balto-Slaves, à savoir celle de l'ouest. C'est alors que l'unité balto-slave s'est divisée en deux: la branche de l'est, prébaltique —de Niemen jusqu'à la rivière Oca— et la branche de l'ouest, préslave — sur la territoire de la Pologne actuelle.

Dans les deux articles qu'l publia dans les revues linguistiques russes l'auteur reprend les conclusions de son principal oeuvre, concernant la patrie primitive des Slaves et il les amplifie. Il fait un abrégé des hypothèses émises jusqu'à présent sur ce problème (47).

Les premiers essais —nous dit T. Lehr-Splawinski— sont nébuleux. Divers auteurs plaçaient la patrie des Slaves en Pannonie, d'autres, en Arménie (Surowiecki) et,

---

(44) V. V. Sedov identifie les Neures avec les peuplades baltiques de l'Est (*Slaviane Verhnego Podneprovia i Podvinia*), Moscou, 1970, pp. 36:38.

(45) A. I. Sobolevski, *Russo-Skifskie etiudi* dans "Izvestia Otdelenia russcogo iazyka i Slovesnosti, t. XXVI, 1921, p. 1-14 et t. XXVII, 1922, pp. 252-332 et les suivantes.

(46) T. Lehr-Splawinski, *O Pochodzeniu i praojczyznie Slowian*, Poznan, 1946 et du même auteur, *Praslowianie*, Krakov, 1946.

(47) F. Lehr.-Splawinski, O sovremionnum sostoiami problemy proishojdenia Slavean (de probème de l'origine des Slaves), en "Voprosy varycozhania", Moscou, 1960, Nr. 4.

enfin, on est arrivé à l'hypothèse de l'Europe orientale, à l'est des peuplades balto-slaves, quelque part en Russie, au-delà du Niemen et du Dniepr (I. Rozwadowski).

L'auteur caractérise sa conception comme "autochtone et occidentale" (48). A. L. Schlotzer (au XIX-e siècle) et ultérieurement I. Kostrzeenski et I. Koslowski étaient du même avis. Selon cette hypothèse, la patrie des Slaves se trouvait entre les bassins de l'Elba et du Boug occidental. Après plusieurs stratifications qui ont eu lieu vers la fin de la période néolithique (II-e millénaire a.n.è) commença la migration des peuplades du sud-ouest vers le nord-est. Le peuple slave est né dans les bassins de l'Oder et de la Vistule. C'est là que prit forme un conglomérat, qui s'est différencié donnant naissance aux divers peuples slaves (p. 23).

Le processus de la formation de ce complexe : A la fin de la période néolithique (fin du III-e millénaire a.n.è.), entre l'Elba et le bassin médian du Dniepr, vivaient les tribus appartenant à la céramique cordée, qui s'étaient superposées aux tribus —plus anciennes dans ces lieux— de la céramique de peigne, arrivées de l'Oural.

Intervenant l'expansion des Lusaciens, les peuplades de la céramique cordée ont été divisées en deux : à l'ouest, les ancêtres des Allemands, à l'est, les groupes baltiques (p. 28).

Vers le troisième quart du I-er millénaire a.n.è, sur le fondement de la culture lusacienne, s'est formée "la peuplade slave commune".

Le processus de la dissolution de l'unité balto-slave a commencé en même temps que l'apparition de la culture lusacienne (approximativement entre 1.300 et 1.000 a.n.è) et a pris fin entre 700 et 400 a.n.è., lorsque cette culture a pénétré également en Volhynie, en Podolie et dans quelques régions de l'Ukraine.

Le principal adversaire de cette conception, en Pologne, a été K. Moszynski (49), qui premièrement n'est pas d'accord qu'on doit identifier les cultures matérielles archéologiques avec les unités ethniques. Ces objections opèrent non seulement contre la conception de Gustave Kossinna qui identifie les unités ethniques avec les cultures archéologiques, dans des buts extrascientifiques, dictés par des considerents patriotiques, mais aussi contre la conception de T. Lehr Splawinski qui ne comprend pas que la même culture peut appartenir à diverses races ethniques, D'autres part, chez cette auteur, les données linguistiques n'ont aucun rapport avec les données archéologiques.

K. Moszinski tâche de situer en temps l'époque à laquelle on peut parler de la patrie des Slaves et il considère que cette époque est plus récente, à savoir à la veille de notre ère. A cette époque, les Slaves habitaient à l'est de la Vistule et du Dniestr, occupant un territoire qui s'étendait entre la Mer Baltique et les régions centrales de l'Ukraine. Les bassins de la Vistule et de l'Oder étaient occupés à cette époque par les Germains. Mais dans la région de la Vistule et au-delà de la Vistule, les Slaves pénètrent aux premiers siècles de notre ère.

Pour argumenter son opinion, l'auteur recourt aux noms des arbres.

Les arbres qui poussent au-delà de la Vistule, vers l'est, et dans les Carpathes, portent des noms tout-à-fait slaves (berza, lipa-tilleul).

Les arbres qui poussent seulement à l'ouest sont appelés en slaves par des noms d'origine étrangère, tel *buk* qui est d'origine germanique.

Ces constatations nous mènent à la conclusion que les Slaves ont apparus dans les bassins de la Vistule et de l'Oder, venant de l'est. Dans les régions où ils ont immigré, ils ont vu des essences d'arbres qu'ils n'avaient pas encore connues et qu'ils ont nommées empruntant des noms étrangers.

Cette opinion est une version modifiée d'une ancienne idée datant de 1925, lorsque K. Moszinski avait affirmé que l'origine des Slaves est de l'Asie centrale et doit être cherchée "dans une zone limitrophe à la grande steppe".

Selon la conception de K. Moszynski, les Slaves ont migré de *l'est vers l'ouest*. La slavisation du Dniepr a eu lieu *au début du dernier millénaire a.n.è.*, quand les Slaves occupaient l'Ukraine et la Volhynie.

Au fond, le problème de l'origine des Slaves est le suivant : On sait très bien qu'à des époques différentes, les Slaves ont habité tant la région de la Vistule, que le cours supériur et médian du Dniepr. Lequel de ces deux territoires a été la patrie primitive des Slaves? T. Lehr-Splawinski plaide pour la conception occidentale —la Vistule, tandis que Moszynski est le partisant de la conception orientale. Lequel de ces deux auteurs a raison? Incontestablement, le second.

Pour résoudre ce problème, on doit appliquer la méthode de la *rétrospection historique*, dirigée vers la proto-histoire et la *préhistoire, du connu à l'inconnu*. Cette méthode a été utilisée, avec succès par O. Schrader, S. Feist. A. Nahring.

En partant de l'histoire, on préconise "mutatis mutandis" ce qui a eu lieu dans la protohistoire et la préhistoire.

T. Lehr-Splawinski part de l'inconnu vers l'inconnu, car son principal argument est la culture archéologique lusacienne. Mais le problème de cette culture est l'un des plus controversés de la science archéologique et indoeuropéenne. Outre cela, l'auteur, a recouru à d'autres phénomènes également inconnus du point de vue ethnique : la culture de la céramique cordée et la culture de la céramique de peigne. Par conséquent, il propose une équation refermant un grand nombre d'inconnues, impossible à résoudre.

De ce point de vue, la conception de K. Moszynski est supérieure à celle de T. Lehr-Splawinski. Le premier tient à l'effet de l'histoire, tandis que le dernier donne une mauvaise interprétation à la réalité afin de démontrer ce qu'il veut.

Sans doute, T. Lehr-Splawinski a eu une grande contribution quand à la connaissance de la langue slave vulgaire, mais la conception générale de ce spécialiste a l'air d'une construction artificielle et ne peut pas être acceptée.

La première patrie des Slaves et des Slaves de l'est ne pouvait pas être dans les bassins de l'Oder et de la Vistule (en Pologne actuelle), parce que, ainsi que nous allons le constater plus loin, le vieux slave ne connaissait pas le mot "mer", et c'est donc évident que ce peuple n'habitait pas dans le voisinage d'une mer et que c'est seulement dans le tard, à la suite de l'émigration de la patrie initiale —qui, selon notre opinion, devrait se trouver vers les sources de Dniepr.

L'hypothèse Oder-Vistule a été également critiquée par *G. Ulaszin*, cet auteur considère que la patrie des Indoeuropéens a été dans les régions méridionales de la Russie, Lorsque l'unité des Pré-Indoeuropéens s'est démembrée, les peuplades balto-slaves se sont déplacées vers le nord, dans la région du cours médian du Dniepr. Les Thraces vivaient au sud des groupes balto-slaves. Ensuite, lorsque les peuplades baltiques se sont séparées des

(48) T. Lehr-Splawinski, *La comunauté balto-slave et le problème de l'ethnogenèse des Slaves* dans "Voprosi Slavianscogo iazycoznania, 1958, N. 3, p. 9. I. Safarewicz considère que la fin de la communauté balto-slave se situe vers le milieu du II-e millénaire a.n.è. Ib. p. 6. Bernstein croit que cette communauté balto-slave s'est défait au milieu du I-er millénaire a.n.è. (S. B. Bernstein, *La Communauté linguistique balto-slave* dans la collection d'articles "Slavianscaia Filologhia", t. I. Moscou, 1958.

(49) Moszinski, *Pierwotny zesiag jezyka praslowiaskiego*, Wroclaw-Kroakov, 1957.

Slaves, elles ont déménagé vers le littoral de la Mer Baltique.

G. Ulaszin met en évidence le fait qu'entre le monde germano-latin et le monde slave, n'ont pas existé des liens. Les Slaves ont habité loin des peuplades germano-latines, dans les contrées boisées de l'Europe orientale. Cet isolement explique pourquoi les auteurs grecs et latins n'ont pris que très tard connaissance des Slaves. Si les Slaves avaient eu comme patrie la Pologne, c'est sûr qu'ils auraient été connus plus tât par le monde greco-romain.

La conception de T. Lehr-Splawinski doit être limitée à deux problème (50) : les bassins de l'Oder et de la Vistule ont constitué la patrie ultérieure des anciens Slaves et non pas la patrie initiale ; et 2) cet établissement ultérieur n'englobait pas tous les Slaves, il appartenait seulement aux Slaves qui ont migré vers le sud et le sud-est, formant d'autres branches : les Slaves de l'est et les Slaves méridionaux. Les Antes sont exceptés.

La conception de T. Lehr-Splawinski peut être caractérisée comme philo-polonaise, de même que la conception de P. Schafarik se caractérise par un accentué romantisme slavophile.

Le linguiste et indoeuropéeniste russe *A. L. Podogin* tâche de situer la patrie des Slaves, en se guidant par les toponymes. De cette manière, il exclut le Danube, l'Elbe et les Carpathe, mais en échange, il considère l'Oder (Odra) un nom par excellence slave dès les époques les plus reculées. Par la même méthode, en étudiant l'hydronymie, il conclut que les territoires du nord et de l'est des Carpathes —c'est-à-dire la Pologne, la Volhynie, la Galicie, la Podolie— ont été slaves (51).

La frontière du nord etait sur le Pripeth, la frontière du sud partait du Dniepr, descendait au sud de Kiev, en Podolie, longeait ensuite le cours de San jusqu'à la Vistule et de là sur la rive de Varta jusquà l'Oder. Dans la région des Carpathes et aux sources de la Vistule, vivaient les Celtes. Les groupes baltiques étaient installés sur le littoral de la Mer Baltique.

L'interprétation des hydronymes par cet auteur est complètement erronée, car il ne tient pas compte du temps de leur provenance et ne fait aucune distinction entre les anciens noms et ceux qui ont apparu après que les Slaves aient conquis ce territoire. L'étude de la toponymie et de la hydronymie dans les régions susmentionnées —telles que nous les avons présentées— prouve que ces noms n'étaient pas d'origine slave, mais thrace.

Parmi les linguistes, il faut encore citer le savant tchèqué bien connu *Liubor Niederle*, qui dans son ouvrage *les antiquités slaves*, remarquait que pour situer en temps et lieu la patrie primitive des Slaves, on doit plutôt la deviner ou lancer des approximations (52). Il préfère situer cette patrie en temps, considérant qu'elle rivières Irpen et Teterev qu'il considère, par erreur, ère. Il en fait une esquisse : la frontière occidentale de cette patrie est la Vistule ; à l'est, la frontière longe le cours médian du Dniepr, la rivière Desna et la rive voisine du Don. Au nord, selon l'esquisse de cet auteur, les établissements des Slaves ne dépassaient pas la zone des lacs et des marais qui se trouvaient entre la Prusse et la Mazovie en entre les affluents de Narev et du Pripeth.

Au nord de cette ligne, vivaient les peuplades baltiques qui occupaient le cours supérieur du Dniepr.

Au commencement des âges historiques, les Slaves occupaient déjà la Volhynie et la Podolie, parce que les Neures, les, Boudins et les Scythes laboureurs dont parle Hérodote, étaient des Slaves (53).

Pourtant, dans un ouvrage d'ensable consacré à la préhistoire, Niederle risque de caractériser, de la manière suivante, cette patrie primitive des Slaves de la brume des temps :

"L'établissement général des Slaves en Europe doit être cherché quelques part, dans les régions orientales du continent, à l'Ouest de l'actuelle zone de steppe russe. On doit considérer que les Slaves se sont installés d'abord dans l'espace qui s'étend entre *le Don et le Dniepr, se répandant de là surtout vers l'ouest, sur le cours du Pripeth, vers la Vistule*. C'est plutôt dans ces lieux qu'on peut situer leur berceau européen, d'où ils se sont répandus sur la moitié orientale de l'Europe" (54).

Si l'auteur avait en vue seulement les cours supérieurs du Dniepr et du Don, son opinion serait plus près de la vérité.

L'auteur de la *Géographie historique, S. M. Seredonin* considère que tous les noms sous lesquels les auteurs anciens ont désigné les Slaves —tels que les Neures, les Venètes, les Antes— sont d'origine slave, d'autres auteurs considèrent que ces noms sont d'origines étrangères ou douteuses.

Seredonin, à la différence de Sahmatov, affirme que les Neures sont des Slaves, parce qu'ils vivaient au de la rivière Pripeth, qui a un nom d'origine slave (55).

L'auteur se donne la peine de mentionner les noms de tous les affluents de cette rivière sur le côté droit et il affirme qu'on "entre dans l'empire slave des rivières et des ruisseaux" ; il considère comme slave même les noms d'origine lituanienne, —par exemple Sluci et Vilia—, ou indoeuropéenne — Styr. L'auteur attribue le même caractère slave aux toponymes des bassins des rivières Irpen et Teterev qu'il considère, par errour, l'affluent du Pripeth ; en réalité il est l' affluent du Dniepr (56).

La frontière du sud ne dépassait pas la rivière Ros.

Le nom du Boug, quoique d'origine iranienne, est donné par les Slaves.

L'auteur affirme encore que "Volhynie" et "Kiev" (Kievscina) sont des appellations tout-à-fait slaves et que c'est de là que les Slaves sont passés dans la région de Tcherniégov. L'idée que ces dénominations sont le résultat de la conquête russe est étrangère à cet auteur.

Il ne faut pas ignorer l'historien ukrainien *M. Hrusevski*, qui a situé la patrie primitive des Slaves entre les Carpathes et le cours supérieur et médian du Dniepr, ainsi que dans la région existant entre la Vitule et le Niemen. Il considère les Antes une tribu russe méridionale et ukrainienne (57).

Le même auteur place les Venètes entre la Vistule et le Niemen, entre les Goths et les peuplades orientales et les Neures de Hérodote, dans les régions supérieures du Boug inférieur (58).

Ils nous reste encore d'aborder également deux conceptions des auteurs soviétiques — celle de l'archéologue *P. N. Trétiakov* et celle du linguiste *F. P. Filin*.

Le premier considère que les tribus lusaciennes ("Lugitkie") sont slaves. C'est le point de départ de sa con-

(50) G. Ulaszin, *Praojczyzna Slowian*, Lodz, 1959.

(51) A. L. Pogonin, *Iz Istorii slavianski peredvijenii* (De l'Histoire des migrations slaves), St Petersb., pp. 7-8.

(52) L. Niederle, *Les antiquités slaves*, la version russe de l'ouvrage *Manuel d'antiquités slaves*, p. 31 sq.

(53) Mais A. A. Sahmatov identifie les Neures aux Finno-ougriens et V. V. Sedov — aux peuplades baltiques de l'est.

(54) L. Niederle, *Celevecestvo V dositoriceskie vremena*. (L'Archéologie préhistorique de l'Europe et notamment des territoires slaves), version russe, St. Petersburg, 1898, p. 522

(55) S. M. Seredonin, *Géographie historique*, 1916.

(56) Ib. p. 147. Nous avons traité le problème des hydronymes dans la première partie de notre ouvrage.

(57) M. Hrusevski, *Istoria Kievscoi Zemli*, 1892, p. 208 sq et L'Histoire illustrée du peuple ukrainien, st. Petersb., p. 35.

(58) Du même auteur, Ilustrirovana Istoria Ucraini, Kiew, 1919, p. 24 et 30.

ception. D'après son avis, le territoire occupé par les Protoslaves les peuplades balto-slaves qui au II millénaire a.n.è., vivaint sur les deux rives de l'Oder, sur les cours supérieurs de l'Elbe et de la Vistule, ainsi que sur les deux affluents de cette rivière, le San et le Boug, les cours supérieurs et médians des rivières Pruth, Dniestr et Dniepr et un territoire dans le voisinage du Pripeth.

La population dite "Tripolie tardive" et les peuplades danubiennes habitaient des deux côtés du Danube, sur les rives du Pruth et du Dniestr et —mélangés aux Protoslaves— dans la boucle du Dniepr et sur littoral de la Mer Noire, entre le Dniestr et le Dniepr.

Au premier millénaire a.n.è., le territoire des tribus lusaciennes est le même, englobant encore le Boug occidental, le San, le territoire limité par le Dniestr et le Dniepr, jusqu'au Pripeth et au-delà de cette rivière. Le cours supérieur du Pruth et celui du Dniestr sont cédé en favour des tribus de la steppe (59).

Par conséquent, dans la conception de l'auteur, au II-e millénaire et au I-er millénaire a.n.è., la Volhynie, la Galicie et le nord de la Podolie étaient des territoires slaves.

Comme principal argument, l'auteur invoque la culture lusacienne, qu'il considère, donc, slave, quoique les discussions sur le caractère ethnique de cette culture n'aient pas encore aboutit à une conclusión précise et la plupart des recherches entreprises ne soient pas d'accord avec son caractère slave.

Lé même auteur attribue une moindre importance à la culture Tripolie. L'affirmation selon laquelle les Slaves de l'est (les Russes) sont descendus jusqu'aux vallées médianes du Pruth et du Dniestr est une pure fantaisie unie aux prétentions démesurées de l'archéologie.

Je suis d'accord avec S. Feist et avec beaucoup d'autres auteurs en considérant que l'archéologie ne peut pas, par elle seule, déterminer le caractère ethnique

(59) P. N. Trétiakov, *Vostocino-Slavinskie plemena* (Les tribus slaves orientales), Moscou, II-e édition, 1953.

(Va urma.)

DATORIA NOASTRA MAJORA

IN articolul *"O datorie majoră"*, dl Nicolae Penescu face o prezentare a activității în exil a Partidului Național Țărănesc, fapt pentru care merită toată stima *"emigrației române"* cum o numește însăși Dsa. Dar dl Penescu uită un lucru major, că astăzi suntem în anul 1978 și nu în anul 1948 când încă acest partid mai însemna ceva pentru țăranii români. Dl Penescu uită sau mai bine zis ignorează că în România țăranii au ajuns să știe multe despre *"istoricul"* lor partid și să nu-l mai aprecieze așa cum cred încă aderenții din străinătate.

Deasemenea, este un mare semn de mirare pentru experiența politică a dlui Penescu că deabea acum de curând și-a dat seama că regele este un *"om de nimic"* și nu are nici un fel de tangentă cu năzuințele neamului nostru...

După cum afirmă, Dsa a invitat toate organizațiile politice, asociații și personalități din emigrația română (mare păcat că nu le-a dat și numele) la formarea unui Consiliu Național, din care să se aleagă apoi un Comitet Național Român. N'a uitat nici Mișcarea Legionară, din care cauză s'a declanșat un adevărat răsboi contra Dsale de către reprezentanții celor 3 Partide democratice.

Acest fapt nu poate surprinde pe niciun adevărat român, pentrucă acești reprezentanți nu sunt alții decât aceia care, în anii de prigoană ai Mișcării Legionare au stat cu mâinile încrucișate și au asistat liniștiți la masacrarea tineretului român și-a celor mai luminate capete politice ale vremii.

Pare reală remarca că "ceeace nu se face în nici una din emigrațiile venite din țările captive se practică curent în exilul românesc". Dar, aici se oprește autorul și nu merge mai departe până la analiza cauzelor pentru a vedea că practica aceasta e racilă veche în democrația română.

Ce simplu este pentru aceste trei partide, zise democratice, — și'n virtutea faptului că conjunctura internațională nu-i favorabilă Gărzii de Fier — să nu accepte intrarea Mișcării Legionare într'un Comitet Național, prin aducerea în balanță a trei obiecțiuni absurde:

Prima — *Trecutul*. Adică trecutul Mișcării Legionare, singura organizație politică care a salvat onoarea națională în clipa în care partidele istorice trădau și pactizau cu comunismul. Nici măcar nu cunosc adevăratele evenimente istorice. Sau mai bine zis, nu vor să le RECUNOASCA și dau interpretarea lor personală, tocmai pentru a deruta.

A doua — *Doctrina*. Îi sperie doctrina Mișcării Legionare, deoarece nu concordă cu ideile de bază ale acestor partide, zise democratice. Nimic mai natural să nu existe coincidență! Altfel n'ar mai fi Mișcare Legionară ci un partid oarecare. Dar, domnul Penescu, care-i abil, scrie "Pentru supraviețuirea ființei românești luptăm cu toții în aceste zile". Deci, hai să-i acceptăm și pe legionari! Totul este foarte frumos zis, dar depinde de care legionari e vorba și cum avem de gând să luptăm.

A treia — *Impresia posibilă în Occident a participării legionare într'un Comitet Național*. Este foarte normal să-i preocupe această *"impresie"* pentrucă Garda de Fier are linia ei directoare și în toate acțiunile merge drept, cinstit și hotărît, fără să se lase influențată de opiniile partidelor politice străine, ca celelalte organizații politice românești. Și s'ar putea ca într'o zi această atitudine demnă să placă mai mult decât inconsistența celor 3 partide ce-și arogă dreptul de a aduna sau elimina.

În consecință, pentru majoritatea românilor din exil, se ridică un mare semn de întrebare. Care este scopul constructiv al acestui articol intitulat "O datorie majoră", când se elimină din *"combină"* tocmai organizația cea mai puternică din exil. Să fie într'adevăr vorba de crearea unui Comitet Național? Sau, pur și simplu, recăpătuirea câtorva *"eminențe"* căzute în disprețul public?

O, domnule Penescu!... Comitete au fost multe și nenumărate... Și unde au ajuns? Discuții peste discuții, dezacorduri peste dezacorduri, autodesființări peste autodesființări, și nimic mai mult. Or, timpul trece, neamul suferă, iar politicienii din exil fac Comitete pe gustul lor. Istoria ne-a demonstrat că nu pot dura și învinge decât acțiunile bazate pe dragoste de neam, desinteres personal și sacrificii.

Astăzi, ceeace se poate impune exilului, este crearea unui FRONT DE ELIBERARE A ROMANIEI:

Front în care temelia să fie formată din cei mai încercați luptători.

Front în care să intre toți adevărații români.

Front care să se remarce prin sacrificiile lui pe toate tărâmurile.

Front care să fie un adevărat scut în fața pericolului roșu și a tuturor infiltrațiilor străine în rândurile noastre.

Front care să nu accepte pe cei care au adus țara în situația de azi.

Front cu o puternică bază politică naționalistă.

Adevărații români vor adera și vor lupta ca nimeni alții — fiind în joc soarta României — de îndată ce vor simți că CHEMAREA poartă pecetea sincerității și-a frățietății românești. Altfel se va duce de râpă și încercarea prezentă ca necorespunzătoare sufletului național.

Aceasta, și numai aceasta, este DATORIA NOASTRA MAJORA.

IULIAN NIȚESCU
(*nou refugiat*)

PE MARGINEA CARTILOR

HORIA SIMA:
SFARSITUL UNEI DOMNEI SANGEROASE

Editura Mișcării Legionare, 500 pagini, Madrid, 1977.

Există două moduri în care cineva poate să relateze pentru public sau pentru Istorie — fie ea politică, fie literară — evenimentele la care a participat ca actor sau numai ca spectator: sub formă de povestire sau de jurnal. Evident, memorialiștii își au jurnalul zilnic sau numai niște notații, dar, în general, cand trec la redactare, întrebuințează forma povestirii, jurnalul folosind doar la reîmprospătarea memoriei. Alții, mai puțini, își publică jurnalul asa cum a fost redactat, sub impresia evenimentelor, nu șterg nimic, considerând că totul, absolut tot ce au notat, are importanță istorică, tot ce au pus pe hârtie, ce a avut sau are importanță pentru ei, are importanță și pentru marele public și pentru Istorie. Ori în jurnal, autorul e tentat să noteze totul, să ne vorbească de copii, de nevastă și de soacră. De această tentație nu a scăpat nici Grigore Gafencu, al cărui jurnal, în mintea autorului, trebuia să fie o sursă pentru istoricul de mâine. A fost publicat un fragment sub îngrijirea Dlui Virgil Ieruncă, într'o revistă publicată din rămășițele Fondului Național. Și cititorul o găsește în acest fragment citată pe Nouchette — soția lui Gafencu — de atâtea ori, că devine o obsesie. În treacăt fie zis, în acest fragment, dl Ieruncă și-a permis să dea la o parte fragmente din jurnal, motivând că acele fragmente conțineau atacuri sau cel puțin aprecieri defavorabile, la adresa unor oameni politici români. Consider că Dl Ieruncă a comis o eroare: când se publică un jurnal al unui om decedat, nimeni nu are dreptul să șteargă o virgulă. Și apoi, o chestiune de etică: nu cumva acei oameni politici despre care Grigore Gafencu avea păreri proaste, erau tocmai acei care-i publicaseră Dlui Ierunca o carte tot din resturile Fondului Național? Și la urma urmei, n'a rezolvat nimic: Nouchette a schimbat încă odată de cazacă, s'a împăcat cu "bandiții de comuniști" și e probabil că jurnalul se găsește acum în mâinile lor.

De când sunt în exil mi-am dat seama că există o seamă de oameni care, nu numai că pot, dar sunt obligați să-și scrie memoriile. Aceasta nu pentru gloria lor, ci pentru Istorie. Voi cita doi dintre acești oameni din exilul românesc care sunt obligați de Istorie să-și scrie memoriile. Numele unuia dintre ei e desigur pe buzele tuturor: e Dl Pamfil Șeicaru. Amintirile Dlui Șeicaru sunt un tezaur. Ar fi o pierdere iremediabilă dacă Dl Șeicaru nu și-ar scri Memoriile. De câte ori am avut ocazia am insistat personal și o fac și de aici: să treacă repede, cât mai repede, la redactarea memoriilor. Și după mine, mai este cineva pe care Istoria îl obligă să-și publice memoriile: e Dl Nicolae Penescu. Domnia sa a avut un rol important în Partidul Național-Țărănesc, a fost un intim al lui Iuliu Maniu, a fost ministru în vremuri turburi, a fost judecat și condamnat în procesul Maniu, a făcut ani lungi și grei de închisoare, într'un cuvant, a trăit în Istorie.

Și acum să trecem la Memoriile Dlui Horia Sima, căci, deși cartea are alt titlu, ne găsim în fața unui volum de memorii. În acest volum, dsa povestește evenimentele dintre 10 Decembrie 1939 și 6 Septembrie 1940. Între aceste date s'au petrecut evenimente nu importante, ci teribile, nu numai pentru autor, ci pentru întreaga Țară. Eu ași împărți aceste evenimente în două părți: prima, tratată pe scurt, cuprinde partea în care autorul se găsește ca exilat politic în Germania, a doua, de la intrarea în Țară până la 6 Septembrie. Pentrucă — tot după mine — fiecare parte conține o problemă diferită.

Deci autorul se găsea în Germania. Scăpase cu alți câțiva legionari să nu fie masacrați de cuplul regal: Carol-Elena Lupescu. Dl Sima făcea parte din acea categorie de oameni pe care o scosese din lege cuplul regal. Acești oameni nu mai erau cetățeni ai Țării și nici măcar ființe umane: erau cranii de lemn. Cine-i ucidea nu era tras la răspundere ci, din contra, primea recompense. Subofițerii de jandarmi care au strangulat pe Corneliu Codreanu, au primit câte 20.000 de lei. Și totuși, *Constituția exista*: Constituția din 1923. Ea nu a fost dată la o parte decât în Februarie 1938. Ignominiile care s'au petrecut atunci sunt astăzi axiome: nu mai au nevoie să fie demonstrate. Știe toată lumea că se făceau afaceri în stil mare: Țara era prădată. În fruntea hoților se găsea cuplul Carol-Elena Lupescu, plus socrul regal, evreul Wolf. Ministeriabilii, pentru a-și îndeplini visul, trebuiau să lingă mâna țâitoarei regale. Prin iatacul ei au trecut Armand Călinescu, Guță Tătărăscu, Gafencu, etc. Țara era pusă la mezat. Ce făceau oamenii noștri politici? Unul singur a fost la înălțimea situației: Iuliu Maniu. Maniu a fost un om integru. Dar l-au trădat partizanii, l-au trădat prietenii. El s'a retras la Bădăcin. Nimeni nu-i contestă patriotismul și integritatea politică. Cine o face, este un om lipsit de cea mai elementară cultură politică. Numai că aceasta nu este suficient. Sunt momente în viața unei Țări în care numai patriotismul și onestitatea nu sunt suficiente pentru un om politic și, mai ales, pentru un șef politic. Maniu s'a retras la Bădăcin pentru a protesta contra jafului regal, pentrucă în Țara de la Dunăre nu mai exista Constituție, nu mai existau legi, sau dacă existau, erau doar pentru a fi călcate de toți, în frunte cu Capul Statului. Legionarii erau închiși, erau uciși, erau strangulați, fără să fi călcat nici o lege. Nu erau condamnați pentrucă au călcat legile, ci doar pentru faptul că erau legionari. Și nici Constituția și nici legile celelalte nu conțineau o prescripție care să interzică a fi legionar.

Și oamenii politici, afară de Iuliu Maniu, îl secundau pe rege și îl încurajau cu atitudinea lor, să calce legile. Codreanu e închis, judecat și condamnat la 10 ani de închisoare fără nici o vină. În proces s'au călcat cele mai elementare legi de procedură. Printre altele, Codreanu era acuzat de complot. Păstorel Teodoreanu scrisese cu mulți ani înainte: "Cele mai elementare elemente de drept și cel mai bun simț ne spun că în căsătorie, duel sau complot, nu poate exista o singură persoană". Sunt necesare cel putin două persoane. Ori Codreanu, pentru complot, a fost judecat singur. A cerut, cum era normal, să fie aduși în proces și ceilalți complotiști. Și nu au fost aduși nici ceilalți presupuși acuzați și nici măcar martorii propuși de apărare... Țara bunului plac! Dacă mai există în exil un singur român, un singur evreu, turc sau tătar, etc., care să susțină că verdictul în procesul Codreanu a fost nu just, ci legal, și mai ales, dacă acel cineva e pretins scriitor sau gazetar, de aici, fără nici o jenă, îi spun că este de o incultură crasă și că ar trebui să se ducă din nou în clasa IV-a de liceu, clasă în care se dădeau primele noțiuni de Drept.

Deci în Țara Românească, un paranoic și o femeie de moravuri ușoare făceau ce voiau, tăiau și spânzurau, și toată clasa politică se transformase într'o pastă vâscoasă — *în cap cu Iorga, da cu marele istoric Iorga* — într'un lanț de târâtoare, care lingeau laba unei femei de moravuri ușoare.

Și după aceia vine asasinatul. Într'o noapte, în timpul unui transport de la o închisoare la alta, sunt strangulați Corneliu Codreanu și alți 13 legionari. Ceilalți 13 fuseseră judecați și condamnați după lege și își ispășeau pedeapsa primită. Dar pedeapsa primită nu era moartea: și mai ales moartea prin strangulare. Și printre ei era un Român, Corneliu Codreanu, care fusese condamnat nu după legi, ci contra oricărei legi. Ce-au făcut oamenii politici? Ce-a făcut marele istoric Iorga? Codreanu fusese condamnat la 6 luni de închisoare pentrucă trimisese *consilierului regal* Iorga, o scrisoare "necuviincioasă". Înțelegem că ranchiunos cum era, fusese satisfăcut. Dar să fie ucis Corneliu Codreanu? Să fie ucis un *om* nevinovat? Cum de nu i s'au întors mațele pe dos când a aflat că a fost ucis Corneliu Codreanu și că la frânghia care-l sugrumase, el împletise primele fire? Dar ceilalți oameni politici? Au tăcut toți. Numai Dinu Brătianu a protestat. Dar pe jumătate. Nu era de acord cu crima, dar o scuza prin *Rațiunea de Stat*. Rațiunea de Stat? Cum tratează unii oameni cu ușurință principii atât de importante ca Rațiunea de Stat! Și ce pot să răspundă dacă cu acelaș pretext, Rațiunea de Stat, 16-17-20 de ani mai târziu, au venit bezbojnicii și i-au spârcuit fără milă? Gheorghiu

Dej, in numele aceleiaşi Raţiuni de Stat, spunea fără jenă că a făcut din Canal, cavoul burgheziei româneşti.

Deci o parte dintre legionari ajunsese la Berlin. Ţara intreagă era o inchisoare. Nu mai erau legi, era domnia bunului plac. In afară de Iuliu Maniu care protesta printr'o atitudine *demnă* dar *pasivă*, restul clasei politice făcea sluj in faţa ţâitoarei regale, se simţea fericită când "ilustra damă", ii zâmbea.

Problema este aceasta: toţi cei care nu erau de acord cu situaţia tragică in care se găsea Ţara, erau obligaţi să adopte aceiaşi atitudine *pasivă*, pentru a nu desminţi proverbul "Românul e cuminte?" Părerea mea este negativă! Nu, hotărit nu! Agramaţilor le spun că există *Dreptul la Revoluţie*. Când toate legile sunt călcate in picioare, când o şleahtă face ce vrea, există dreptul la Revoluţie, dreptul la atitudini extreme. E ceiace au făcut legionarii. Au organizat atentat după atentat, foarte multe au fost cunoscute, relatate de ziarele vremii, dar multe altele, făcute din iniţiativă periferică, au rămas necunoscute. Toţi cei descoperiţi au fost pedepsiţi contra legii. Pentrucă chiar pe un atentator nu-l poţi ucide dacă nu există o lege care să prevadă pedeapsa cu moartea. Nula poena sine lege, este un principiu elementar de Drept, şi-i sfâşuiesc pe agramaţi să ceară explicaţii celor care au făcut Facultatea de Drept. Dar erau ucişi chiar fără să fie judecaţi.

Organele poliţieneşti erau senine: nu se va intâmpla nimic, suntem tari, controlăm totul. Şi iată că in lanţul acesta de atentate neisbutite, unul reuşeşte: Armand Călinescu, călăul Armand Călinescu, este ucis. Acest călău, pe lângă altele, era şi o paiaţă, transformase Ţara Românească intr'un circ, in care el avea rolul paiaţei: căci un om, estropiat de natură, motiv pentru care nu făcuse serviciul militar, spre stupefacţia intregei Ţări, la o sărbătoare naţională, a primit defilarea soldaţilor şi ofiţerilor, in uniformă şi... *călare pe cal*... ca un *Mihai Viteazul!* De ce să ne mirăm dar, dacă Ţării Româneşti ii este hărăzit ca din in când in când să aibă câte o paiaţă care-şi inchipuie că e Mihai Viteazul?

Atentatorii n'au incercat să se ascundă: s'au predat. *Era normal să fie judecaţi şi condamnaţi, conform legilor.* Au fost executaţi fără judecată şi expuşi pe un maidan. Şi nu numai ei, ci din fiecare judeţ au fost luaţi câte trei — printre ei preoţi şi femei — şi impuşcaţi şi expuşi pe maidane. Ce mai rămăsese din dictonul care spunea că "Românul e blând?" Eu nu eram legionar, dar am ocolit maidanul cu executaţi, căci mi s'ar fi intors maţele pe dos şi aşi fi leşinat. Şi aşi fi leşinat chiar dacă in loc de legionari ar fi fost comunişti. Cărui om politic i s'au intors maţele pe dos, care om politic a leşinat când a văzut cadavre de oameni nevinovaţi, expuse pe maidane? *Căci aceşti oameni erau nevinovaţi.* Ce vină avea un preot din satul cutare, că un grup de legionari a venit din Germania şi a executat pe Armand Călinescu? Răspunderea colectivă, această crimă ignobilă pe care au comis-o şi o comit bezbojnicii, n'a fost o invenţie a lor: ea fusese inventată cu mulţi ani inainte in Ţara de la Dunăre. O inventase un cuplu format dintr'un paranoic şi o femeie de moravuri uşoare şi o aprobase, prin pasivitatea ei, intreaga clasă politică a Ţării. Şi legionarii mureau, erau asasinaţi, pentrucă incercau să le deschidă ochii victimelor de mai târziu. Corneliu Codreanu spusese că atunci când lepra de la Răsărit va intra in Ţară, *o va sataniza.*

Uciderea lui Armand Călinescu i-a inspăimântat. Şefii poliţiilor şi-au dat seama că nu sunt atât de siguri. Descoperă 20 de incercări de atentate, ii ucid pe componenţii lor, dar apar altele. Viaţa paranoicului nu e atât de sigură cum credeau. După atâtea incercari de atentate descoperite, unul a rămas nedescoperit şi Călinescu a fost ucis. Vor mai descoperi incă 100 de atentate, dar al 101-lea va rămâne nedescoperit şi paranoicul va cădea.

Acestea sunt gândurile care m'au frământat citind această primă parte a cărţii Dlui Sima. Se vor ivi desigur controverse. Vor fi mulţi, poate chiar dintre agramaţii care scriu la gazete, care vor spune că aceste fapte sunt condamnabile. Ii invit pe aceşti domni să citească tratate elementare de Drept şi vor vedea că atunci când intr'o ţară cetăţenii sunt scoşi din lege, există *Dreptul la Revoluţie. In aceste cazuri există nu numai dreptul, ci şi datoria de a pune mâna pe pistol.*

Cei ce ar susţine contrariul, s'ar pune intr'o dificilă situaţie: ar insemna că ei nu aprobă pe cei ce eventual ar pune astăzi mâna pe pistol, in Ţara satanizată. Personal, pe acei care in acele timpuri descrise in cartea Dlui Sima au pus mâna pe pistol, pe "pistolari", nu-i consider criminali, ci *eroi*.

Din Germania, Dl Sima hotărăşte să intre in Ţară, pentru a răsturna guvernul. Cu ce drept? Cu acela pe care i-l conferea Dreptul la Revoluţie. Cu ce mijloace? Cu acelea pe care i le punea la indemână acest Drept. Plecarea are loc la 5 Mai 1940. La acea dată, in Europa războiul bântuia cu furie. Polonia fusese invinsă cu uşurinţă de Germania şi, prin lovitura de pumnal in spate dat de Rusia, fusese scoasă din luptă şi impărţită. Franţa şi Anglia asistaseră in spectatori. Garanţiile engleze se dovediseră a fi fără valoare. Franţa, şi in special Anglia, se comportau cu Rusia ca nişte curtezani timizi cu o femeie cu hachiţe, pe care nu trebuie s'o superi cu nimic. Faptul că Rusia infipsese pumnalul in spatele Poloniei, acelei Polonii care era aliata Angliei, pe care aceasta o impinsese la războiu şi perfidul Albion căuta să menajeze pe Ruşi, trebuia să dea de gândit oricărui om politic român, oricât de anglofil ar fi fost el. Rusia luase a treia parte din teritoriul Poloniei şi 11.000.000 de locuitori, şi Anglia, care declarase că intră in războiu pentru libertatea Poloniei, făcea o curte asiduă Rusiei sovietice!!!

România participase la o politică de incercuire a Germaniei şi supărase grav Italia prin participarea la sancţiuni economice in timpul lui Titulescu. Intrebarea care se punea era: ce va face Rusia? Desigur că nimeni nu cunoştea in acele vremuri termenii pactului Ribbentrop-Molotov, dar odată ce ocupase o treime din Polonia şi Ţările Baltice, era un indiciu. Mai ales că noi cunoşteam sau trebuia să-i cunoaştem pe Ruşi după atâtea binefaceri timp de mai bine de două secole. Rusia ţaristă sau comunistă a voit mereu teritorii, noi teritorii. De atâtea ori Rusia ocupase Ţările noastre, şi tot de atâtea ori voise să rămână in ele, şi numai imprejurările defavorabile lor i-au silit să plece, rămânând totuşi cu o parte din trupul Ţării, cu Basarabia. Testamentul lui Petru cel Mare, scris sau nu, real sau apocrif, rămânea in picioare. Rusia voise să ia o parte din trupul Poloniei. Socotind că nu va obţine aprobarea Occidentalilor — atunci, mai târziu a obtinuţ şi aprobarea lor — a dat o lovitura de teatru: pactul Ribbentrop-Molotov. Se va mulţumi numai cu jaful comis in dauna Poloniei, sau Rusia vrea şi altceva? Şi atunci, care e viitoarea victimă? Ne vom salva făcând curte Rusiei? Dar era clar că Rusia nu voia curtea noastră, nu de prietenia noastră avea nevoie, ci de duşmănia noastră. Ea avea nevoie de un pretext, pentru a ne ataca. In faţa acestei situaţii de unde ne putea veni ajutorul? Se văzuse că Occidentalii erau impotenţi, chiar dacă ar fi voit să ne ajute. Dar când ei făceau curte Rusiei, era clar că chiar dacă ar putea, nu ne-ar da nici un ajutor. S'a confirmat dealtfel această supoziţie când Ruşii ne-au luat Basarabia. Care a fost atitudinea Angliei? Şi nu renunţasem incă la garanţiile engleze. Să ne respundă BBC-iştii.

Dar oricâte ipoteze s'ar fi făcut, un fapt rămânea in picioare: Ruşii nu renunţaseră la Basarabia. Se vor mulţumi numai cu ea sau, profitând de imprejurări, vor voi şi Moldova sau chiar mai mult? Şi odată intraţi, vor mai ieşi? Cine ii vor scoate? Cum ne vor ajuta Anglia şi Franţa, când nu ajutaseră Polonia?

Şi mai era o problemă, veşnica problemă a alianţelor. In Ţara noastră circula formula "aliaţilor fireşti". Ori nu există aliaţi fireşti ci numai inamici fireşti. O ţară trebuie să-şi caute aliaţii in funcţie de inamicii fireşti. Cineva ne este aliat sau inamic, după cum este aliat sau inamic cu inamicul nostru firesc. Noi aveam trei inamici fireşti: Rusia, Ungaria şi Bulgaria, Rusia situându-se pe primul plan, fiind nu inamicul firesc, ci inamicul de moarte. Intre cele două războaie ni se făcuse educaţia că aliaţii noştri fireşti erau Franţa şi Anglia. Era just doar in celace privea Ungaria şi Bulgaria, dar nu in celace privea Rusia. Franta şi Anglia aliaţii noştri fireşti? Oricine are elementare cunoştinţe de istorie, ştie că Franţa nu ne-a fost, nu putea să ne fie aliat firesc. In politica ei antigermană, a căutat *totdeauna* alianţa Rusiei. Adică a cautat alianţa inamicului nostru firesc şi insemna că devenea inamicul nostru firesc. Franţa ne-a fost prietenă sinceră numai intre 1856 şi 1859, adică in timpul lui Napoleon al III-lea. In 1877, ministrul de externe francez, Decazes, a refuzat să primească pe trimisul român care venea să ceară recunoaşterea independenţei noastre. Tot in 1877, Anglia ne-a fost inamic inverşunat, susţinând Turcia, pemtrucă aşa ii cereau interesele ei. In 1919? Nici unii nici alţii nu ne-au susţinut. Trupele române au intrat in Ardeal şi au ocupat Budapesta contra voinţei Angliei şi Franţei. Şi care a fost atitudinea lui Clemenceau la Conferinţa Păcii? Deci aceşti Români care au invăţat istoria după ureche, să-şi micşoreze pretenţiile politice.

Intre cele două războaie şi, mai ales după venirea naţional-socialiştilor la putere, Germania ne făcuse curte indelungată, propunându-ne tratate de comerţ avantajoase pe care noi, la instigaţia aliaţilor "fireşti", le-am declinat. Fiind anticomunistă, Germania era deci aliatul firesc. Dar situaţia era gravă: in 1940 Germania era aliata inamicului nostru firesc, deci devenise inamic firesc. Ce portiţă de scăpare ne-ar mai fi rămas? Nici una, numai instinctul de conservare putea să ne indice soluţia salvatoare. Dar era un fapt notoriu pe acele vremuri: toţi Românii erau convinşi că alianţa dintre Germania şi Rusia era falsă, falsă nu şubredă. Toţi erau convinşi că nu pot convieţui apa cu focul. Dar aceşti toţi erau mulţimea s'ar putea răspunde, şi părerile mulţimii n'au nici o valoare. Dar erau oare acestea numai părerile mulţimii sau ele erau şi ale unor mari oameni politici, de exemplu ale lui Churchill şi Roosevelt? Faptul că faceau o curte asiduă Rusiei, că nu voiau să o supere cu nimic, că-şi desconsiderau aliatul polonez, nu insemnează că şi aceşti oameni politici erau convinşi că va isbucni războiul intre Rusia şi Germania? Răspunsul e iarăşi o axiomă.

Şi apoi erau ceilalţi inamici fireşti ai României, Ungaria şi Bulgaria. Profitând de faptul că Ţara noastră făcea o politică antigermană, nu-i impingea oare să facă politica contrarie? Şi făcând acea politică, nu câştigau puncte preţioase pe tabla de şah? Exista atunci o singură ieşire: o politică directă de prietenie faţă de Germania, mai mult, o alianţă cu Germania. Dar asemenea alianţă presupunea căderea cuplului şi acoliţilor. Cuplul a incercat atunci o politică de duplicitate, care ne-a fost fatală.

In Iunie 1940, Rusia ne trimite ultimatum-ul. Şi atunci Ţara a aflat cu stupoare că armata noastră nu avea muniţii decât pentru trei zile. Aviaţie? O glumă sinistră. Ce se făcuse cu timbrul aviaţiei? Răspunsul l-ar fi putut da numai socrul regal, adică evreul Wolf.

Singura cale era alianţa cu Germania. Ea a venit târziu, după ce pierdusem Basarabia, Bucovina de Nord, Cadrilaterul şi Ardealul de Nord.

Ce a urmat se ştie. Şi Horia Sima a făcut revoluţia: a răsturnat cuplul regal şi toată şleahta. Domnul Horia Sima crede că dacă s'ar fi făcut alianţa cu Germania la timp, timp relativ, deoarece timpul optim ar fi fost inainte de 23 August 1939, s'ar fi impiedicat sfâşierea Ţării. Dar, chiar in vara lui 1940, s'ar fi impiedicat pierderea Ardealului de Nord. Ori regele Carol tot mai spera in minunea rusească şi trimite ca ministru la Moscova pe faimosul Gafencu. A fost lovitura pe care Germania nu a mai admis-o. Revoluţia are loc şi reuşeşte, numai după consumarea acestui ultim şi dureros act: pierderea Cadrilaterului şi a Ardealului de Nord. Ideia politică a Dlui Sima, adică a alianţei cu Germania s'a efectuat şi România a intrat apoi in războiu contra Rusiei Sovietice. Cruciada n'a mai fost făcută de Dl Sima ci de alţii, dar ea era pe linia vederilor lui politice şi deci socotim că dânsul a aprobat-o şi o aprobă.

Sfârşitul tragic al acestei cruciade, intrarea bezbojnicilor in Ţara noastră, ar părea că infirmă teza politică a Dlui Horia Sima, deci a greşit. Aceasta susţin dealtfel toţi cei care au fost contra politicii sale. Dar, dacă aceasta se putea susţine in 1944, astăzi, după apariţia atâtor cărţi de memorii, scrise de francezi şi in special de americani, actori ai marei drame, şi, mai ales, fantasticele memorii ale polonezilor Anders şi Ciecanowski, se schimbă din nou balanţa. Dl Horia Sima a avut dreptate. Dacă paranoicul rege ar fi provocat o acţiune razboinică a Germaniei in Ţara noastră, armata românească cu muniţii numai pentru trei zile, ar fi fost infrântă extrem de repede. Ruşii ar fi repetat actul polonez infingându-ne pumnalul in spate, iar de Unguri şi Bulgari nu ar mai fi fost nevoie decât la impărţirea prăzii. Rusia ar fi ocupat cel puţin Moldova şi de ieşit, tot o axiomă, nu ar mai fi ieşit nici astăzi. Daca Francezii, Englezii şi Americanii nu i-au obligat pe bezbojnici să părăsească Lembergul, cum i-ar fi obligat să părăsească Iaşul? Adica, politica Dlui Horia Sima ne-a impiedicat să avem soarta Poloniei. Nu există aliaţi fireşti, ci numai inamici fireşti şi in funcţie de inamicul firesc, trebuie să ne căutăm aliaţii de moment. Şi inamicul nostru firesc, inamicul mortal, a fost şi rămâne **RUSIA**.

Nu rămâne decât să rugăm pe Dl Sima să redacteze celelalte volume ale Memoriilor sale. Aceasta pentru istoricul de mâine. Şi să se grăbească. Exilul e lung şi ne-a imbătrânit pe toţi: anii nu iartă.

N. S. G.

ECOURI

• La München a apărut numărul 1 al ziarului "Curentul". Nu e nevoie să prezentăm cititorilor noştri nici "Curentul" şi nici pe Directorul lui, Dl Pamfil Şeicaru, Decanul Presei româneşti şi cel mai talentat — cine ar putea s'o conteste? — gazetar pe care l-a avut Ţara de la Dunăre.

In acest număr semnează Dnii Pamfil Şeicaru şi Vasile Dumitrescu. Primul număr a apărut in 6 pagini mari, celelalte numere sunt anunţate in 4 pagini. Urăm "Curentului" şi Directorului, viaţă lungă.

• In "El Alcazar", gazetă a Foştilor Combatanţi Spanioli, a apărut in ultimul timp o serie de judicioase şi apreciate articole, semnate de compatriotul nostru, cunoscutul scriitor, premiu Goncourt, dl Vintilă Horia.

• In Jurnalul său, dl Virgil Ieruncă scrie despre un compatriot numit Constantin Grigorescu. Acest compatriot, născut din tată român şi mamă franţuzoaică, in Tară, vorbea *numai* limba maternă. Imprejurările l-au silit pe Constantin Grigorescu să fugă in Franţa. Şi in Franţa, numitul compatriot nu mai vorbeşte limba maternă ci *numai* pe cea paternă. "La Paris nu mi s'a adresat niciodată in franţuzeşte şi ar fi in stare să vorbească româneşte chiar cu statuia lui Voltaire". Ethos, 1, p. 191. Dl Ieruncă nu ne spune dacă apreciază sau nu pe Constantin Grigorescu, dar din economia textului, resultă că da. Curios Jurnalul acesta al dlui Ieruncă! Apreciază pe compatriotul nostru-care oricum e jumătate francez-pentrucă ar fi capabil să vorbească româneşte şi cu statuia lui Voltaire, dar nu ne spune ce sentimente ii produce feciorul de popă de la Răşinari, care nu mai vorbeşte româneşte nici cu el insuşi. Intr'o discuţie prietenească pe care am avut-o cu el acum vreo doi ani la Madrid, mi-a spus ca el e bivalent, că e capabil să admire două lucruri in acelaş timp, chiar dacă sunt contradictorii. Mi-a spus categoric că el poate admira in acelaş timp şi eroismul celor de la Berna de exemplu, şi pe cel care in scrisul lui terfeleşte eroismul, adică pe feciorul de popă de la Răşinari. Bineinţeles, eroismul l-a admirat totdeauna de departe, cât mai de departe!

Şi curiozităţile la Dl Ieruncă nu se termină aici. Tot in faimosul Jurnal, ne vorbeşte de un alt compatriot, Lucian sau Luc Bădescu, care, după afirmaţiile sale, este un mare filozof. Atâta de mare, incât un profesor francez l-a citat la curs. Şi ne bucurăm de acest extraordinar succes al lui Luc Bădescu.

Dar numitul s'a desprins de România. Nu-l mai intereseavă Ţara de la Dunăre, nu-l mai interesează problemele româneşti care, ii sunt o piedică in calea pe care a apucat, de a deveni un filozof mondial. Şi nu numai atât. In dojeneşte pe Ieruncă pentrucă se "inneacă" in treburile româneşti. "Ca de obiceiu, işi ascunde emoţia, tunând şi fulgerând. Evident, in primul rând impotriva mea. *Că mă pierd in treburile româneşti, că mă innec şi mă complac in acest innec*... Că imbătrânesc degeaba... *Că trebuie să apar cu ceva in franţuzeşte*, că in felul acesta imi justific mai bine exilul", Ethos, 1, p. 185-186.

Nu avem nimic cu Dl Luc Bădescu, filozoful român care il sfătuieşte pe Ieruncă să se rupă de treburile româneşti, pentru a ajunge mare in treburile franţuzeşti. E o chestiune care il priveşte personal. Dar, Dl Ieruncă uită totdeauna când scrie intr'o pagină, ce a scris in cele anterioare. "S'ar putea ca Lucian Bădescu să devină şeful emisiunilor noastre de radio. Aroneanu nu e decât un "şef interimar". Luc are sprijinul lui Joxe. Thibaut, directorul general al emisiunilor spre străinătate, aflu, nu consideră pe Aroneanu incapabil, ci doar leneş".

Deci Lucian Badescu, care nu se *interes*-ează de chestiunile româneşti,

care "tună și fulgeră" contra lui Ieruncă pentrucă acesta *se interes*-ează, începe și el să fie *interes*-at, când e vorba de a deveni șeful emisiunilor de radio românești!

● In "Revista Scriitorilor Români", no. 14, a apărut o recenzie asupra fragmentelor faimosului jurnal al dlui Virgil Ieruncă, recenzie care se intinde pe 10 pagini 10, de literă măruntă. Semnează... Ilie Constantin. Avem toate motivele să credem ca acest Ilie Constantin nu este altcineva decât... Monica Lovinescu, adică soția lui Virgil care, nemulțumită cu laudele care i se aduc soțului de alții, s'a hotărit să pună punctul pe i.

Și Monica, cum e natural, nu se impiedică în laude... "ne mulțumim să vorbim in aceste note-10 pagini 10-despre un singur aspect al bogatei, *fascinantei* sale prezențe de scriitor: Jurnalul de zi (p. 134). Sperăm că în viitoarele numere ale citatei reviste, Monica Lovinescu ne va arăta și alte aspecte ale fascinantului ei soț: "invenție epică, poezie, esseu, aforism, etc.". "Nu știm cum va fi trăit el imediat după sosirea la Marsilia, intr'o dimineață murdară de Februarie" (p. 135). Bănuim că dna Ierunca nu e sinceră. Căci nu credem că după atâția ani de căsătorie, fascinantul ei soț nu i-a spus că "in acea dimineață murdară de Februarie" a sosit cu bursă și deci, dacă n'a trăit prea bine, n'a trăit nici prea rău. Știm că a trăit și rau, dar aceasta s'a intâmplat mai târziu, când cei care-l trimiseseră i-au tăiat bursa.

Totul e bine, totul e frumos, totul e lumină în Jurnalul lui Ieruncă. Așa critică mai înteleg și eu. Il intrece pe Tănase... "Virgil Ieruncă, rămânând Român până în vârful unghiilor, bântuit de țara reală și mai ales de cea ideală, este totodată un *intelectual european*"... Aici l-a intrecut Uscatiu care e mondial... "ne biruie ispita de a exemplifica prin noi cazuri *măestria austeră a autorului*" (adică a soțului), p. 139. "In pagini ca acestea, Ieruncă *e pur și simplu seducător*; nu știm ce să-i admirăm mai intâi: *discreția mijloacelor* — aici discursul indirect e explotat cu putere — *măsura devastatoare a verdictului, plinătatea neverosimilă a formulelor... Rareori stilul aluziv a dat un asemenea randament stilistic*" (p. 139)... "*Formula de extremă finețe intelectuală a discursului indirect, prin aluzie*, e doar una intre celelalte, in *panoplia redutabilă* a lui Virgil Ieruncă... *Mare constructor* in viata literară a exilului românesc" (p. 139)... "Destule alte chipuri din Jurnal s'ar cuveni evocate, pentru a da o ideie asupra *varietății și virtuozității* pe care Virgil Ieruncă le pune în slujba acestei portretistici" (p. 14)... *Spirit elevat* el (Ieruncă) cultivă autoironia" (p. 142). Acuma un citat interesant din jurnalul soțului: "Dna F. se miră că nu sunt la Institut de France... O altă doamna-imi spune Monica mai târziu-a felicitat-o că "*trăiește in umbra unui astfel de om*" (p. 142)... "Virgil Ieruncă este, cu adevarat, *o insomnie in exilul românesc, și aceasta in sensul nobil al cuvântului*" (p. 142).

"Mircea Popescu admira în volumul "Românește", "o linie de coerență iar Mihai Cismărescu definea această carte drept "istoria unei conștiințe, a constiinței unui intelectual în exil". Aceste două caracteristici pot fi aplicate cu egală îndreptățire Jurnalului lui Virgil Iaruncă, a cărei apariție în volum ar constitui un eveniment de seamă în viața intelectuală a exilului românesc" (p. 143).

Dar să lăsăm gluma. Il cunosc vag pe Dl Sporea, directorul revistei "Scriitorilor Români". L-am văzut odată sau de două ori, și mi-a făcut impresia unui om cum se cade. Am mai citit pe ici pe colo prin publicațiile exilului și releșea că are o activitate lăudabilă. Cum se face că a admis să se publice in revista pe care o conduce, rânduri de reclamă superamericană, scrise de o femeie la adresa soțului ei? Sperăm că articolul primit pentru numărul viitor și semnat Buga — pseudonim al lui Virgil Ieruncă — in care pe 11 pagini 11 se laudă talentul tot atât de fascinant al Dnei Monica Lovinescu nu va apare, chiar dacă a fost deja cules. Și mai sperăm că le fel in viitor nu va mai face loc in zisa revistă amintirilor "democratice" ale lui Horia Roman. Natural, e vorba doar de o speranță.

In celace privește dorința Monicăi Lovinescu ca Jurnalul fascinantului soț să apară în volum, nu avem nimic contra. Dar cum? "Românește" a apărut din celace se mai găsea pe fundul sacului "Fondului Național" ori zisul fond s'a terminat demult. Și intr'adevăr e păcat!!! Așl ruga pe dna Lovinescu să fie convinsă că regret tot așa de mult ca și dânsa că nu apare faimosul Jurnal in volum. Din motive diferite, bineînteles.

● Asociația Culturală a Românilor din Anglia a sărbătorit anul acesta 24 Ianuarie in prezența lui Paul Goma, care a ținut o cuvântare. Printre altele, Goma a spus: "Comunitatea Românilor din Londra se deosebește *de alte comunități* pe care le-am vizitat!!!". Dar ce alte Comunități vizitase Dl Goma afară de cea din Franța? Poate pe cea dela... Bordeaux!!!... "E esențial să nu-i uităm pe cei de acasă. Să fim uniți (in dizidență?) și să nu lăsăm ca doar mirosul de sarmale și mititei să ne dea prilejul să ne întâlnim" Acest fragment din discursul dlui Goma il citim in FRP-organul dlui Rățiu-din 29 Ianuarie 1978. In mod normal, din discursul unei personalități, o publicație reproduce fragmentul cel mai important. Ori, dacă din discursul lui Goma, partea cea mai importantă o constituie frazele de mai sus, cu tot regretul, mă declar decepționat. Tot atât de decepționat ca și acei Români sau străini, când, la intrebarea care i s'a pus ce este el în definitiv, Goma a răspuns: păi nici eu nu mai știu ce sunt?

Dl Rațiu, cel mai sgâlțâit de ambiție din exilul românesc, vrea să devină șeful acestui exil. A convocat o adunare a tuturor Românilor exilati de pe mapamond, și rezultatul a fost un eșec lamentabil. Dar Dl Rațiu nu renunță. S'a gândit să atragă de partea lui pe Goma, ca un fel de artilerie grea. Dar cum a făcut războiul la BBC, n'a auzit inca de cuvântul calibru. Păi dle Rațiu, dacă-ți inchipui că Goma e artilerie grea, "ai cam pizdit-o". Să nu protesteze nimeni pentru utilizarea cuvintelor dintre ghilimele, căci va fi taxat de ignorant de către fascinantul domn Ieruncă. Pentrucă aceste cuvinte ascund în ele o mare filozofie. Le-am copiat din superfilosofica revistă "Limite", no. 24-25, p. 5, coloana l-a rândul 36.

● In FRP, organul dlui Rațiu, din 12 Februarie 1978, a apărut un extras dintr'o scrisoare deschisă adresată Dlui Jimmy Carter, de către 16 dizidenți comuniști români. Redăm în intregime acest extras:

Stimate Domnule Președinte,

"... Noi *dizidenții* politici nu suntem *aventurieri*. Nu am venit pe meleaguri străine atrași de mirajul unei vieți de huzur, de perspectiva de a deveni milionari. Nici nu ne-am părăsit patria pentru că în România *n'am fi avut ce mânca*. Cu toții am avut în țară *o situație materială decentă*, o *poziție socială demnă*. Se cuvine deci a se face o diferențiere cât se poate de netă între noi *dizidenții* și *celelalte categorii de refugiați*. Nu este acelaș lucru dacă în țara te-ai ocupat de *scandaluri, furturi și alte delicte de drept comun* ori dacă *ai luptat pentru o ideie nobila, pentru convingerile tale politice*, pentru poporul tău. Noi *dizidenții* politici, avem dreptul de a beneficia de un statut politic. Noi ne-am cucerit acest drept prin lupta și suferințele noastre. Este cunoscut faptul că statele totalitare acordă refugiaților politici comuniști intregul sprijin moral și material de care aceștia au nevoie. Ele fac acest lucru în mod deschis, ostentativ chiar. Problema ajutorării adepților și simpatizanților lor este pentru regimurile comuniste o problemă de stat privită cu toată seriozitatea. Totul este bine organizat, eficient și prompt. Fără improvizații, fără jumătăți de măsuri. Acesta este "secretul" multora din succesele lor politice.

Din păcate lumea liberă șovăie și pare a se teme să-i ajute pe refugiații politici din răsărit. Mai mult decât atâta, in timp ce *dizidenții* nu primesc din partea statelor democratice sprijinul necesar, fiind lăsați in voia soartei, guvernelor comuniste li se acordă din Occident credite și ajutoare substanțiale. (Comuniștii nu-și ajută decât prietenii, este alt principiu al lor) sistemul garanțiilor particulare, al imprumuturilor bisericești adecvat, poate, *in cazul altor categorii de refugiați* nu este nici cea mai eficientă și nici cea mai onorabilă soluție *in cazul dizidenților politici*. Nu de opere de binefacere au nevoie ci de sprijinul moral și material (ajutoare rambursabile) al statului dat în mod oficial în condiții demne. Lupta pentru libertate și drepturi politice din țările Europei răsăritene este o luptă de avangardă pentru valorile umanismului și civilizației. Cauza *dizidenților politici* este cauza intregii lumi libere. Susținerea ei este o datorie de onoare pentru guvernele din țările democratice. A lăsa aceasta pe seama unor particulari caritabili înseamnă a minimaliza *fenomenul dizidenței*...

In numele tuturor dizidenților români, fie că se află in țară, fie că se găsesc în străinatate, vă adresăm un călduros apel de a studia următoarele noastre propuneri:

— Acordarea unor garanții de stat (credite rambursabile) pentru *dizidenții politici, semnatari ai Scrisorii*, de la sosirea lor in U. S. A. — Recunoașterea *pentru semnatarii Scrisorii lui Paul Goma* a calității de *dizident politic* și acordarea de drepturi cetățenești intr-un interval de timp cât mai scurt.

— Adoptarea acestor propuneri ar da un puternic imbold luptei *dizidenților* atât in țară cât și in străinătate. Ea ar constitui un ajutor prețios pentru cei care, cu pretul unor grele sacrificii, apără acolo in Rărărit, dreptul omului de a rămâne "om".

1) Alexandru Sorin; 2) Becescu Enric; 3) Bendu Mihaela; 4) Dascalu Nicolae; 5) Enescu Dan; 6) Gomoiu Misu; 7) Grosu Laur; 8) Ilie Sorin;

9) Iliescu Adrian; 10) Tepdorescu Gertruda; 11) Dr. Teodorescu Ioan; 12) Toader Ioan; 13) Toader Maria; 14) Steriu Paul; 15) Steriu Rodica.

In organul dlui Rațiu se precizează că numarul semnatarilor scrisorii de mai sus e de 16, și la numărătoare ies numai 15. Să fie oare povestea celor patru evanghelisti care sunt trei și la urmă rămân doi? Nu credem, pentrucă Dl Rațiu vrea să ajungă șeful exilaților și acuma și al dizidenților, e de presupus deci că dsa e cât de cât un om serios. Noi credem că al 16-lea personaj există și că este însuși Paul Goma dar, din motive de tactică politică, a fost omis acuma, rămânând să apară la momentul potrivit. Am făcut unele sublinieri. E un pion avansat pe tabla de șah. Vom reveni în numărul viitor.

● In no. 3 al FRP, organul dlui Rațiu, la rubrica "scrisori către redacție", un corespondent din Germania, scrie că a fost *înduioșat* de cartea dlui Rațiu. De mult voiam s'o citesc pentru a-i face o recenzie, dar ocupațiile nu mi-au permis până acuma. Faptul că această carte e *înduioșătoare*, m'a hotărit să las alte lucruri la o parte și să o citesc, *ca să mă înduioșsez* și eu. Redăm din scrisoare: Ea (cartea) a trezit în mine nu numai durerea și patima multor zeci de mii de ostași căzuți unii pe front alții omoriți mișelește prin pușcăriile și lagărele de exterminare ale Republicii Socialiste România". Oare corespondentul știe că Dl Rațiu a contribuit indirect la uciderea a "multor zeci de mii de ostași" prin îndemnurile de la B. B. C. de a arunca arma sau a o întoarce contra aliaților firești (acei care luptau contra Rușilor erau aliații noștri firești și nu cei care luptau alături de ei) și a lupta alături de bezbojnici, de acei care i-au ucis apoi trimițându-i pe front dezarmați, sau mai târziu, "mișelește în pușcăriile și lagărele de exterminare ale Republicii Socialiste România"?

● Tot la același rubrică și tot în organul dlui Rațiu, din 12 Febr. 1978, un alt corespondent-acesta semnează-scrie: "M'a *impresionat* (un motiv în plus ca să citesc cartea dlui Rațiu cât mai repede) modul cum descrieți în cartea "România de astăzi" evenimentele întamplate sub regimul comunist". Mai departe scrie: "Alții privesc lupta anticomunistă ca o *sursă de profit. Au scos diferite publicații* și se întrec să prezinte fapte greu de crezut și ușor de controlat". Prin urmare, corespondentul organului dlui Rațiu, Dl Virgil Popescu, îi scrie directorului FRP-ului, că unii exilați au scos diferite publicații și au făcut din ele o sursă de profit. Se poate ca Dl Popescu să fie un om de bună credință, dar rău informat. Dar cum se face că Dl Rațiu nu-i răspunde în acelas număr corespondentului organului dsale, arătându-i cât este de greșit făcând aceste afirmații. Trebuia să-i spună că toate publicațiile românești din exil nu sunt o sursă de profit pentru cei care le scot, ci din contra, constituie un sacrificiu. Mai mult, socotim că nu trebuia să-i publice scrisoarea sau fragmentul de scrisoare, ci să-i fi trimis un răvaș personal, în care să-i arate cât de alaturi de adevăr este, făcând aceste afirmații. Dar în scrisoare corespondentul spunea că a fost *impresionat* citind opera dlui Rațiu, și atunci d-sa n'a putut să resiste și a publicat-o, ca să afle tot natul.

● In Editura "Carpații" a apărut romanul "Dumnezeu s'a născut în exil" de Vintilă Horia. Cartea, al cărui preț e 12 dolari U. S. A. poate fi cerută la editură, Calle Conde de Peñalver, 82, Madrid-6.

● Tot în F. R. P. organul dlui Rațiu, numărul din 12 Martie găsim o lungă scrisoare trimisă redacției de un compatriot care se cheamă Florin Brote. Un prim lucru care ne isbește e că scrisoarea are ortografia exilului, adică cu â din a, ori e știut că toți cei ce vin din Țară, chiar intelectualii autentici, scriu cu î din i. Dl Brote totuși, nu cunoaște bine aceasta ortografie a exilului, căci întrebuințează pe â din a peste tot, chiar și acolo unde ar trebui săl întrebuințeze pe î din i.

Dl Florin Brote, deși venit de curând din Țară, după cât se pare, s'a pus repede la curent cu tot ce s'a făcut în exil. Căci iată ce scrie: "In timpul scurs după război, mai ales în perioada războiului rece, au existat în lumea liberă nenumărate mișcări de opoziție față de guvernul comunist din România dar *toate au fost sortite eșecului pentru că la baza lor nu a stat cunoașterea realităților din politica internațională, in perioada de timp dată*". Deci dl Brote e la curent cu totul. Dar nu a aflat că în acest timp s'au scris multe cărți. Curios, el a aflat numai de una, întamplător de cea mai bună carte care s'a scris în exil. Cititorul va înțelege de sigur că e vorba de cartea dlui Rațiu, "România de astăzi". Cartea e atât de bună, spune dl Brote, că "*ajunge să citești câteva rânduri ca, român fiind, să nu o mai poți lăsa din mână până nu ai "sorbit-o" în întregime*". Românii veniți curând din Țară, mai spune dl Brote, au lipsuri în educația istorico-politico-cetățenească și, crede el, aceste lipsuri ar fi completate cu succes... Cum? Păi, citind cartea dlui Rațiu!!!

Și dacă ar fi numai atât? Dl Brote propune ca numita carte să fie dată emigrantului de către autoritățile țării în care sosește, si nu numai emigranților ci și *celor care vin să-și viziteze rudele!!!* Extraordinară ideie! Cum de nu s'a gândit nimeni în exil timp de 34 de ani! Păi cum să se gândească dacă nu se scrisese cartea? Dar cum să se dea cartea? O oferă gratuit dl Rațiu? Ce ideie! cartea trebuie cumpărată de autoritățile germane, franceze, etc., de la autor în schimbul a 3 lire sterline. Dar ce te faci dacă aceste autorități nu sunt de acord? Dl Brote s'a gândit și la asta. In acest caz, emigrantului sau vizitatorului, cartea trebuie să-i fie dată de "*un reprezentant al emigrației românești din țara respectiva*". Adica Președintele Comunității Românilor din Spania, cel a Românilor din Franța, etc., trebuie să aibă în ștoc, obligator, cartea dlui Rațiu, plătită mai dinainte bineînțeles, și, cum sosește un emigrant sau un vizitator, se și prezintă și i-o oferă în semn de Bun venit. Dar dacă aceste Comunități răspund că nu au bani, ce e de făcut. Se pare că dl Brote nu s'a gândit la asta. Dar răspunsul e simplu: când Coana Eftimița, nedumerită, întreabă pe Conu Leonida de unde va avea Statul bani să plătească lefurile dublu dacă nu se mai plătesc impozitele, acesta îi răspunde: Păi treaba lui, că de aia e Stat. Așa că dlor Chintescu, Georgel Demetrescu, etc., să faceți bine și să comandați un ștoc serios din cartea dlui Rațiu-e ieftină, costă numai 3 lire sterline-ca s'o puteți oferi grațios emigranților și vizitatorilor.

Dar, lucrurile acestea mă fac să cred că scrisoarea nu a fost primită de la nici un domn Brote, ci că a fost scrisă de... dl Rațiu, adică a fost fabricată în redacție.

Iată alte motive care mă fac să cred acest lucru: Emigranților trebuie să li se dea de țările gazdă, în afară de cartea dlui Rațiu, bani. Ideia aceasta o găsim expusă tot în organul dlui Rațiu, în scrisoarea *dizidenților* gomiști, trimisă Președintelui Carter. E sigur că ideia a pornit tot de la dl Rațiu, care, probabil, a și redactat scrisoarea. Dl Brote-Rațiu deci, spune ca trebuie închegat un front al opoziției, *cu excepția extremelor*, adică a legionarilor, ideie scumpă dlui Rațiu. La acest front "*se poate ajunge prin unirea tuturor organizațiilor și cercurilor de Români existente în țările libere de pe mapamond, iar acolo unde aceste cercuri nu există, ele vor trebui înființate*". Nu se găsesc în aceste rânduri ideile dlui Rațiu? Nu le-a expus în faimosul Congres de la Londra din vara anului trecut? Dar cine trebuie să fie șeful acestui front? Dl Brote-Rațiu nu ne-o spune, dar e așa de greu de ghicit? Cine poate fi altul decât inițiatorul - totdeauna a fost așa-mai ales că acest inițiator a scris și o carte care, *odată începută de emigrant sau vizitator, nu mai poate fi lăsată din mână și se "soarbe" până la sfârșit*.

După cum se vede, dl Rațiu e un încăpățânat. La faimosul Congres de la Londra, dl Rațiu nu a putut strânge decât 60 de persoane (30 de bărbați cu soțiile lor) și, dintre aceștia, pe actul încheiat la sfârșit, unii au semnat ilisibil, că dl Rațiu nu le-a putut descifra semnăturile nici până azi. Se pare că doctorisimul Drăgan nu a fost acceptat tocmai pentrucă a venit singur. Dl Rațiu spera că doctorisimul va veni cu soția, celace ar fi mărit în mod sensibil numărul participanților.

Doamne, câți Uscatii mai are exilul acesta românesc!!!

● In "Vatra", no. 145, se reproduce din "Limite" un articol al dlui Stamatu. In el găsesc fraza: "Chiar cei ce se luptă să ascundă adevărul, prezintă o lume chinuită, în care nimeni nu mai *ride*, nimeni nu mai iubește..."

Nu mai caut în "Limite" pentrucă problema e minoră, pentru a vedea dacă e vorba acolo de o greșală de tipar, sau ne găsim în "Vatra" în fața unei greșeli de bătaie la mașină. Pentrucă, așa cum există greșeli de tipar, trebuie să admitem că există și greșeli de bătaie la mașină. Nimeni dintre noi nu e dactilograf. De ce atunci venin inutil? Cred că pot găsi și eu venin în vârful peniței și, dacă nu găsesc, mă duc la droguerie-e mai ieftin-și cumpăr. Dar întrebarea e... quid prodest?

Gramatica e cam chisnovatică. Am plecat de mulți ani din Țară și de... am mai uitat-o cu toții pe ici de colo. Personal nu caut să scot în evidență erorile confraților decât atunci când e vorba de unii care caută acelaș lucru la alții, de multe ori fără să aibă dreptate. Cum e cazul tocmai al dlui Stamatu. Căci nimic nu e mai ridicol decât să încerci a zeflemisi pe altul și acel altul sau un neutru, să-ți documenteze că tocmai tu care ai voit s'o faci pe doctorul ai greșit. E cazul în acelaș număr din "Vatra" cu întrebuințarea unui genetiv. Criticul e total greșit și criticatul are dreptate. Dar încăodată: Quid prodest?

N. S. G.

CHIRITA JACHET

Intr'o seară vine el cu un bidon plin de spirt, căpătat de pe la niște cazaci ce'și aveau tabăra prin apropiere. Mai veniră câțiva tovarăși de ai lui de pe la alte corturi și se așezară la chef. Cu cât spirtul scădea, cu atât glasurile se ridicau.

"Tăceți măi, măgarilor, că doarme don sergent!", zicea Jachet tovarășilor săi cu glas fățarnic și șoptind încet, dar nu tocmai încet ca să nu-l aud și eu. Știa bine că n-adormisem încă, dar voia să-mi arate că e om cu bună creștere.

Dela o vreme s'apucară să joace cărți. Mai cu ceartă, mai cu gâlceavă, jocul și băutura a durat până pe la două după miezul nopței, când piere dela joc o băncuță de cinci-zeci de bani. Tăbărără pe Jachet că el era ăl mai frumos: "Nu, că Jachet a ascuns-o!" Jachet se pune de cârcă... "Ba că n'am luat-o! "Ba că ai luat-o!" Până ajunseră la bătae. Cum erau înfierbântați de spirt, își înfipseră mâinile în păr și se încolăciră ca șerpii grămădă unul peste altul. Au dărâmat soba, au împrăștiat tăciunii și aproape să ia foc cortul.

Alergară toți din toate părțile. Până și generalul Davila, deșteptat din somn, veni în grabă și oprindu-se în ușa cortului după ce-i văzu în ce hal se aflau, exclama: *"Bravo barbierile mele, bravo magarile mele!"*

Se puse capăt scandalului și vinovații fură arestați. Dar fiindcă a doua zi se dete o mare bătălie, căci turcii din Plevna încercau zilnic să reia reduta Grivița cucerită și păzită de români, fură liberați provizoriu și trimiși pe câmpul de luptă.

La o vreme, cam după amiazi, ne pomenirăm cu Jachet, care, de și avea o largă despicătură în frunte, din care sângele închegat tot se mai prelingea încă, aducând în spinare un turc rănit.

Jachet se oprește în ușa cortului, îi dă drumul jos, iar turcul cade la pământ întins aproape fără simțire.

Un glonț îi pătrunsese umărul drept și 'i ieșise prin spate

— "Ce e asta Jachet?" — îl întrebarăm noi uimiți.

— "Ea bosmagiul ăsta, lua-l-ar dracii să'l ia! Îl găsesc împușcat pe câmp, aproape să'și dea sufletul, mă plec să'l ridic și el dracului mă pocnește cu iataganul drept în frunte!"

— "Dar tu de ce nu l'ai pocnit mă? — îi zise unul.

— "Cum eram să'l pocnesc?!... Datoria mea era să-l aduc la ambulanță, nu să'l pocnesc!", răspunde Jachet.

Acest răspuns a mers din gură în gură până ajunse și la cunoștința Domnitorul Carol.

Și fiindcă Domnitorul Carol venea foarte des pe la noi, îi atârnă într'o zi *Virtutea militară* de jachetul lui rupt și ferfenit.

Frumoasa și viteleasca purtare a lui Jachet făcu să se uite scandalul, în ciuda doctorului Șerbănescu, care nu i-ar fi dat pace nici mort.

Acum Jachet se tăvălea pe pae, sub cort, rățoindu-se către ceilalți bărbieri: "Ah, ah!,... mai slujiți-mă și voi pe mine că destul am slujit și eu pe alții". Și întorcându-se spre turcul care zăcea alăturea de el, îi zicea dându-i câte o țigare: Na măi turcule, fac eu cinste, că de nu erai tu, n'ajungeam cu decorație pe piept și cu atâtea slugi pe lângă mine!" Apoi, cu un ton ca și cum ar fi comandat un escadron de cavalerie, striga:

— "Un băr-bier!... Să vie!...

— "Gata, Măria-Ta!" Și săreau câte cinci de-odată.

— "Un pahar de apă!... Rece și proaspătă!"

— "Indată!"

Și 'i aduceau paharul cu apă ținând toți de el și purtându-i-l cu mare ceremonie. Și ca culme îi puneau în pahar și câte o bucățică de ghiață. Iar viscolul le îngâna glumele acestor copii mari cântându-și cântecul lui fioros.

— "Bre!... turcule, bre!!" tremura Jachet sgribulindu-se în pae: "Rău de cei de afară, bre!".

Turcul, fiindcă râdeau toți, râdea și el, fără să priceapă ce'i zicea Jachet. Și amenințând din cap îi răspundea:

— "Tu șaitan, bre Jachet... Tu șaitan a tracule!"

I-am lăsat acolo ciorovoindu-se sub cort, ca pe mine cu puțin mai înainte de căderea Plevnei m'au pornit în spre Turnu-Măgurele.

Rănile din piept mă dureau, pieptul mi se umflase din pricina frigului și nu voiam să mor pe acolo.

De atunci nu l'am mai văzut pe Jachet. Cred însă că tot mai trăește, că era tânăr și plin de viață și sănătate. Și ași dori să'i cadă în mână această povestire și citind'o să'și aducă aminte și de mine.

Il invidiez că el are o frumoasă brazda în frunte pe care i-o vede și i-o admiră o lume întreagă, pe când eu am trei în piept dar pe care nu le pot arătă la oricine. Așa că nu știe toată lumea pentru ce mi s'a dat și mie *Virtutea Militară*.

El a căpătat'o fiind-că a fost bun și uman, chiar cu primejdie vieței sale, pe când eu pentru un scop, frumos poate, am fost sângeros și sălbatic.

Ah, ce frumos trebue să'i șada lui Jachet cu o largă despicătură deasupra sprâncenei drepte și cu *Virtutea Militară* în partea stângă a pieptului, prinsă de jachet!

Cu toată gelozia ce'i port încă și acum, totuși îi doresc din tot sufletul ca să aibă parte în toată viața de jachete noui, ca astfel *Virtutea Militară* să strălucească și mai frumos pe pieptul lui.

EPIGRAME

Isus Christos cel divin,
A făcut din apă vin.
Tovii azi la noi în Țară,
Prefac vinu'n apă chioară.

Acum știe foarte bine
Și nu e deloc greșit,
Nici măcar I. Brăileanu,
Că lumina toată vine,
Cu păduchii și sfrenția,
Numai dela Răsărit.

I. BRAILEANU

CARPATII

REVISTA CULTURALA SI DE ACTIUNE ROMANEASCA IN EXIL
APARE ODATA LA DOUA LUNI
SUB INGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACTIE

★

Redacția și Administrația:
Calle Conde de Peñalver, 82, 4.°
Teléf. 402 11 01 - MADRID-6
Correspondenta:
Apartado 9.283 - MADRID (España)

★

Abonamente:

Anual	20 $ USA
De susținere.	40 $ USA
Expedierea Avion plus.	5 $ USA